

Poyta kí Maji kí Matiye ndàngì

Ta-je kí dɔ Poyta kí Maji-tì kí Matiye ndàngì

Mbete kinlé dɔɔ kunmindì kí sigì k̀ Kunmindì kí Low nati. E tɔjì Jeju Kristì kí dow kí Lubə mbəti-é kí njépata-je kí ta Lubə-tì kí mɛɛ Kunmindì-tì kí Low d'un-né mindì-dé rəm, tɔjì-é kí ngar kí boy kí gin koji-tì lə Dabidi. Matiye ndàngì mbete kinlé kɔ ra-né k̀ jipì-je ya kete, kɔ kadi 'gə Poyta kí maji kí sobi dɔ Jeju kí ree kí njəkaji-dé rəm, ree kí ngar lə-dé rəm. Ngà Poyta kí maji kinlé tò kɔ dow-je lay tɔ. Ta tɔl ta mbete-tì lé, Jeju idə njéndó-né-je liə kadi d'ɔw k̀ lo-je lay kadi d'ingə njéndó né-je gin dow-je-tì lay kí dɔnangi-tì d'adi-n'è (28:19).

Matiye kí njèndàngì mbete kinlé, to njètaa lambo. Ri-é lə Lebi tɔ (Mar 2:14). Jeju ɓa-é adi-é to kí káre dan njéndó né-je-tì liə kí dɔgì gidì-é joo (Mat 9:9), ɓá go-tì ɛ ulə-dé kí njəkowkulə-je.

Matiye tum gin mbete liə k̀ kɔr ginka Jeju, kɔ tɔjì-né kí Jeju lé to kí dan jipì-je-tì. E pa ta lə koji Jeju rəm, né kí ɛ ndó dow-je rəm, né kí ɛ ndó njéndó-né-je liə rəm, nékɔjì-je liə rəm, ɓá koy-é dɔ kagdəsi-tì k̀ tɔsì kí tɔsì ndəl tɛɛ dan dow-je-tì kí d'oy rəm, ɓá pa ta lə né-je kí njéndó-né-je lə Jeju d'a ra mɛɛ ndɔ-je-tì kí ǹ-é-tì rəm.

*Kɔr ginka Jeju
Luk 3:23-38*

¹ Kɔr ginka Jeju Kristi kí ngonka Dabidi, kí ngonka
Abrakam ɛn:

² Abrakam oji Isaki;

Isaki oji Jakobi;

Jakobi oji Juda k̀̀ ngankɔ-é-je;

³ Juda de k̀̀ Tamar d'oji Parɛsi, k̀̀ Jera;

Parɛsi oji Esrom;

Esrom oji Aram;

⁴ Aram oji Aminadabi;

Aminadabi oji Nasɔ;

Nasɔ oji Salmɔ;

⁵ Salmɔ de k̀̀ Rakabi d'oji Bowaji;

Bowaji de k̀̀ Rutɪ d'oji Obɛdi;

Obɛdi oji Jese;

⁶ Jese oji ngar Dabidi;

Dabidi taa ne Uri oji-né Salomɔ;

⁷ Salomɔ oji Robowam;

Robowam oji Abiya;

Abiya oji Aja;

⁸ Aja oji Jojapati;

Jojapati oji Joram;

Joram oji Ojiyasi;

⁹ Ojiyasi oji Jowatam;

Jowatam oji Akaji;

Akaji oji Ejekiyasi;

¹⁰ Ejekiyasi oji Manasi;

Manasi oji Amɔ;

Amɔ oji Jojiyasi;

¹¹ Jojiyasi oji Jekoniyasi k̀̀ ngankɔ-é-je.

Dɔgangi ɓal-é-je-ti kin ɔ d'uwo-né

dow-je kí Jorijalem d'ow sə-dé ɓɔ Babilɔn-ti.*

* 1:11 1:11 'Ndó 2Ng 24:12-16

¹² Loki d'ow sə-dé Babilɔn-ti lé,

Jekoniyasi oji Salatiyeɛl,

Salatiyeɛl oji Jorobabel,

¹³ Jorobabel oji Abiyudi,

Abiyudi oji Eliyakim,

Eliyakim oji Ajɔr

¹⁴ Ajɔr oji Sadoki,

Sadoki oji Akim,

Akim oji Eliyudi,

¹⁵ Eliyudi oji Eleyajar,

Eleyajar oji Mata,

Mata oji Jakobi,

¹⁶ Jakobi oji Jojepi kí ngow Mari.

Rəmə Mari oji Jeju kí 'ba-é Kristi†.

¹⁷ Kí do Abrakam-ti sar ree tɛɛ-né do Dabidi-ti lé, to ginka dogi gidi-é so. Ə kí do Dabidi-ti sar ree tɛɛ-né bal-ti kí d'uwə-né ngan Israyel-je d'ow-né sə-dé bə Babilɔn-ti lé, to ginka dogi gidi-é so rəm, kí do bal-ti kí d'uwə-né ngan Israyel-je d'ow-né sə-dé bə Babilɔn-ti sar ree tɛɛ-né do koji Kristi-ti, to ginka dogi gidi-é so to.

Koji Jeju Kristi

Luk 2:1-21

¹⁸ †Koji Jeju Kristi lé tò titi-na bè: Kɔ-é Mari to ngonmandi kí Jojepi uwə do-é. Loki 'gə-na dené kɪ dingəm-ti al bəy ya rəmə, Mari ndan ngon kɪ tɔgi lə Ndil kí aa njay. ¹⁹ Jojepi kí to njènungi-é lé, to dow kí njururu, adi ndigi kadi n'pa ta kin kɪ ndaa-ti n'ulə-né rɔsol do-é-ti al. Bəba ɛ oji mɛɛ-é-ti kdo mbati-é kɪ go ngəy. ²⁰ Ngà loki ɛ isi gir ta-é kɪ gir ya bəy rəmə,

† 1:16 1:16 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

† 1:18 1:18 Luk 1:27

malayka lə 'Baʔe tʔe kɔy mʔe n̄-ti idə-é panè: Jojepi, ngonka Dabidi, 'bəl al, 'taa Mari lé, kdɔtalə ngon kí mʔe-é-ti kinlé to ngon kí ree k̄i go rəbi lə Ndil kí aa njay. ²¹ †E à koji ngon kí dingəm ə 'a kində ri-é lə Jeju, kdɔ ɛ ʔá à to dow kí à kaji dow-je liə mʔe majal-je-ti lə-dé. ²² Né-je kin lay ra-né bè kdɔ kad̄i ta kí 'Baʔe adi njəpata kí ta-é-ti pa kete lé né-é ra né. ²³ 'Baʔe adi njəpata kí ta-é-ti panè:

Ngonmandi kí gə dingəm al ʔəy à ndan ngon!

À koji ngon kí dingəm rəmə d'a kində ri-é lə
«Emanuel», kɔr mʔe-é to «Lubə isi sə-ji.» ‡

²⁴ Loki Jojepi i do ʔi-ti lé, ra titi kí malayka lə 'Baʔe idə-é-né lé, adi ɛ taa Mari lé. ²⁵ †Dɛ 'gə-nə dené k̄i dingəm al ya sar Mari oji-né ngon kí dingəm, adi Jojepi ində ri-é lə Jeju.

2

Ta lə njénégə-je kí do kərwəi-je-ti k̄i koji Jeju

Luk 2:8-20

¹ D'oji Jeju ʔetlekəm, dɔnangi Jude-ti, ʔal-je-ti kí Erodi ʔ-né ʔe. Go koji-é-ti lé, njénégə-je kí do kərwəi-je-ti d'i lo kubə kàd̄i-ti 'ree Jorijaləm ə ² 'dəji 'panè: «Ngar lə jipi-je kí d'oji-é lé tò rá wa? J'oo kərwəi liə lo kubə kàd̄i-ti ʔá j'ree kdɔ kosi do-ji nangi n̄-é-ti.»

³ Loki ngar Erodi oo ta kin bè lé, mʔe-é gangi man rəm, ʔá dow-je kí Jorijaləm lay ya mʔe-dé gangi man siə rəm tɔ. ⁴ ʔeʔa ɛ ʔa njékun do njégugnə-je lə Lubə, k̄i njéndó dow-je ndukun-je dəji-dé se lo kí rá ʔá d'a koji Kristi*

† 1:21 1:21 Luk 1:31 ‡ 1:23 1:23 Eja 7:14; 8:8,10 † 1:25 1:25 Luk 2:21

* 2:4 2:4 Kristi lé kɔr mʔe-é to dow kí Lubə mbəti-é.

lé titi wa? ⁵ De d'idə-é 'panè: «D'a koji-é Bētlekē, dōnangi Jude-ti, kdō ta kí njèpata kí ta Lubə-ti pa ɛn:

⁶ «Səi dow-je kí Bētlekē kí dōnangi Jude-ti, kadi 'gəi maji kí be lə-si lé, to ngonbe kí sɛ bə ngay dan bebo-je-ti kí dōnangi Jude-ti al. Kdō ngar kí njèkul dow-je lə-m, kí 'to Israyel-je à tɛɛ dan-si-ti.»†»

⁷ Beba Erodī ba njénégə-je kí dō kərwəj-je-ti gidi ngəy, dəji-dé se dɔkaglo kí rá-ti ya bangi ɔ kərwəj lé tɛɛ-né wa? ⁸ Ba go-ti, ulə-dé Bētlekē panè: «Ōwi 'dəji ta kí tɔgrɔ-ti dō ngon-ti kinlé maji-maji ooi. Loki ingəi-é rəmə, reei idəi-mi kdō kadi mə kàrè m'ow m'osi dō-m nangi nɔ-é-ti tɔ.»

⁹ Go ta-ti lə ngar lé, de d'ɔti d'ow rəmə kərwəj kí d'oo-é lo kubə kàdī-ti nɔ lé, ɔr nɔ-dé sar ree tɛɛ dō lo-ti kí ngon kí bər tò-ti lé rəmə a nangi. ¹⁰ Loki d'oo kərwəj a nangi lé, rɔ-dé nəl-dé nɔ. ¹¹ Beba d'ow mɛɛ kəy-ti ɔ d'oo ngon kí bər lé kɔ-é Mari, rəmə 'tosi məkəji-dé nangi ɔ d'osi dō-dé nangi nɔ ngon kí bər-ti lé. Go-ti, de 'tɛɛ ta mbu né-je lə-dé kí d'ində ngangəm ɔ d'adi-é kadkare-je: adi to lɔr-je, kɔ dukan-je, kɔ nɔkagi-je kí ɔti maji-maji. ¹² Go-ti, Lubə idə-dé mɛɛ nɔ-ti kadi 'təl kɔ rəbi kí dō Erodī-ti gogi al ngá. Beba de 'təl d'ow be lə-dé kɔ rəbi kí rangi.

D'ay kɔ Jeju d'ow siə Ejipti

¹³ Loki njénégə-je kí dō kərwəj-je-ti d'ow be lé, malayka lə 'Babe káre ree mɛɛ nɔ-ti idə Jojepi panè: «'I taá, 'un ngon kí bər kɔ-é, ɔ 'ay ɔw sə-dé Ejipti. 'Isi nɔ sar kadi mə ya m'idə-i b́á 'təl 'ree sə-dé gogi, kdō Erodī lé à sangi kadi n'tol ngon kin.» ¹⁴ Beba Jojepi i taá ndɔɔ

† 2:6 2:6 Mis 5:1

nɔɔ ya, un ngon kí bər k̀ kɔ-é ɔw sə-dé Ejipti. ¹⁵ Ẹ isi Ejipti nɔɔ sar koy Erodì. Tò bè kɔ kadi ta kí 'Babe adi njèpata kí ta-é-ti pa kete lé, né-é ra né. 'Babe panè: «M'ba ngon-m kadi tɛɛ dɔnangi Ejipti-ti kogi.» †

Koy lə ngan-je kí bər kí ɓe-ti kí Bɛtlekɛm

¹⁶ Loki Erodì oo kí njénégə-je kí dɔ kərwə̀j-je-ti kin d'ədi-é lé, wɔngi ra-é n̄a adi un ndu kadi 'tɔl ngan-je kí bər kí dingəm ɓe-ti kí Bɛtlekɛm k̀ lo-je kí gəə dɔ-é tin ya lay; un kuti-é dɔ ngan-je kí ɓal joo-ti təl-né ki nangi; ɔji-né dɔ gangi ndɔ-je-ti kí kərwə̀j ndɔy-né ɓá njénégə-je kí dɔ kərwə̀j-je-ti d'idə-é-né lé. ¹⁷ Beɓa ta kí Jeremi kí njèpata kí ta Lubə-ti pa lé né-é ra né. Ẹ panè: ¹⁸ «Sukùkú, k̀ ndi nɔ-je, k̀ ɓaata-je ɓa giti-giti m̄ɛɛ ɓe-ti kí Rama, Rasəl nɔ kɔɔtalə ngan-é, ɛ ndigi kadi dow gɔr-é al, Kɔɔtalə d'oy lay.» §

Təl Jojepi kí Najareti gogi

¹⁹ Loki Erodì oy lé, malayka lə 'Babe ree rɔ Jojepi-ti dɔnangi Ejipti-ti idə-é m̄ɛɛ ni-ti panè: ²⁰ «'I taá, 'un ngon kí bər k̀ kɔ-é, ə 'təl 'ɔw sə-dé dɔnangi Israyel-ti gogi, kɔ dow-je kí 'sangi tɔl ngon kí bər lé d'oy ngá.» ²¹ Beɓa Jojepi i taá, un ngon kí bər k̀ kɔ-é, təl ɔw sə-dé dɔnangi Israyel-ti gogi. ²² Loki Jojepi oo kadi Arkelawusi ɓá ɔ̀ ɓe dɔnangi Jude-ti tó ɓɔbi-é Erodì-ti lé, ɓəl kisi dɔnangi Jude-ti. Beɓa Lubə idə-é m̄ɛɛ ni-ti kadi ijə rɔ-é ki rangi ɔw isi dɔnangi Galile-ti yó. ²³ †Ẹ ɔw isi m̄ɛɛ ɓebo-ti kí ɓa-é Najareti. Tò bè kɔ kadi ta kí ndoki njèpata-je kí ta Lubə-ti 'pa lé, né-é ra né. Ndoki 'panè: D'a ɓa-é dow kí Najareti.

† 2:15 2:15 Oje 11:1 § 2:18 2:18 Jer 31:15. † 2:23 2:23 Mar 1:24; Luk 2:39; Ja 1:45

3

Ta ndó lə J̄a ḱí njèra dow-je batɛm

Mar 1:2-8; Luk 3:1-20

¹ Bal-je ḱí rangi go-ti, J̄a ḱí njèra dow-je batɛm ində lo tɛɛ ə ilə mbɛ diləlo-ti ḱí dɔnangi Jude-ti panè:

² † «Inəi panjiyə-si-je ḱí maji al kɔgi, kɔo kɔbe ḱí dɔra-ti* ree ngosi.» ³ J̄a lé bá to dow ḱí Ejay njèpata ḱí ta Lubə-ti pa ta liə kete panè:

«Ooi, ndi dow ḱí njèkilə mbɛ diləlo-ti panè:

'Rai go rəbi lə 'Babe!

'Rai go ngan rəbi-je liə adi ɔ njururu-njururu!» †

⁴ J̄a ɔɔ kubi ḱí 'ra k̀i bəl jambal, dɔɔ bədi-é k̀i ndaá dɔɔ bədi ə nékuso-é to 'bete-je, k̀i toji ḱí wale. ‡ ⁵ Dow-je ḱí Jorijalɛm, k̀i dow-je ḱí dɔnangi Jude-ti lay, k̀i dow-je ḱí mɛɛ bɛ-je-ti ḱí tɔ ngosi kadi ba Jurde-ti lay ya d'ow rɔ-é-ti ⁶ 'pa ta rəsi dɔ majal-je-ti lə-dé d'adi-é ra-dé-né batɛm kəm man ba Jurde-ti.

⁷ † Loki J̄a oo Parisi-je§, k̀i Sadusi-je* n̄a-n̄a 'ree rɔ-é-ti kɔo kadi ra-dé batɛm tɔ lé, ɛ dəji-dé panè: «Səi ḱí mɛɛ-

† 3:2 3:2 Mat 4:17; Mar 1:15 * 3:2 3:2 kɔbe ḱí dɔra-ti: «Kɔbe ḱí dɔra-ti» k̀i «kɔbe lə Lubə» lé to né ḱí káre-rè. Ngà Matiye lé ndangi mbete kin sɔbi dɔ-né jipi-je lé bá ɛ ndangi-né panè «kɔbe ḱí dɔra-ti» kɔo jipi-je lé 'ndigi bá ri Lubə k̀i nɔɔ bə al. † 3:3 3:3 Eja 40:3 ‡ 3:4 3:4 2Ng 1:8 † 3:7 3:7 Mat 12:34; 23:33 § 3:7 3:7 Parisi-je: Parisi-je 'to kuti dow-je madi ḱí dan jipi-je-ti ḱí njékində kəm-dé go ndukun-ti lə Moiyiji kadi ngə n̄a. * 3:7 3:7 Sadusi-je: Sadusi-je 'to kuti dow-je madi ḱí dan jipi-je-ti ḱí njékində kəm-dé go ndukun-ti lə Moiyiji tɔ. Dɛ 'panè: Dow à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ al rəm, Malayka-je kàrè 'goto rəm tɔ. Ngà Parisi-je lé rəmə, 'panè: Dow à tɔsi ndəl kində lo tɛɛ rəm, bá Malayka-je d'isi nɔɔ rəm tɔ.

si ndul titi-na k̀i m̀e li pii-je bè kan! Ǹá b́a idə-si kadi ayi wong̀i ḱi à ree lé wa? ⁸ Adì kullə ra-si tuwə kullə ra dow-je ḱi d'inhə panjiyə-dé-je ḱi maji al kɔg̀i bane. ⁹ † Ooi nè a 'giri m̀e-si-ti painè 'toi nganka Abrakam. M'idə-si rəsi m'adi ooi, kdɔ ər-je kin ya k̀arè Lubə asi təl-dé nganka Abrakam-ti kare. † ¹⁰ † D'ində kungó pèrèrè kàd̀i kagi-je-ti káre-káre lay ngá, adì kagi ḱi kandi-é maji al lé, d'a tugə-é dɔ njirə-é-ti kdɔ kilə-é dan pər-ti. ¹¹ M̀a, m'ra-si batəm mani, sobi-né dɔ panjiyə-si-je ḱi maji al ḱi 'tusi inhəi kɔg̀i lé. Ngà e ḱi à ree go-m-ti lé, tógi-é itə-m ǹa, adì saba ḱi nja-é-ti ya k̀arè m'tuwə kadi m'tor al. † lé b́a, à ra-si batəm lə Ndil ḱi aa njay rəm, batəm pər rəm. ¹² ə e ɔw k̀i né tó-né liə ji-é-ti nɔɔ; à ra lo tó né liə ə à mbɔ ko liə kung̀i dama, ngà tisə-é b́a à kung̀i dan pər-ti ḱi à koy al sartagang̀i.»

Jə ra Jeju batəm

Mar 1:9-11; Luk 3:21-22; Jə 1:32-34

¹³ Jeju i Galile ɔw rɔ Jə-ti ta ba Jurde-ti kdɔ kadi ra-é batəm. ¹⁴ Ngà Jə ndig̀i mbatì adì idə-é panè: «M̀a b́a 'a ra-m batəm, rəmə i tá 'ree kadi m'ra-i batəm tɔ b́əy wa!» ¹⁵ Jeju təl idə-é panè: «Ḱi ngɔsnè-ti kinlé, 'ndig̀i sə-m dɔ-ti kadi j'ra bè, kadi né ḱi njururu ḱi Lubə ndig̀i lé né-é ra-né né.» Bəba Jə ndig̀i siə dɔ-ti ə ra-é batəm. ¹⁶ Loki Jeju ra batəm b́a t̄e kəm man-ti bè ya rəmə ta dɔrə t̄e, adì oo Ndil Lubə, titi-na k̀i dəngɔdnda bè, ree isi dɔ-é-ti. ¹⁷ † Rəmə, ndi dow b́a dɔrə-ti panè: «E kan to Ngon-m, m'ində-é dan kəm-m-ti, rɔ-m nəl-m dɔ-é-ti ǹa.» †

† 3:9 3:9 Jə 8:33 † 3:9 3:9 Jə 8:33,37,39 † 3:10 3:10 Mat 7:19 † 3:17 3:17 Mat 12:18; 17:5; Mar 1:11; Luk 9:35 † 3:17 3:17 Pa 2:7; Eja 42:1

4

*Sú nà Jeju**Mar 1:12-13; Luk 4:1-13*

¹ †Go-ti, Ndil Lubə ɔr Jeju ɔw siə diləlo-ti kɔɔ kadi Sú nà-é. ² Jeju ra ndo kɔrsɔ ya uso né al, adi bo ra-é. ³ Beba njəna dow-je lé ree rɔ-é-ti pa siə panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'un ndu adi ər-je kin 'təl mbə.» ⁴ Ngà Jeju idə-é panè: «'Ndàngi 'panè: “Dow à kisi kì dɔ-é taá kì takul nékuso ya par al, ngà kì takul ta-je lay kí tɛɛ ta Lubə-ti*.”»

⁵ Go-ti, Sú ɔw kì Jeju bebo-ti kí aa njay, kí to bebo lə Lubə, adi-é a taá sam kəy-ti lə Lubə ⁶ bá idə-é panè: «Kinə 'to Ngon lə Lubə ya rəmə, 'kilə 'usi nangi. Kɔɔ 'ndàngi 'panè:

“Lubə à kun ndu kadi malayka-je liə kɔɔ ta lə-i.

ə dɛ d'a kində ji-dé kuwə-i-né taá, nè nja-i à kɪ dar ər.”» †

⁷ Jeju təl idə-é panè: «'Ndàngi mɛɛ mbete-ti lé to 'panè: “A nà 'Babe Lubə lə-i al.”» ‡

⁸ Sú təl ɔw siə dɔ mbal-ti kí ngal lɛng-lɛng, toji-é kɔbe-je kí dɔnangi-ti nè kin lay, kì rifa-je kí dɔ-ti. ⁹ ə idə-é panè: «Kinə 'tosi məkəji-i nangi ə 'osi dɔ-i nangi nɔ-m-ti lé, m'a kadi-i né-je kin lay.» ¹⁰ Jeju təl idə-é panè: «Sata, 'ɔti rangi ta-m-ti! Kɔɔ 'ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: “'Babe Lubə lə-i bá 'a kosi dɔ-i nangi nɔ-é-ti ə ɛ ya kì kár-é 'a pole-é§.”»

¹¹ Beba Sú tusi Jeju inə-é. Malayka-je 'ree 'ra kì Jeju.

Jeju ulə gin kulə liə dɔnangi Galile-ti

Mar 1:14-15; Luk 4:14-15

† 4:1 4:1 əbr 2:18; 4:15 * 4:4 4:4 Det 8:3 † 4:6 4:6 Pa 91:11-12 ‡ 4:7 4:7 Det 6:16 § 4:10 4:10 Det 6:13; Luk 4:8.

12 †D'ilə J̄a* dangay-ti, beba loki Jeju oo ta-é lé, e ɔti ɔw dɔnangi Galile-ti.

13 †Rəmə inə be kí Najarəti, ɔw isi Kapərnayim ta babo-ti kí Galile, kí to dɔnangi lə Jabulɔ-je k̄i Néptali-je.

14 Tò bè kdɔ kad̄i ta kí Ejay njèpata kí ta Lubə-ti pa kete lé né-é ra né. E panè:

15 «Dow-je kí dɔnangi-ti lə Jabulɔ-je

K̄i dɔnangi-ti lə Néptali-je,

K̄i dow-je kí njèkisi ngosi ta babo-ti,

K̄i gid̄i ba Jurde-ti, dɔnangi Galile-ti kí 'to jipi-je al†;

16 Dow-je kí d'isi lo kí ndul-ti, d'oo londógi kí boy rəm! D̄e kí ndil koy səbi dɔ-dé-ti kàrè lo ndógi dɔ-dé-ti rəm

tɔ†!»

17 †Dɔkaglo-é-ti kin b̄a Jeju ulə gin kilə mb̄e ə idə dow-je panè: «In̄əi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi, kdɔ kɔbe kí dɔr̄a-ti ree ngosi!»

Jeju k̄i mbɔw-je sɔ

Mar 1:16-20; Luk 5:1-11

18 Ndɔ káre bè, Jeju ɔw njiyə ta babo Galile-ti, rəmə oo ngankɔ-n̄a-je joo kí 'to mbɔw-je d'ə d'ilə burə baa: To Simɔ kí 'b̄a-é Piyər d̄e k̄i ngonkɔ-é Andre. 19 Beba Jeju idə-dé panè: «Reei uni go-m ə m'a təl-si njésangi dow-je-ti.» 20 Rəmə tajinati nè ya 'tusi burə-je lé d'in̄ə ə d'un go-é. 21 Lok̄i Jeju ɔti ɔw kete əbi rəmə, oo ngankɔ-n̄a-je kí rangi joo b̄əy, adi to Jaki d̄e k̄i J̄a kí 'to ngan lə Jebede, d'isi m̄e tò-ti k̄i b̄əbi-dé, d'isi 'raki burə-je lə-dé. Jeju b̄a-dé rəmə 22 kalangi bè ya 'tusi b̄əbi-dé k̄i tò d'in̄ə-é ə d'un go-é.

† 4:12 4:12 Mat 14:3; Mar 6:17; Luk 3:19,20 * 4:12 4:12 J̄a kinlé to J̄a kí njèra dow-je bat̄em, b̄i to J̄a kí njëndó né lə Jeju kin al.

† 4:13 4:13 J̄a 2:12 † 4:15 4:15 Eja 8:23 † 4:16 4:16 Eja 9:1 † 4:17 4:17 Mat 3:2

Jeju ndó né rəm, adi lapiya njémɔy-je rəm

Mar 1:39; Luk 4:44; 6:17-18

²³ †Jeju ɔw kɪ go lo-je lay kɪ dɔnangi Galile-ti, ndó né dow-je mɛɛ kɔykəwna-je-ti lə jipi-je, ilə mbɛ Poyta kɪ Maji kɪ sobi dɔ kɔbe lə Lubə rəm, b́a adi mɔy-je kɪ məti-je kɪ gay-gay lay ɔr dɔ dow-je-ti rəm tɔ. ²⁴ Ri Jeju ba ɔr lo kɪ dɔnangi Siri-ti njuti-njuti, adi dow-je d'ɔw kɪ njémɔy-je kɪ gay-gay, kɪ rɔ-dé to-dé kɪ lo-é lo-é, kɪ dow-je kɪ ndil-je kɪ maji al 'ra-dé, kɪ dɛ kɪ kɔnɔ ɔsi-dé, kɪ dɛ kɪ rɔ-dé oy mburuki-je kɪ rɔ-é-ti adi adi-dé lapiya. ²⁵ Kosi dow-je kɪ 'tò nduy-nduy ya d'un go-é, adi to dow-je kɪ d'i dɔnangi Galile-ti-je, kɪ go dɔnangi kɪ bebo-je kɪ dɔgi tò-ti, kɪ dow-je kɪ bebo Jorijalɛm-ti-je, kɪ dɛ kɪ dɔnangi Jude-ti, kɪ dɛ kɪ mɛɛ be-je-ti kɪ gidi ba Jurde-ti.

Néndó kɪ Jeju ndó dow-je dɔ mbal-ti

5

Ta lə dow-je kɪ 'to njénékumə-je

Luk 6:20-26

¹ Loki Jeju oo kosi dow-je lé, ɛ al isi taá dɔ mbal-ti. Beba njéndó né-je liə 'ree rɔ-é-ti. ² Rəmə ulə gin ndó-dé né panè:

³ «Dow-je kɪ d'oo rɔ-dé kɪ né al takəm Lubə-ti b́a 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə kɔbe kɪ dɔra-ti tò kdɔ-dé.

⁴ Dow-je kɪ njédingə ndoo b́a 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à sɔl mɛɛ-dé!

⁵ Dow-je kɪ njésɔl dɔ-dé b́a 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à kadi dɔnangi təl né dɔji-dé*!

† 4:23 4:23 Mat 9:35; Mar 1:39 * 5:5 5:5 Pa-je 37:11

6 Dow-je kí ðo ra né kí njururu ra-dé kin ðá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à kadi-dé tógi!

7 Dow-je kí njékoo kəmtondoo lə madi-dé-je ða 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə Lubə à koo kəmtondoo lə-dé tɔ!

8 Dow-je kí mɛɛ-dé aa njay ðá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə d'a koo Lubə kɪ kəm-dé!

9 Njékulə dow-je noji nati ðá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə d'a ða-dé ngan lə Lubə!

10 †Dow-je kí d'isi d'ulə kəm-dé ndoo

kɔ né ra-dé kí njururu ðá 'to njénékumə-je!

Kdɔtalə kɔbe kí dɔra-ti tò kɔ ta lə-dé!

11 †Səi kí dow-je 'taji-si, d'ulə kəm-si ndoo

'təti ta-je kí maji al maji al ta-si-ti kɔ ta lə-m ðá 'toi njénékumə-je!

12 †'Rai rɔnəl ə 'tiləi kole!

Kdɔtalə nékugə dɔji kí boy n̄a ya tò ngəbi-si dɔra-ti n̄ɔɔ.

Njépata-je kí ta Lubə-ti kete n̄ɔ-si-ti kàrè

dow-je d'ulə kəm-dé ndoo bè ya tɔ!»

Njèkun go Kristi to kati kɪ londógi lə dɔnangi

Mar 9:50; Luk 14:34-35

13 †«Səi ðá 'toi kati lə dɔnangi. Ngà kinə mbinə kati ɔr kɔgi lé, dow à ra ban ðá à təl dɔ gogi ðəy wa? Maji-é goto ngá. Təl né kí tuwə kungi kɔgi gidi lo-ti kadi dow-je 'njiyə dɔ-ti ya par ngá.

14 †«Səi ðá 'toi londógi lə dɔnangi. Beða ðebo kí tò dɔ mbal-ti taá lé, à kasi ðoyɔ rɔ-é al. 15 †Dow à kində pər

† 5:10 5:10 1Pi 3:14 † 5:11 5:11 1Pi 4:14 † 5:12 5:12 Knj 7:52 † 5:13 5:13 Mar 9:50; Luk 14:34,35 † 5:14 5:14 Jə 8:12; 9:5 † 5:15 5:15 Mar 4:21; Luk 8:16; 11:33

lampi-ti kɔɔ jəbi ngó dɔ-ti al. Ngà à naa kagnaɔ lampi-ti taá kɔɔ kadi dow-je kí mɛɛ kəy-ti lay ya d'oo-né lo. ¹⁶ †Bè ya tɔ, adi dow-je lay ya d'oo londógi lə-si mɛɛ né ra-ti kí maji. Lokí d'oo-né ra-si kí maji rəmə, d'a kɔsi gají Bɔbi-si Lubə kí isi dɔra-ti.»

Néndó lə Jeju sɔbi dɔ ndukun lə Moiyiji

Luk 16:17; 12:58,59; 16:18

¹⁷ Ooi nè a painè, m'ree kɔɔ bujuru ndukun-je lə Moiyiji kì néndó lə njépatá-je kí ta Lubə-ti. Mə lé, m'ree kɔɔ 'bujuru kɔgi al, ngà m'ree kɔɔ kadi ta-je lə-dé lé né-é ra né ngá. ¹⁸ †Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kə ya dɔra kì dɔnangi d'a lo kə-dé-ti bəy kinlé, tó ndukun lə Lubə à tò lo tò-é-ti rəm, ndaji mbete kí káre-rè ya kàre dow à bujuru mɛɛ mbete ndukun-ti kɔgi al sar ya kadi né-je lay kinlé ra-né né. ¹⁹ Dow kí al dɔ ngon ndukun káre dan ndukun-je-ti lə Lubə rəm, ndó dow-je adi d'al dɔ-é siə tɔ lé, dowbé à to dow kí sɛ bè kɔbe-ti kí dɔra-ti. Ngà dow kí təl rɔ-é go ndukun-je-ti rəm, b́a ndó dow-je adi 'təl rɔ-dé go-ti siə tɔ lé, à to dow kí boy kɔbe-ti kí dɔra-ti. ²⁰ Beba m'a kidə-si rəsi: «Kinə né ra kí njururu lə-si itə 'lə njéndó dow-je ndukun-je kì Parisi-je al rəmə, a kandi kɔbe-ti kí dɔra-ti ndə bè al.»

Néndó kí dɔ wɔngi-ti

²¹ Səi 'gəi kí d'idə dɛ kí kete lé 'panè: «'A tɔl dow al; dow kí tɔl dow lé, d'a kɔw siə nɔ njégangta-je-ti.» ²² Ngà mə rəmə, m'idə-si m'panè: Dow kí adi wɔngi ra-é dɔ ngonkɔ-é-ti lé, d'a kɔw siə lo gangta-ti. Ngà dow kí taji ngonkɔ-é panè n'to dow kí kɔgi kare lé, asi kadi d'ɔw kì dowbé lo gangi ta-ti kí boy, ngà dow kí b́a ngonkɔ-é mbé dow rəmə, à tokí kilə dowbé dan pər-ti kí tò

† 5:16 5:16 1Pi 2:12 † 5:18 5:18 Luk 16:17

sartagangi tɔ. ²³ Loki 'ɔw kɔɔ kadi né Lubə logugi né-ti, bá kinə mɛɛ-i ole dɔ ta-ti kɪ ngonkɔ-i ɔw-né sə-i lé, ²⁴ 'iɲə kadjare lə-i lé logugi né-ti nɔɔ ya ə 'ɔw 'ulə noji nati siə kete bəy taá kadi 'təl 'ree 'adi kadjare lə-i Lubə.

²⁵ Loki 'isi 'ɔw lo gangta-ti kɪ njɛta lə-i lé, 'ulə noji nati siə kalangi dɔ rəbi-ti, nè kinə ɔw tɛɛ sə-i nɔ njɛgangta-ti lé, njɛgangta à kilə-i ji asgar-ti kadi-é ilə-i dangay-ti. ²⁶ 'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; 'a kugə ngər-ngər, sisi ya kàrè à này al bá 'a tɛɛ dangay-ti bəy.

Néndó kɪ dɔ sangi-nə kɪ lo kaya-ti

²⁷ Səi 'gəi kɪ d'idə dɛ kɪ kete lé 'panè: «'A ra kaya al.» ²⁸ Ngà mə rəmə, m'idə-si m'panè: «Dow kɪ oo dené sar adi bo-é ra-é mɛɛ-é-ti lé, to kaya ya dowbé ra kɪ dené-é ngá tin.» ²⁹ †Kinə kəm-i kɪ kɔl ɔw sə-i adi 'ra majal lé, 'ɔr-é 'ilə-é kɔgi ngərəngi nɔ bə, kɔɔ ngon rɔ-i káre-rè é tuji kɔɔ kadi rɔ-i kɪ lay ɔw-né dan pər-ti kɪ tɔ sartagangi kin al ə tɔ soti. ³⁰ †Ngà kinə jikɔl-i bá ra-i adi 'ra majal lé, 'gangi-é ilə-é kɔgi ngərəngi nɔ bə, kɔɔ ngon rɔ-i kɪ káre-rè é tuji kɔɔ kadi rɔ-i kɪ lay ɔw-né dan pər-ti kɪ tɔ sartagangi kin al ə tɔ soti.

Ta kɪ dɔ gángi-nə-ti lə dené kɪ dingəm

Mat 19:9; Mar 10:4-5,10-12

³¹ †Səi 'gəi kɪ d'idə dɛ kɪ kete lé bəy 'panè: «Dow kɪ tubə ne-é rəmə kadi ra mbete tubə lé adi-é bane†.» ³² †Ngà mə rəmə, m'a kidə-si rəsi; kinə dow tubə ne-é kɔɔ ta lə kaya kɪ dené ra bane, bɪ kinə tubə-é kɔɔ né kɪ rangi rəmə dowbé ya ilə ne-é kaya-ti. ə dow kɪ njɛtaa dené kɪ ngɔbi-é tubə-é lé, ɛ ra kaya tɔ.

† 5:29 5:29 Mat 18:9; Mar 9:47 † 5:30 5:30 Mat 18:8; Mar 9:43 † 5:31 5:31 Mat 19:7; Mar 10:4 † 5:31 5:31 Det 24:1 † 5:32 5:32 Mat 19:9; Mar 10:11,12; Luk 16:18; 1Kɔ 7:10,11

Ta kɪ dɔ kubi rɔ-ti

³³ Sɔi 'gɔi kɪ d'idə dɛ kɪ kete lé 'panè: «'A kubi rɔ-i al. Né kɪ un mindi-i dɔ-ti adi 'Babe lé, 'a ra né-é ya ðane‡.»
³⁴ †Ngà ma lé, m'ɔw kɪ kidə-si kadi ubi rɔ-si al kɪ kubi al ya bè. 'A kubi rɔ-i kɪ dɔra al, kɔ dɔra to kalikɔbe lə Lubə. ³⁵ 'A kubi rɔ-i kɪ dɔnangi al, kɔ dɔnangi to lo kungi nja Lubə, 'a kubi rɔ-i kɪ Jorijalɛm al rəm, kɔ Jorijalɛm to ðebo lə ngar kɪ boy na. ³⁶ 'A kubi rɔ-i kɪ dɔ-i al, kɔ bəl dɔ-i káre ya kàrè 'a kasi 'təl-é kɪ ndaa-ti əse kɪ ndul-ti al. ³⁷ Kinə ta lə-si to: «Oiyə» rəmə ɔi dɔ «oiyo-ti», ə kinə ta lə-si to: «Á-à» rəmə ɔi dɔ «á-à-ti.»
 Ta kɪ rangi kɪ ree go-ti to ta lə Njèmɛɛndul ngá.

Ta kɪ dɔ dalba-ti

Luk 6:29-30

³⁸ Sɔi 'gɔi kɪ d'idə dɛ kɪ kete lé 'panè: «Kinə dow tɔɔ kəm madi-é rəmə, d'a tɔɔ 'liə tɔ, kinə dow tətɪ ngangɪ madi-é rəmə d'a tətɪ 'liə tɔɔ.» ³⁹ Ngà ma rəmə, m'idə-si m'panè: Ijəi rɔ njèmɛɛndul al. Kinə dow ində mbó-i kɪ kòl rəmə, 'təl kɪ gəl adi-é ində bəy. ⁴⁰ Kinə dow ndigi kɔw sə-i lo gangta-ti kɔ taa kubi kɪ kàdɪ-i-ti rəmə adi-é kubi kul lə-i dɔ-ti. ⁴¹ Kinə dow uwə-i kɪ lə njètɔgi-ti kɔ kadi 'njiyə kulə buy dɔgi lé, ɔw siə kulə buy kɔrjoo. ⁴² Dow dəji-i né ə adi rəm, bá dow ndigi tunə-i né kàrè ɔgi-é al rəm tɔ.

Ta dɔ ndigi njéba-je-ti

Luk 6:27,32,35-36

⁴³ Sɔi 'gɔi kɪ d'idə dɛ kɪ kete lé 'panè: «'A ndigi ngonkɔ-i, ngà njéba lə-i bá 'a kɔsi-é kɪ ta.»* ⁴⁴ Ngà ma rəmə, m'idə-si m'panè: 'Ndigi njéba-je lə-si, 'pai ta kɪ

‡ 5:33 5:33 Mbl 19:12; Kni 30:2 † 5:34 5:34 a Jak 5:12; b Mat 23:22 § 5:38 5:38 Tɛt 21:24; Mbl 24:20; Det 19:21 * 5:43 5:43 Mbl 19:18

Lubə kɔɔ dow-je kí njékulə kəm-si ndoo. ⁴⁵ Beba səi a toi-né ngan lə Bɔbi-si kí taá dɔɔɔ-ti. Kɔɔ Bɔbi-si lé, adi kàdì liə ubə dɔ njéməɔndul-je-ti rəm, dɔ njéməɔmajije-ti rəm, ɛ adi ndi ədì dɔ njéra né-je-ti kí njururu rəm, dɔ njéra né-je-ti kí njururu al rəm tɔ. ⁴⁶ Kɔɔ kinə dow-je kí 'ndigi-si b́á səi 'ndigi-dé tɔ lé, nékugə dɔji ri b́á a kingəi-ti wa? Njétaalambo-je kàrè 'ra bè tɔ al wa? ⁴⁷ Kinə ngankɔ-si-je ya par b́á səi 'rai-dé lapiya lé, ri b́á tò gay rɔ-si-ti k̀ì dow-je kí rangi wa? Dow-je kí 'tɔ jipi-je al kàrè 'ra bè tɔ al wa? ⁴⁸ Ǿn Ǿ adi kullə ra-si maji ɔr njuti titi kí kullə ra Bɔbi-si kí dɔɔɔ-ti maji ɔr-né njuti kin bè tɔ†.

6

Ta lə ra maji k̀ì njəndoo-je

¹ †«Ooi bè, maji kí 'rai lé, 'rai kɔɔ kadì dow-je d'oo-si-né al; bè al rəmə a nali nédɔji-si rɔ Bɔbi-si-ti kí njèkisi dɔɔɔ-ti. ² Kinə 'adi né njəndoo lé, 'ində gəngi dɔ-ti titi k̀ì njékədkəm dow-je d'isi 'ra-né məɔ kəykəwnə-ti lə jipi-je, k̀ì kagi rəbi-je kɔɔ kadì dow-je 'piti-dé-né kin al. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dowbé-je kinlé d'ingə né dɔji-dé ngá. ³ Ngà i rəmə, loki 'adi né njəndoo lé, kadì jigəl-i gə né kí jikɔl-i adi kinlé al. ⁴ Bè kɔɔ kadì né kí 'adi kinlé tò k̀ì go ngəy, rəmə Bɔbi-i kí oo né-je kí tò k̀ì go ngəy lé, à kugə dɔji-i.»

Néndó kí sobi dɔ pa ta k̀ì Lubə

⁵ †«Loki isi 'pai ta k̀ì Lubə lé, 'rai tanə kí njékədkəm dow-je d'isi 'ra né kin bè al. Dɛ 'ndigi kə taá b́á pa ta k̀ì Lubə məɔ kəykəwnə-je-ti lə-ji jəi jipi-je, k̀ì kàdì rəbi-je rəm tɔ, kɔɔ kadì dow-je d'oo-dé. Ooi maji, m'a kidə-si

† 5:48 5:48 Mbl 19:2; Det 18:13 † 6:1 6:1 Mat 23:5 † 6:5 6:5 Luk 18:10-14

rəsi; de d'ingə né doji-dé ngá. ⁶ Ngà i rəmə, loki 'ndigi pa ta kɪ Lubə lé, 'andi kəy, 'uti takəy ta-i-ti b́a 'pa ta kɪ Bɔbi-i, rəmə Bɔbi-i kɪ njəkoo né-je kɪ lo bɔyɔɔ-ti, à kugə doji-i.

⁷ «Loki isi 'pai ta kɪ Lubə lé, 'pai ta-je n̄a-n̄a titi-n̄a kɪ dow-je kɪ 'to jipi-je al d'isi 'ra-né kin bè al. De 'gir 'panè ta kɪ 'pa n̄a-n̄a kin b́a Lubə à koo-né do ndi-dé wa! ⁸ Ngà sɔi rəmə 'ndaji kəm-dé al, kɔ Lubə kɪ Bɔbi-si gə né kɪ mɛɛ-si ndigi kete b̄əy b́a kadi sɔi 'dɔji-é b̄əy. ⁹ Ooi, kəm rəbi kɪ a pai-né ta kɪ Lubə ɔn:

“Bɔbi-ji kɪ 'isi taá dɔɔ-ti! Kadi dow-je 'gə kɪ 'aa njay;

¹⁰ Kadi kɔbe lə-i ree;

Kadi dow-je kɪ dɔnangi-ti nè 'ra né kɪ mɛɛ-i ndigi

Titi kɪ de kɪ dɔɔ-ti d'isi 'ra-né bè to.

¹¹ 'Adi-ji nékuso kɪ asi ta-ji mɛɛ ndɔ-ti kɪ bone.

¹² 'Inə go majal-je lə-ji kɔgi,

Titi kɪ je kàrè j'inə-né go majal-je kɪ dow-je d'isi 'ra sə-ji kin bè to.

¹³ 'Inə-ji adi j'usi mɛɛ néna-ti al;

Ngà 'ɔr ji kɔgi ji Njèmɛɛndul-ti.

Kɔ kɔbe, kɪ tógi, kɪ ríba to kɪ lə-i ya sartangani. Amen!”

¹⁴ † «Kinə inəi go majal-je kɪ dow-je 'ra sə-si kɔgi lé, Bɔbi-si kɪ isi dɔɔ-ti à kinə go kɔgi kadi-si to. ¹⁵ Ngà kinə inəi go kɔgi adi dow-je al lé, Bɔbi-si à kinə go majal-je lə-si kɔgi kadi-si al ya to.»

Kɔgi ɔ nékuso kɪ man kay kɔ pa ta kɪ Lubə

¹⁶ «Loki ɔgi ɔ-si nékuso kɪ man kay kadi 'pai ta kɪ Lubə lé, adi kəm-si ra ndoo titi-n̄a kɪ njəkədkəm dow-je d'isi 'ra-né kin bè al. De d'ulə kəm-dé nati wur-wur kadi dow-je d'oo kɪ n'ɔgi ɔ-dé nékuso kɪ man kay kɔ pa

† 6:14 6:14 Mar 11:25,26

ta k̀i Lubə. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; de d'ingə nékugə dɔji-dé ngá. ¹⁷ Ngà i rəmə loki 'ndigi kɔgi rɔ-i nékuso k̀i man kay kɔ pa ta k̀i Lubə lé, 'togi takəm-i suki-suki, ə 'ndəm ubi k̀i əti maji dɔ-i-ti, ¹⁸ kɔ kadi dow-je 'gə k̀i 'ɔgi rɔ-i nékuso k̀i man kay kɔ pa ta k̀i Lubə al, ngà kadi Bɔbi-i k̀i isi lo bɔyɔɔ-ti ya k̀i kár-é oo, rəmə Bɔbi-i k̀i oo né k̀i lo bɔyɔɔ-ti lé à kugə dɔji-i.

Nékingə k̀i dɔɔ-ti

Luk 12:33-34

¹⁹ †«'Mbɔi né-je lə-si indəi ngangəm dɔnangi-ti nè al, kɔ nɔ à k̀i rəm, à nɔ rəm, b́a njéboɔi-je k̀arè d'a tətɔ takəy kɔ kɔy rəm tɔ. ²⁰ Ngà 'mbɔi né-je lə-si indəi ngangəm dɔɔ-ti taá, kɔ to lo k̀i né k̀i titi à nɔ al rəm, nɔ à k̀i al rəm, b́a njéboɔi-je d'a tətɔ takəy kɔ kɔy al rəm tɔ. ²¹ Kɔ lo k̀i né lə-i k̀i ində ngangəm tɔ-ti lé, lo-é ya mɛɛ-i à tɔ dɔ-ti géréré tɔ.»

Londógi lə daji rɔ dow

Luk 11:34-36

²² Kəm-i lé, to lampi lə rɔ-i. Kinə kəm-i tɔ maji lé, to ndəgi rɔ-i lay b́a isi dan lo k̀i ndógi-ti. ²³ Ngà kinə kəm-i tɔ maji al lé, ndəgi rɔ-i lay ya tɔ dan lo k̀i ndul-ti tɔ; kinə kəm-i k̀i to londógi lə rɔ-i təl to lo k̀i ndul lé, londul kinlé à təl to lo k̀i ndul ndi-ndi.

Lubə əse là

Luk 16:13

²⁴ Dow k̀i à kasi ra bə lə ngar-je joo ya goto. Kɔtalə à kɔsi ta ɛ k̀i káre ə à ndigi ɛ k̀i káre, al k̀arè, à nam k̀i ɛ k̀i káre ə nɔdi ɛ k̀i káre. Adi a kasi kori Lubə k̀i là nati joo kɔ ra kullə kadi-dé al.

† 6:19 6:19 Jak 5:2,3

Ta kɨ sobi do kində mɛɛ do Lubə-ti

Luk 12:22-32

²⁵ Bəba m'a kidə-si rəsi panè: Adi mɛɛ-si a kəkəkə adi 'painè: «Ri b́a j'a kuso əse ri b́a j'a kay kɔ kisi-né əse j'a kingə kubi rá b́a j'a kɔɔ wa» al. Kɔ kisi kɨ do taá lə dow maji n̄a itə nékuso rəm, b́a daji rɔ dow maji n̄a itə kubi-je rəm tɔ ya al wa? ²⁶ Ooi, yəl-je kɨ 'nar taá kin; dɛ 'dubi ko al rəm, d'ijə ko d'ungi dama al rəm, ya ngà Bɔbi-si kɨ dɔra-ti ya isi ul-dé! Ngà səi lé, gati-si itə gati yəl-je kin say ya al wa? ²⁷ Ná dan-si-ti b́a à kasi kilə ndɔ-é do madi-é-ti sɛ kɨ takul mɛɛ ka kəkəkə liə wa?

²⁸ Ə kɔ ri b́a adi mɛɛ-si a kəkəkə kɔ kubi-je wa? Uni kəm-si ooi-né puti wale-je kɨ wale kin! Dɛ 'ra kullə madi al rəm, d'oji kubi al rəm, ²⁹ ya ngà m'a kidə-si rəsi kɨ Salomɔ kɨ to njénékingə kɨ n̄a kin ya kàrè, ɔɔ kubi-je kɨ ndóle asi kɨ puti wale-je kin nja káre al. ³⁰ Səi dow-je kɨ kadmɛɛ lə-si to kɨ ndɛ bə kan! Wale-je kɨ d'a mɛɛ ndɔr-je-ti bɔne ya ə bore pər à kɔ-dé kin kàrè Lubə adi 'mɔne kɨ puti-dé mbuu rəm, ngà səi kɨ ban b́a ɛ à kadi-si kubi al wa? ³¹ Adi mɛɛ-si a kəkəkə adi 'painè: «Ri b́a j'a kuso wa? Ri b́a j'a kay wa? J'a kingə kubi rá b́a j'a kulə wa?» al. ³² Kɔ né-je lay kinlé, gin dow-je lay kɨ rangi kin b́a d'adi rɔ-dé kɔ 'sangi par-par; ngà səi rəmə, Bɔbi-si kɨ isi dɔra-ti gə maji kɨ né-je kinlé ɔwi ndoo-é. ³³ 'Sangi kɔbe lə Lubə kɨ né ra kɨ njururu liə ya kete, rəmə ndəgi né-je lay kinlé, Lubə à kadi-si dɔ-ti. ³⁴ Adi mɛɛ-si a kəkəkə do ndɔ kɨ bore-ti al, kɔ ndɔ kɨ bore ɔw kɨ mɛɛ ka kəkəkə liə tɔ. Ndɔ-je lay ya d'ɔw kɨ né to rɔ kɨ sobi dɔ-dé dɔ-dé.

7

Ta lə gangta dɔ-n̄a-ti

Luk 6:37-42

¹ 'Gangi ta dɔ dow-ti al, nè d'a gangta dɔ-si-ti. ² †Kdɔ kəm rəbi kí səi 'gangi-né ta dɔ dow-ti kinlé, ɛ ya d'a gangi-né ta dɔ-si-ti tɔ; ə né kí 'mbɔji-né né adi dow kinlé, ɛ ya d'a təl mbɔji-né né kadi-si tɔ. ³ Ban b́á i oo wale kí tɔ kəm ngonkɔ-i-ti rəmə, kagi kí boy kí tɔ kəm-i-ti kin b́á i oo al wa? ⁴ Ban b́á 'a kidə ngonkɔ-i panè: «Adi m'ɔr wale kí tɔ kəm-i-ti» kin kɔgi ə i rəmə, 'oo kagi kí tɔ kəm-i-ti kin al wa? ⁵ I njəkədkəm dow-je kan! 'ɔr kagi kí boy kí tɔ kəm-i-ti ya pa b́əy b́á 'a koo wale kí tɔ kəm ngonkɔ-i-ti kdɔ kɔr kadi-é.

⁶ Adi né kí aa njay bisi-je al, nè d'a təl kí dɔ-si-ti kdɔ tɔ-si. 'Tiləi mədkɔsi kí gati-é n̄a n̄ɔ kɔsɔngi-je-ti al, nè d'a mbəjrə nja-dé-ti nangi.

Ta kí dɔ dəji né Lubə-ti

Luk 11:9-13

⁷ 'Dəji ə d'a kadi-si, 'sangi ə a kingəi, indəi tarəbi ə d'a tɛɛ kadi-si. ⁸ Kdɔ dow kí dəji ya ə d'adi-é, dow kí sangi ə ingə, dow kí ində tarəbi ə 'tɛɛ d'adi-é. ⁹ Ná dan-si-ti b́á ngon-é dəji-é mbə rəmə à kadi-é ər wa? ¹⁰ Əse loki dəji-é kanji rəmə à kadi-é li wa? ¹¹ Ə səi kí 'toi njémɛɛndul-je kàrè, 'gəi kadi né-je kí maji-maji ngan-si-je rəm, ngà Bɔbi-si kí dɔrɔ-ti kí ban b́á à kadi né-je kí maji dow-je kí 'dəji-é lé al wa?

¹² †Né lay kí 'ndigi kadi dow-je 'ra d'adi-si lé, gə-é ya 'rai adi-dé tɔ. ɛ kin b́á to né kí ndukun lə Moiyiji, k̀i mbete-je lə njépata-je kí ta Lubə-ti 'ndigi.

Ta lə tarəbi kí tɔ mbɔyɔyɔ bè

Luk 13:23-24

¹³ Andi k̀i tarəbi kí tɔ mbɔyɔyɔ bè. Ooi, tarəbi kí tati pəl-pəl to rəbi kí lo kun-é ɔ̀ al, ɛ b́á to rəbi kí ɔw k̀i

† 7:2 7:2 Mar 4:24 † 7:12 7:12 Luk 6:31

dow-je lo tuji-ti, rəbi-é kinlé dow-je n̄a ya d'un. ¹⁴ Rəmə tarəbi kí tò mbɔyɔyɔ kí to rəbi kí lo kun-é ngá lé, to rəbi kí ɔw kí lo kiskəm-ti, rəbi-é kinlé dow-je n̄a ya d'ingə al.

Njékəɗta-je kí njéɓa rɔ-dé njépata-je kí ta Lubə-ti
Luk 6:43-44

¹⁵ «Ooi go rɔ-si maji rɔ njékəɗta-je-ti kí njéɓa rɔ-dé njépata-je kí ta Lubə-ti, kdɔtalə d'un ndaá bati dɔn-né rɔ-dé ɓá 'ree-né rɔ-si-ti, ngà mɛɛ-dé-ti rəmə 'to jagim-je kí njétɔɔ ko dow-je. ¹⁶ Sɛi a gəi-dé kì takul kullə ra-dé. Dow à tɔr kandi nduu dɔ kun pàràrà-ti al rəm, ɓá dow à kijə kandi kote dɔ ngà-ti al rəm tɔ. ¹⁷ Kagi kí rá-rá ya kí maji lé, kandi-é à maji, ə ɛ kí maji al lé, kandi-é à maji al ya tɔ. ¹⁸ Ə kagi kí maji lé kandi-é à maji al al, ɓá kagi kí maji al kàrè kandi-é à maji nda al rəm tɔ. ¹⁹ †Kagi kí rá-rá kí kandi-é maji al lé, d'a gangi-é kilə-é pərəə. ²⁰ †Adi njékəɗta-je kí njéɓa rɔ-dé njépata-je kí ta Lubə-ti lé a gəi-dé kì takul kullə ra-dé.»

Njéndó né-je kí tɔgrɔ-ti
Luk 13:25-27

²¹ Dow-je kí 'ɓa-m: «'Babe, 'Babe» kin ɓá d'a kow lay kɔɓe-ti kí dɔra-ti al, ngà dow kí ra né kí mɛɛ Bɔbi-m kí dɔra-ti ndigi ya par ɓá à kow. ²² Ndo gangta-ti lé, dow-je n̄a ya d'a pa sə-m panè: «'Babe, 'Babe! Jɛ kí ndɔki j'ilə mbɛ kì ri-i, j'tubə ndil-je kí maji al kì ri-i, j'ra nékoji-je n̄a-n̄a kì ri-i lé ya wa?» ²³ Beɓa m'a kidə-dé rəsi panè: «M'gə-si nja káre al, ɔwi ngərəngi n̄u bè, sɛi njéra né-je kí maji al maji al.»*

Ta kí sɔbi dɔ təl rɔ go ta-ti
Luk 6:47-49

† 7:19 7:19 Mat 3:10; Luk 3:9 † 7:20 7:20 Mat 12:33 * 7:23 7:23 Pa 6:9

²⁴ «Ooi, ná-ná kí oo ta lə-m ə təl rɔ-é go-ti lé, à titi-ná kì njèkəmkaa kí ində kəy liə jam dódi-ti bè. ²⁵ Beba loki ndi ədi, man taa lo lay, yəlbo ulə dɔ kəy-ti lé ya kàrè, kəy-é tɔɔ al, kdɔtalə d'ində gin-é jam dódi-ti. ²⁶ Ngà ná-ná kí oo ta lə-m b́a təl rɔ-é go-ti al lé, à titi-ná kì mbé dow kí ində kəy liə dɔ nangra-ti bè. ²⁷ Loki ndi ədi, man taa lo lay, yəl ulə dɔ kəy-ti lé, kəy-é tóti nangi rúm-rúm.»

Tógi néndó lə Jeju

²⁸ †Loki Jeju təl ta ta-je liə lé, néndó liə ɔr ndil dow-je ná. ²⁹ Kdɔ ɛ ndó né dow-je kəm dow kí ɔw kì tógi bi ndó né tana kì njéndó dow-je ndukun-je al.

Nékɔji-je kí gay-gay kí Jeju ra

8

Jeju adi lapiya njèbanji

Mar 1:40-45; Luk 5:12-14

¹ Loki Jeju j kì dɔ mbal-ti isi risi nangi lé, kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya d'un go-é lo-é-ti nɔɔ. ² Beba njèbanji káre tɛɛ ree rɔ Jeju-ti, səbi takəm-é nangi nɔ-é-ti b́a idə-é panè: «'Babe, kinə 'ndigi lé, 'a kadi banji lə-m kin ur kadi m'aa njay.» ³ Jeju ulə ji-é ɔdi-né rɔ-é b́a panè: «M'ndigi dɔ-ti sə-i. Kadi banji lə-i ur!» Rəmə tajinati nè ya banji liə ur adi-é aa njay tɔ. ⁴ Go-ti, Jeju idə-é panè: «'Idə ta-é dow kí rangi al, 'ɔw 'ɔji rɔ-i njègugnə lə Lubə, ə 'adi kadkare Lubə kí go ndukun-ti lə Moiyiji. Bè kdɔ kadi dow-je lay 'gə kí banji kí rɔ-i-ti lé ur ngá*.»

† 7:28 7:28 Mar 1:22; Luk 4:32 * 8:4 8:4 Mbl 14:2-32

Jeju adi lapiya ngonnjèkullə lə njèkun dɔ kuti asgar-je kí ɓu

Luk 7:1-10; Jq 4:46-54

⁵ Loki Jeju isi andi kí mɛɛ ɓe-ti kí Kapɛrnayim rəmə, dow káre bè kí to njèkun dɔ kuti asgar-je kí ɓu ree rɔ-é-ti, nɔ ki dɔ-é-ti panè: ⁶ «'Baɓe, ngonnjèkullə lə-m káre tɔ mɔy kəy nɔɔ, nja-é oy ta kuti-é-ti, adi ingə kɔ nɔ.» ⁷ Ba Jeju idə-é panè: «M'a kɔw ə m'a kadi-é lapiya.» ⁸ Ngà njèkun dɔ asgar-je lé idə-é panè: «'Baɓe, ma lé m'tuwə kadi 'ree mɛɛ kəy-ti lə-m al; ɔn ɔ 'pa ta káre ya par ə ngonnjèkullə lə-m à kingə lapiya. ⁹ M'pa bè kdɔ, ma kɔ dɔ-m m'isi gin tɔgi-ti lə dow-je kí dɔ-m-ti rəm, m'ɔw kɔ asgar-je gin tɔgi-ti lə-m rəm. Adi kinə m'idə ɛ kí káre m'panè: “'ɔw!” ə ɔti ɔw! ə kinə m'idə ɛ kí rangi m'panè: “'Ree!” ə ɔti ree! ə kinə m'idə ngonnjèkullə lə-m m'panè: “'Ra né kin!” ə ɔti ra né-é lé.» ¹⁰ Loki Jeju oo ta-je kí tɛɛ ta-é-ti kin bè rəmə piti-é, ə idə dɛ kí d'a siə panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɔnangi Israyel-ti ya kàre m'ingə ko kadmɛɛ kí tanɔ bè kin nja káre al ɓəy. ¹¹ †Ooi, m'a kidə-si rəsi kí kosi dow-je kí 'to jipi-je al d'a kɔ ki lo kubə kàdɔ-ti, kɔ lo kur kàdɔ-ti kdɔ ree kisi ta nékuso-ti kɔ Abrakam, kɔ Isaki kɔ Jakobi kɔ ɓe-ti kí dɔra-ti. ¹² †Ngà ngan njéɓe-je kí 'to jipi-je lé d'a kungi-dé ndaa-ti lo-ti kí ndul ndi-ndi kí to lo kí dow-je d'a nɔ-ti rəm, d'a kuso ngangɔ-dé titi məgəgə-məgəgə rəm tɔ.» ¹³ Beɓa Jeju təl idə njèkun dɔ kuti asgar-je kí ɓu kinlé panè: «'ɔw, ngonnjèkullə lə-i lé, à kingə lapiya titi kí tɛɛ-né ta-i-ti kí go kadmɛɛ-ti lə-i.» Tajinatɔ nè ya ngonnjèkullə lé ingə lapiya tɔ.

† 8:11 8:11 Luk 13:29 † 8:12 8:12 Mat 22:13; 25:30; Luk 13:28

Jeju adi lapiya njémɔy-je na

Mar 1:29-34; Luk 4:38-41

¹⁴ Go-ti, Jeju ɔw mɛɛ kəy-ti lə Piyər rəmə, oo məm Piyər kí dené tò nangì, 'ningó ində-é adi rɔ-é tungə pil-pil. ¹⁵ Ba Jeju ɔdi rɔ ji-é rəmə, 'ningó lé inə-é. Go-ti, ɛ i taá oo go-dé kì nékuso.

¹⁶ Lokì kàdì ur lé, 'ree kì dow-je na kí ndil-je kí majì al 'ra-dé rɔ Jeju-ti. Adi Jeju tubə ndil-je kí majì al dɔ-dé-ti kɔgi kì ta kí ta-é-ti, b́a adi lapiya njémɔy-je lay tɔ. ¹⁷ Tò bè kdɔ kadì ta kí Ejay kí njèpata kí ta Lubə-ti pa kete lé, né-é ra né. Ejay panè:

«E oy mətì-je lə-ji kì mɔy-je lə-ji dɔ-é-ti†.»

Ta kí sobi dɔ kun go Jeju

Luk 9:57-62

¹⁸ Ndɔ káre bè lokì Jeju oo kosi dow-je na 'gəθ dɔ-é rəmə, ɛ un ndu adi njéndó né-je liə kadì 'gangì babo d'ɔw turə. ¹⁹ Ngá b́a dow káre bè kí njéndó dow-je ndukun lə Lubə ree rɔ Jeju-ti idə-é panè: «Njéndó dow-je né, m'a kun go-i lo lay kí 'a kɔw-ti.» ²⁰ Jeju ilə-é-ti panè: «Tal-je d'ɔw kì be tò-dé nɔɔ, b́a yəl-je kí 'nar taá kin kàrè d'ɔw kì kəy tò-dé tɔ. Ngà Ngon lə dow‡ lé, lo kí kadì ulə dɔ-é-ti ya kàrè goto.» ²¹ Dow káre dan njéndó né-je-ti liə idə-é panè: «'Babe, 'adi-m tarəbi adi m'ɔw m'dubi bɔbi-m mɔki tá.» ²² Ngà Jeju təl idə-é panè: «'Inə dɛ kí d'oy 'adi 'dubi dow-je lə-dé kí d'oy, ə 'ree un go-m.»

Jeju ndángì yálbo

Mar 4:35-41; Luk 8:22-25

† 8:17 8:17 Eja 53:4 ‡ 8:20 8:20 Ta kí Jeju panè «Ngon lə dow» kinlé ɛ pa sobi-né dɔ-é ɛ ya b́i pa sobi-né dow kí rangì al.

²³ Jeju al mɛɛ tò-ti, ə njéndó né-je liə d'al go-é-ti.
²⁴ Rəmə, tajinatì nè ya yólbo tɛɛ sə-dé busi, ulə mbji-
 mbji do babo-ti adi pungum man ɔw kì tò yó-je kì nè-je
 adi tò ɔw kì nduy sə-dé. Ya rəmə Jeju tò tò bi. ²⁵ Ngà bá
 njéndó né-je liə 'ngəsi rɔ-é-ti, 'ndəl-é kì nɔ ta-dé 'panè:
 «'Babe, 'aji-ji, nè ko-ji à tɔɔ!» ²⁶ Jeju pa sə-dé panè: «Səi
 dow-je kí kadmɛɛ lə-si to kí ndɛ bə kan! 'Bəli nɔ bə kɔɔ
 ri wa!» Rəmə ɛ i taá ndangi yól, kì babo lé, adi lo təl
 tò ndingi. ²⁷ Né kí ra-né kinlé, ɔr ndil-dé adi 'pa-nɔ ta
 dan-dé-ti 'panè: «Dow kanlé to dow kí ban ya bá yól-je
 kì babo-je kàrè 'təl rɔ-dé go ta-ti liə bə wa§?»

Jeju kì dingəm-je joo kí ndil-je kí maji al 'ra-dé

Mar 5:1-20; Luk 8:26-39

²⁸ Loki Jeju ree tɛɛ gidì babo-ti, dɔnangi-ti lə dow-je
 kí Gadara lé, dingəm-je joo kí ndil-je kí maji al 'ra-dé,
 'tɛɛ kì do badi-je-ti 'tilə kəm-é. Dingəm-je kinlé 'ra
 né maji al nɔ, adi dow-je 'bəl lo kun rəbi kí rɔ-dé-ti.
²⁹ Dɛ 'tur kəə 'panè: «Ngon lə Lubə, 'ge ri rɔ-ji-ti wa?
 'Ree kɔ kadi adi-ji kɔ kete nɔ kaglo kɔ-ti lé wa?» ³⁰ Kosi
 kɔsɔngi-je nɔ ya d'ɔ d'uso né kàdì lo-ti kí tò ngərəngi sə-
 dé. ³¹ Bəba ndil-je kí maji al lé, 'ra ndoo ta Jeju-ti 'panè:
 «Kinə 'tubə-ji rəmə, 'adi j'ɔw mɛɛ kɔsɔngi-je-ti kin.»
³² Jeju 'ndigi sə-dé adi panè: «ɔwi.» Rəmə dɛ 'tɛɛ d'ɔw
 'tur mɛɛ kɔsɔngi-je-ti lé, adi kosi kɔsɔngi-je lé 'təti-
 nɔ yipi kàdì mbal-ti taá, 'tusi baa d'oy lay. ³³ Njéngəm
 kɔsɔngi-je lé, d'ay d'ɔw mɛɛ bəbo-ti, d'ɔr poy né kí ra-
 né rəm, né kí tɛɛ do dingəm-je-ti kí joo kí ndil-je kí maji
 al 'ra-dé kin lay d'adi dow-je d'oo. ³⁴ Bəba dow-je lay kí
 mɛɛ bəbo-ti 'tɛɛ 'tilə kəm Jeju. Loki d'oo-é rəmə 'ra
 ndoo ta-é-ti kadi inə dɔnangi lə-dé ə ɔw rangi.

§ 8:27 8:27 Pa 65:8; 89:10

9

Jeju adi lapiya njèrɔkoy mburuki

Mar 2:1-12; Luk 5:17-26

¹ Jeju al mɛɛ tɔ-ti, ində babo gangi, ɔw be koji-é-ti. ² Dow-je madi d'un dow kí njèrɔkoy mburuki mɛɛ tuwə-ti 'ree siə rɔ-é-ti. Loki Jeju oo kadmɛɛ lə-dé bə rəmə, idə njèrɔkoy mburuki lé panè: «Ngon-m, 'ore mɛɛ-i, majal-je lə-i toki kinə go-é kɔgi!» ³ Loki njéndó dow-je ndukun-je kí madi-je d'oo ta kin bə rəmə, 'pa ta mɛɛ-dé-ti 'panè: «Dow kanlé pa ta kɔbi dɔ Lubə-ti!» ⁴ Jeju gə ta kí mɛɛ-dé-ti gɔw adi dəji-dé panè: «Kdɔ ri b́a ɔwi k̀ tagir-je kí maji al bə kin mɛɛ-si-ti wa?» ⁵ Dan ta-je-ti kí joo kinlé, ɛ kí rá b́a tɔ bəl n̄a wa? Kidə dow panè: «Majal-je lə-i toki kinə go-é kɔgi» b́a tɔ bəl n̄a əse kidə-é panè: «'I taá 'njiyə» b́a tɔ bəl n̄a wa? ⁶ Maji! M'a koji-si kadi 'gəi kí Ngon lə dow lé, ɔw k̀ tógi dɔnangi-ti nè kdɔ kinə-né go majal-je lə dow-je kɔgi. Beba Jeju təl idə njèrɔkoy mburuki lé panè: «'I taá, 'un tuwə lə-i, ə 'ɔw beə lə-i!» ⁷ Beba dingəm lé i taá, ɔw beə liə. ⁸ Né kinlé, kosi dow-je d'oo bə rəmə ɔr ndil-dé n̄a, adi d'ɔsi gajɪ Lubə kí njəkadi dow-je tógi kí tan̄a bə kin.

Ba kí Jeju ba Matiye

Mar 2:13-17; Luk 5:27-32

⁹ Loki Jeju i lo-é-ti kin ɔw ki kete lé, oo dingəm kí ri-é lə Matiye, isi lo taa lambo-je-ti rəmə idə-é panè: «'Un go-m!» ə Matiye i taá un go-é. ¹⁰ †Go-ti, Jeju isi ta

† 9:10 9:10 Luk 15:1,2

nékuso-ti m̄ēē k̄əy-ti lə Matiye. Rəmə njétaalambo-je*
 n̄a k̄i njéramajal-je n̄a 'ree d'isi ta nékuso-ti nati k̄i Jeju
 k̄i njéndó né-je liə. ¹¹ Lok̄i Parisi-je d'oo Jeju isi uso né
 nati k̄i dow-je kinlé rəmə, 'd̄əji njéndó né-je liə 'panè:
 «Kd̄o ri b̄á njéndó-si né isi uso né k̄i njétaalambo-je, k̄i
 njéramajal-je kin wa?» ¹² Jeju oo ndi-dé, adi idə-dé panè:
 «Dow-je k̄i r̄o-dé t̄ò k̄i lapiya kare lé d'ow ndoo d̄oktur al,
 ngà njém̄ɔy-je b̄á d'ow ndoo-é. ¹³ †Kd̄otalə njéramajal-
 je b̄á m'ree kd̄o sangi nja-dé, b̄i m'ree kd̄o njéra né k̄i
 njururu-je kin al. ɔwi 'sangi kad̄i 'ḡəi m̄ēē ta k̄i Lubə pa
 panè: “M̄a Lubə lé, koo k̄əmtondoo b̄á m'ndigi, b̄i m̄əsi
 d̄a-je k̄i kad̄i-m kin al.”»†

Ta k̄i d̄o k̄oḡi r̄o nékuso k̄i man k̄ay

Mar 2:18-22; Luk 5:33-39

¹⁴ Njéndó né-je lə J̄a k̄i njéra dow-je bat̄əm 'ree d'ingə
 Jeju 'd̄əji-é 'panè: «Kd̄o ri b̄á j̄e k̄i Parisi-je j'isi j'oḡi r̄o-ji
 nékuso k̄i man k̄ay kd̄o pa ta k̄i Lubə, ngà njéndó né-je
 lə-i 'ra al wa?» ¹⁵ Jeju ilə-dé-ti panè: «Dow-je k̄i 'b̄a-dé
 lo nékuso-ti k̄i lo taana-ti lé, d'a ndingə ndoo kaglo-ti
 k̄i njètaa dené sigi isi-né sə-dé nati wa? Nd̄o-je ɔw ree
 n̄ɔɔ lé, d'a kun njètaa dené sigi lé ta-dé-ti k̄oḡi ngà b̄á
 d'a k̄oḡi r̄o-dé nékuso k̄i man k̄ay b̄əy.

¹⁶ «Dow à kun takubi k̄i sigi kd̄o kilə-né k̄əm ndisi
 kubi al, kd̄o takubi k̄i sigi lé, à kuwə d̄oganḡi ndisi kubi
 lé wuktu k̄or, ə à ra kad̄i k̄əm kubi k̄i mbuti lé t̄ò wororo

* 9:10 9:10 Jipi-je 'ge ta lə njétaalambo-je al kd̄o d̄ē k̄i n̄a-je
 'taa lambo lé al d̄o ɔ k̄i ngar ində d̄o dow-je-ti kad̄i d'ugə
 (Luk 3:12,13; 19:8), rəmə kd̄o dow-je k̄i d'̄ɔ b̄e d̄o-dé-ti lé
 k̄àrè 'to mba-je. Lambo to né k̄i njékd̄ə-je 'taa kd̄o ra-né
 kullə d̄o b̄e-ti. Ngà ɔ k̄i njètaa-é-je 'taa d̄o madi-é-ti k̄i
 ndanḡi kare b̄á to t̄ó-é al. † 9:13 9:13 Mat 12:7 † 9:13 9:13
 Oje 6:6

ta madi-é-ti ya bøy. ¹⁷ Bè ya tɔ, dow à tur yibi nduu kí sigi mɛɛ mbundaá-je-ti kí low al tɔ, kdɔ loki yibi nduu à kɪ lé, à kində mbundaá lé kadi riyó; ə yibi nduu à kungi kɔgi rəm, b́a mbundaá lé kàrè à təl né kí tuji kɔgi rəm tɔ. Beba kinə yibi nduu to kí sigi rəmə, kadi mbundaá kàrè to kí sigi ya tɔ bane. Bè rəmə, mbundaá à riyó al rəm, yibi nduu kàrè à kungi kɔgi al rəm tɔ.»

Tɔsi ndəl lə ngon lə Jayrusi
kì ta lə dené kí məsi ra-é b́al dɔgi gidi-é joo

Mar 5:21-43; Luk 8:40-56

¹⁸ Loki Jeju isi pa sə-dé ta-je kin bè ya bøy rəmə, 'boy káre kí dɔ kəykəwna-ti lə jipi-je, ree səbi takəm-é nangi nɔ-é-ti b́a idə-é panè: «Ngon-m kí dené oy tajinati nè bøy nɔɔ, 'ree 'ində ji-i dɔ-é-ti ə à təl kisi k̀ dɔ-é taá kadi-m.» ¹⁹ Jeju k̀ njéndó né-je liə d'ɪ d'ɔw siə nati.

²⁰ Dené kí məsi ree rɔ-é-ti b́al dɔgi gidi-é joo tɛɛ gidi Jeju-ti, ulə ji-é ɔdi-né takubi liə. ²¹ Kdɔtalə gir mɛɛ-é-ti panè: «Kinə takubi liə ya b́a lé m'ɔdi rɔ kàrè rɔ-m à kingə lapiya.» ²² Jeju ilə rəti oo-é, ə idə-é panè: «Ngon-m kí dené, 'ore mɛɛ-i, kadmɛɛ lə-i adi-i lapiya.» Rəmə tajinati nè ya dené lé ingə lapiya.

²³ Loki Jeju ɔw tɛɛ kəy lə 'boy kí dɔ kəykəwna-ti lə jipi-je kinlé rəmə, oo njékay nal-je, k̀ kosi dow-je kí 'singə sokro dɔ-na-ti, b́a idə-dé panè: ²⁴ «Ɔri rɔ-si gogi, ngon kí dené lé oy al, ngà tò bi k̀ t̀.» Rəmə dow-je 'sɔki Jeju. ²⁵ Loki dow-je 'tɛɛ ndaa-ti lé, Jeju andi kəy, uwə ji ngon kí dené lé adi-é ɪ taá. ²⁶ Beba poy-é ɔr lo kí dɔnangi-ti k̀ nɔɔ lay.

Jeju k̀ njékəmtɔ-je joo

²⁷ Loki Jeju i lo-é-ti kin isi ow ki kete rəmə, njékəmtə-je joo d'un go-é, ə 'tur kəə boy-boy 'panè: «Ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-ji.»

²⁸ Jeju ow tɛɛ kəy rəmə, njékəmtə-je kɪ joo kinlé d'ow rə-é-ti ə ɛ dəji-dé panè: «Ooi kɪ m'asi ra né kɪ sɔi 'dəji-mi lé wa?» Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Oiyə, 'Babe, j'oo kɪ i asi.»

²⁹ Beba, Jeju ɔdi rə kəm-dé b́a idə-dé panè: «Kadi Lubə ra sə-si kɪ go kadmɛɛ-ti lə-si!» ³⁰ Rəmə tajinati nè ya kəm-dé oo lo. Ngà go-ti, Jeju ndəji-dé panè: «Adi dow gə al.» ³¹ Ngà loki d'ɔti d'ow lé, dɛ 'pa ta lə Jeju adi sane kɪ go dɔnangi kɪ nɔɔ lay.

Ta lə Jeju kɪ dingəm kɪ pa ta al

³² Loki njékəmtə-je 'tɛɛ d'ow lé, dow-je 'ree kɪ dingəm káre kɪ ndil kɪ maji al ra-é, adi pa ta al, rə Jeju-ti.

³³ Jeju tubə ndil kɪ maji al lé ya rəmə, dingəm lé pa ta. Né kinlé ɔr ndil kosi dow-je n̩a, adi 'panè: «Kay! J'oo né kɪ tan̩a bè kin dɔnangi Israyel-ti nja káre al b̩əy!» ³⁴ †Ngà Parisi-je rəmə 'panè: «To tógi lə 'boy lə ndil-je kɪ maji al b́a ɛ isi tubə-né ndil-je kɪ maji al!»

Ta-je kɪ Jeju pa adi njékəwkulə-je liə

Jeju oo kəmtondoo lə dow-je

³⁵ †Jeju ow kɪ nganbe-je, kɪ bebo-je, ndó né dow-je mɛɛ kəykəwn̩a-je-ti lə jipi-je rəm, ilə mbɛ Poyta kɪ Maji kɪ sobi dɔ kɔbe lə Lubə rəm, b́a adi mɔy-je kɪ mət̩i-je kɪ gay-gay lay ɔr dɔ dow-je-ti rəm tɔ. ³⁶ †Loki ɛ oo kosi dow-je lé bè rəmə, ta ɔ mɛɛ-é kɔɔ ta lə-dé, kɔɔ rə-dé, tógi-dé goto, adi tan̩a kɪ bati-je kɪ njəkul-dé goto bè. ³⁷ †Beba ɛ idə njéndó né-je liə panè: «Ko kɪ

† 9:34 9:34 Mat 10:25; 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15 † 9:35 9:35 Mat 4:23; Mar 1:39; Luk 4:44 † 9:36 9:36 Mar 6:34 † 9:37 9:37 Luk 10:2

tò kijə n̄a, ngà njékijə-é-je bá 'n̄a al. ³⁸ ǝn ǝ 'pai ta k̄i 'ba njéko k̄i tò kijə lé, kadi ulə k̄i njérakullə-je titi.»

10

Jeju ba njéndó né-je k̄i dɔgi gidi-é joo

Mar 3:13-19; Luk 6:13-16

¹ Jeju ba njéndó né-je liə k̄i dɔgi gidi-é joo rɔ-é-ti ə adi-dé tɔgi kadi 'tubə-né ndil-je k̄i maji al rəm, bá kadi d'adi mɔy-je k̄i mɔti-je k̄i gay-gay lay ɔr-né dɔ dow-je-ti rəm tɔ. ² Ri njékɔwkulə-je k̄i dɔgi gidi-é joo lé ǝn: ǝ k̄i dɔsɔy to Simɔ k̄i 'ba-é Piyər dɛ k̄i ngonkɔ-é Andre, Jaki k̄i ngonkɔ-é Ja k̄i 'to ngan lə Jebede. ³ Pilipi k̄i Batlemi, Tomasi k̄i Matiye k̄i njètaalambo, k̄i Tade, k̄i Jaki k̄i ngon lə Alpe. ⁴ Simɔ k̄i to dow k̄i ta be liə to-é, k̄i Judasi Iskariyoti k̄i njèkun dɔ Jeju.

Njékɔwkulə-je lə Jeju k̄i dɔgi gidi-é joo

Mar 6:7-11; Luk 9:1-6

⁵ Jeju ulə njékɔwkulə-je liə k̄i dɔgi gidi-é joo k̄i ndu-je kin panè: «Dow-je k̄i 'to jipi-je al lé, ɔwi rɔ-dé-ti al, bá ɔwi mɛɛ bebo-je-ti k̄i Samari al rəm. ⁶ ɔwi rɔ gin koji-ti lə Israyel k̄i d'ɔw tan̄a k̄i bati-je k̄i ndəm bè kin taa. ⁷ Loki isi ɔwi rəmə, iləi mbɛ taá-taá 'painè: “Kɔbe k̄i dɔrɔ-ti tò ngɔsi!” ⁸ ǝ adi lapiya njémɔy-je, adi dow-je k̄i d'oy 'tɔsi 'ndəl rəm, adi njébanji-je d'ingə lapiya rəm, bá 'tubəi ndil-je k̄i maji al dɔ dow-je-ti rəm tɔ. To né k̄i ingəi kare, ǝn ǝ adi dow-je kare ya tɔ. ⁹ Uni lɔr ji-si-ti al rəm, uni là ji-si-ti al rəm, uni sisi uləi posi-si-ti al rəm, ¹⁰ †uni mbu kɔw mba al rəm, ɔyi kub̄i joo-joo al rəm, ɔyi saba əse uni salangi al rəm tɔ. Kdɔ to tó-é kadi njérakullə ingə nékuso mɛɛ kullə-ti k̄i isi ra. ¹¹ Mɛɛ bebo əse

† 10:10 10:10 1Kɔ 9:14; 1Ti 5:18

ngonbe kí rá-rá kí ɔwi-ti lé, 'dɔji ta ooi se dow madi kí à kuwə-si kí rɔ-é-ti isi nɔɔ wa? Rəmə dowbé ya isi rɔ-é-ti sar kadi ji-né. ¹² Loki andi mɛɛ kəy-ti rəmə, 'rai dow-je kí mɛɛ kəy-ti lapiya. ¹³ Kinə d'uwə-si kí rɔ-dé-ti rəmə, kadi lapiya lə-si nɔy sə-dé. Ngà kinə d'uwə-si kí rɔ-dé-ti al tɔ rəmə, kadi lapiya lə-si təl kí rɔ-si-ti gogi. ¹⁴ †Loki d'uwə-si kí rɔ-dé-ti al əse d'oo ta-je lə-si al rəmə, 'tɛɛi mɛɛ kəy-é-ti əse mɛɛ ɓe-é-ti kinlé, ə 'gəki kodi kí nja-si-ti kɔgi*. ¹⁵ ††Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; ndo gangta-ti lé, ta kí gangi kí do ɓebo-é-ti kinlé à ngà nɔ kitə ta kí gangi kí do dɔnangi Sɔdɔm-ti kɔ Gɔmɔr ɓɔy†.»

Kɔ kí à ree do njéndó né-je-ti

Mar 13:9-13; Luk 21:12-19

¹⁶ †Yən, m'ulə-si titi-nɔ kɔ bati-je bè dan jagim-je-ti; ən é indəi kəmkaa do rɔ-si-ti titi li-je bè rəm, ɓá kadi 'soli lɔm-lɔm titi dəngɔdnda-je bè rəm tɔ. ¹⁷ †Ooi go rɔ-si rɔ dow-je-ti, kɔ d'a kilə-si ji njégangta-je-ti rəm, d'a tində-si kɔ ndəy marɔw mɛɛ kəykəwnɔ-je-ti lə jipi-je rəm, ¹⁸ d'a kɔw sə-si nɔ gubərnər-je-ti kɔ nɔ ngar-je-ti kɔ ta lə-m; beɓa dɛ rəm, dow-je kí 'to jipi-je al rəm d'a kingə-né ta kí sɔbi dɔ-m ta-si-ti. ¹⁹ Loki d'a kuwə-si kɔ kɔw sə-si lo gangta-ti lé, adi mɛɛ-si a kəkəkə adi 'painè: «Se ta ri ɓá j'a pa wa, əse j'a pa kɔ gosi kí ban wa» al? Ta kí a pai lé à toki kində ta-si-ti dɔkadi-é-ti kin ya. ²⁰ Kɔ to səi ɓá a pai ta lé al, ngà to Ndil Bɔbi-si ɓá à kində ta ta-si-ti kadi 'pai.

† 10:14 10:14 Knj 13:51 * 10:14 10:14 Gəki kodi nja-ti, tɔji ta kí pa kadi dow é kinə dowbé mbati, adi tuji kɔgi rəmə ta məsi-é to dɔ-é ɛ-ti ya. † 10:15 10:15 Mat 11:24 † 10:15 10:15 Luk 10:4-12 † 10:15 10:15 Kgn 18 † 10:16 10:16 Luk 10:3 † 10:17 10:17 Mar 13:9-11; Luk 12:11,12; 21:12-15

²¹ †Dow à kun dɔ ngonkɔ-é ya kadi 'tɔl-é, bɔbi ngon à kun dɔ ngon-é kadi 'tɔl-é; ngan-je d'a kɔsi ta njékoji-dé-je rəm, d'a kun dɔ-dé kadi 'tɔl-dé rəm. ²² †Dow-je lay ya d'a kɔsi-si kɪ ta kɔɔ ta lə-m; ngà dow kí uwə rɔ-é nga sar tɛɛ sɔy-é-ti ə à kaji. ²³ Lokɪ d'a kulə kəm-si ndoo mɛɛ ɓebo-ti kí káre rəmə ayi-nə ɔwi mɛɛ ɓebo-ti kí rangi. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; a kuləi ta nja ɓebo-je kí Israyel-ti nati al ɓəy ya Ngon lə dow à ree.

²⁴ †«Njèndó né à kitə njèndó-é né al rəm, ɓá ngonnjèkullə à kitə 'ɓa-é al rəm tɔ. ²⁵ †Njèndó né lé kinə titi-nə kɪ njèndó-é né ya rəmə asi; ɓá ngonnjèkullə kàrè kinə titi-nə kɪ 'ɓa-é ya rəmə asi tɔ. Njèkəy ɓəy é 'ɓa-é Beljebul kin ngà, dow-je kí mɛɛ kəy-ti liə əjè tɔ ban ngà ɔn wa?

Ta lə ɓəl dow al

Mar 8:38; Luk 9:26; 12:2-9

²⁶ †«'Bəli dow al, kɔɔ né kí dow ɓɔyɔ kí gin-é à tɛɛ al ya goto rəm, ɓá ta kí tɔ lo ɓɔyɔ-é-ti kí dow à gə al kàrè goto rəm. ²⁷ Ta kí m'idə-si ndɔɔ lé, 'pai kada rəsi. Ta kí dow-je 'pa mbi-si-ti nɔm-nɔm bə lé, iləi-né mɛɛ dɔ kəy-ti taá. ²⁸ Dow-je kí d'a tɔl daji rɔ-si, ngà d'a kasi tɔl ndil-si al lé, 'ɓəli-dé al; ngà ɛ kí asi tuji ndil-si kɪ daji rɔ-si nati dan pər-ti kí tɔ sartagangi kin ɓá kadi 'ɓəli-éɛ. ²⁹ 'Tɪi-je lé, 'ndogi-dé joo kɪ silə káre káre ya al wa? Lé bə ya kàrè, kinə ɓɔbi-si Lubə ndigi al lé, ngon 'tɪi káre ya kàrè à kusi nangi al. ³⁰ ə səi lé, bəl dɔ-si kin ya kàrè tokɪ gə kɔr-é lay, ³¹ ɔn é 'ɓəli al, kɔɔ gati-si itə gati 'tɪi-je nja nɔ.

† 10:21 10:21 Mar 13:12; Luk 21:16 † 10:22 10:22 a Mat 24:9; Mar 13:13;

Luk 21:17; b Mat 24:13; Mar 13:13 † 10:24 10:24 a Luk 6:40; b Ja 13:16; 15:20

† 10:25 10:25 Mat 9:34; 12:24; Mar 3:22; Luk 11:15 † 10:26 10:26 Mar 4:22;

Luk 8:17 † 10:28 10:28 Jak 4:12

³² Beḅa dow kí rá-rá kí pa ta rəsi takəm dow-je-ti panè n'to dow lə-m lé, ma kàrè m'a pa ta liə rəsi nḅ Bəbi-m-ti kí isi dora-ti panè to dow lə-m ya tɔ. ³³ †Ngà dow kí rá-rá kí ɔr ta kuti-m-ti takəm dow-je-ti panè n'gə-m al lé, ma kàrè m'a kɔr ta kuti-é-ti nḅ Bəbi-m-ti kí isi dora-ti panè m'gə-é al ya tɔ.»

Jeju ree k̀ lapiya al, ngà ree k̀ rɔ dan dow-je-ti

Luk 12:51-53

³⁴ «Ooi nè a giri kí to lapiya ḅá m'ree-né dɔnangi-ti; to lapiya ḅá m'ree-né dɔnangi-ti al, ngà to rɔ ḅá m'ree-né dan dow-je-ti. ³⁵ M'ree k̀ gáangi-na dan ngon kí dingəm-ti de k̀ bəbi-é, m'ree k̀ gáangi-na dan ngon kí dené-ti de k̀ kɔ-é, m'ree k̀ gáangi-na dan ngon kí dené-ti de k̀ məm-é kí dené. ³⁶ ə njéba-je lə dow lé, d'a to dow-je kí mɛɛ kəy-ti liə ya[§]. ³⁷ Dow kí ndigi kɔ-é əse bəbi-é itə-m ma lé, asi to dow lə-m al. Rəm ḅá dow kí ndigi ngon-é kí dingəm əse kí dené itə-m ma lé, asi to dow lə-m al tɔ. ³⁸ †Dow kí un go-m ḅá un kagdəsi liə al lé, asi to dow lə-m al. ³⁹ †Dow kí ngəm rɔ-é rəmə à tuji rɔ-é, ngà dow kí ilə rɔ-é kɔgi kɔɔ ta lə-m lé à kingə gogi.»

Ta lə nékugə doji

Mar 9:37,41; Luk 9:48; 10:16; Ja 13:20

⁴⁰ †«Dow kí uwə-si k̀ rɔ-é-ti lé, to ma ya ḅá uwə-m k̀ rɔ-é-ti tin, ə dow kí uwə-m k̀ rɔ-é-ti kin rəmə, to njəkulə-m ḅá ɛ uwə-é k̀ rɔ-é-ti tɔ tin. ⁴¹ Dow kí uwə njèpata kí ta Lubə-ti k̀ rɔ-é-ti kɔɔtalə to kí to njèpata kí ta Lubə-ti lé, à kingə né doji kí asi-na k̀ 'lə njèpata

† 10:33 10:33 2Ti 2:12 § 10:36 10:36 Mis 7:6 † 10:38 10:38 Mat 16:24; Mar 8:34; Luk 9:23 † 10:39 10:39 Mat 16:25; Mar 8:35; Luk 9:24; 17:33; Ja 12:25 † 10:40 10:40 a Luk 10:16; Ja 13:20; b Mar 9:37; Luk 9:48

kí ta Lubə-ti ya bè tɔ. Dow kí uwə dow kí njururu kí rɔ-é-ti, kdɔtalə to kí ɛ to dow kí njururu lé, à kingə né kugə dɔji kí asi-nə kɪ 'lə dow kí njururu ya bè tɔ. ⁴² Dow kí rá-rá kí ɔdi man kí sɔl mɛɛ kaman káre-rè ya adi kí káre dan ngan dow-je-ti kí sɛ kan kɔɔ to kí to njéndó né lə-m lé, ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dowbé kin à nal nékugə dɔji-é al.»

Né-je kí ilə kagi kullə lə jeju

11

Jə kí njèra dow-je Batem dɛ kɪ Jeju

Luk 7:18-35

¹ Lokɪ Jeju un ndu-je adi njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é joo adi gin-é gangi lé, ɛ ɔti ɔw mɛɛ ɓebo-je-ti kí dɔnangi-ti kí nɔɔ kɔɔ ndó né dow-je rəm, kɔɔ kilə mbɛ Poyta kí Maji rəm tɔ.

² Lokɪ Jə kí njèra dow-je batɛm kí tò dangay-ti, oo poy né-je kí Kristi* ra lé, ɛ ulə njéndó né-je liə kadi 'dɔji-é ta 'panè: ³ «I ya ɓá 'to dow kí tò kadi à ree lé əse tò kadi j'ngəbi dow kí rangi ɓəy wa?» ⁴ Beɓa Jeju ilə-dé-ti panè: «'Təli ɔwi idəi Jə ta-je kí ooi kɪ mbi-si, kɪ né-je kí ooi kɪ kəm-si adi to ⁵ njékəmtɔ-je kí d'oo lo rəm, njéməti-je kí 'njiyə maji rəm, njébanji-je kí banji lə-dé ur adi d'aa njay rəm, njémbitɔ-je kí d'oo ta rəm, dow-je kí d'oy kí 'tɔsi 'ndəl d'ində lo 'tɛɛ rəm, njéndoo-je kí mbɛ Poyta kí Maji usi mbi-dé-ti rəm†. ⁶ Dow kí m'təl gin kusi liə al ɓá to njènékumə!»

⁷ Lokɪ njéndó né-je lə Jə d'ɔti d'ɔw lé, Jeju pa ta kí dɔ Jə-ti adi kosi dow-je panè: «To ri ɓá ɔwi ooi diləlo-ti wa?

* 11:2 11:2 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

† 11:5 11:5 Eja 35:5-6; 61:1

To tuwətógi[‡] kǐ yól isi ɔw siə yó-je kǐ nè-je kin bǎ ɔwi ooi wa? ⁸ Kinə bè al, ngà to ri ya bǎ ɔwi ooi wa? To dow kǐ tulə kubi-je kǐ kurə-kurə rɔ-é-ti bǎ ɔwi ooi-é wa? Ngà lé to ɛ kàrè, dɛ kǐ 'tulə kubi-je kǐ kurə-kurə bè kinlé, d'isi mɛɛ kəy-ti lə ngar-je yó rəm. ⁹ Ngà se to ri ya danǎ bǎ ɔwi ooi wa? Se to njèpata kǐ ta Lubə-ti bǎ ɔwi ooi-é wa? Tɔgrɔ-ti, m'a kidə-si, to dow kǐ itə njèpata kǐ ta Lubə-ti say bəy. ¹⁰ Kdɔ to Jǎ kin ya bǎ ndɔki 'ndàngi ta kǐ dɔ-é-ti 'panè:

“Yən, mǎ Lubə m'ulə njèkilə mbɛ lə-m nɔ̄-i-ti kete, kdɔ kadi ɔw ra rəbi lə-i adi-iš.”

¹¹ «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dan dow-je-ti lay kǐ dené-je d'oji-dé lé, dow kǐ to kǐ 'boy itə Jǎ kǐ njèra dow-je batəm ya goto. Bè ya kàrè ngon dow kǐ ndɛ bè mɛɛ kɔ̄be-ti kǐ dɔrǎ-ti lé, boy itə-é. ¹² †Ulə gin-é dɔkagloti kǐ Jǎ kǐ njèra dow-je batəm ilə-né mbɛ sar tɛɛ-né bɔne lé, kɔ̄be kǐ dɔrǎ-ti təl né nagi-nǎ ngá, adi njétógi-je 'sangi kdɔ kay rɔ dɔ-ti. ¹³ Mbete-je lə njèpata-je kǐ ta Lubə-ti lay, kǐ ndukun-je lə Moiyiji lé, 'pa ta kdɔ né-je-ti kǐ à ra né sar tɛɛ-né dɔ Jǎ kǐ njèra dow-je Batəm-ti. ¹⁴ †Kinə adi mɛɛ-si ta-je kin rəmə, Jǎ kin bǎ to Eli njèpata kǐ ta Lubə-ti kǐ 'pa ta-é 'panè à ree lé. ¹⁵ Dow kǐ mbi-é tò kdɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé.

¹⁶ «Nǎ bǎ m'a kun-é kɔ̄ji-né dow-je kǐ ngɔsnè kan wa? Dow-je kǐ ngɔsnè kanlé, 'tanǎ kǐ ngan-je kǐ d'isi pandangi lo-ti, bǎ 'bǎ madi-dé-je 'panè:

¹⁷ “J'kɔl nal kàrè 'ndami-né al rəm!

[‡] 11:7 11:7 Gakra: Mongɔ-je kǐ nǎ-je 'panè: M'ijə gakra kdɔ kɔ̄ji tuwə. ə dɛ kǐ dan-ti-je 'panè: M'ijə tuwətógi kdɔ kɔ̄ji gakra. ɛ kǐ ta-é tò mɛɛ mbete-ti nè kinlé to ɛ kǐ dow oji al bəy. § 11:10 11:10 Mal 3:1 † 11:12 11:12 Luk 16:16

† 11:14 11:14 Mat 17:10-13; Mar 9:11-13

Bá j'usi pa nɔ̄ yo kàrè 'ndingəi-né ndoo al rəm!”»

¹⁸ Jeju təl ilə dɔ̄-ti panè: «M'pa bè kɔ̄ loki Ja ree bá ɛ̄ uso né al rəm, ay man al rəm lé, dow-je 'panè: “To dow kí ndil kí maji al ra-é!” ¹⁹ Ngà loki Ngon lə dow ree, bá ɛ̄ uso né-je, ay man-je lé, dow-je 'panè: “Ē kanlé uso né bore ngay, to njəkay né rəm, bá to nam njétaalambo-je, k̄i njéramajal-je rəm!” Bè ya kàrè, kullə ra-é-je tɔ̄ji kí gosi lə Lubə to gosi kí tɔ̄grɔ̄-ti ya.»

Tuji kí sɔ̄bi dɔ̄ ɓe-je kí 'mbati kadi mɛ̄ɛ̄-dé

Luk 10:13-15

²⁰ Bebo-je kí 'ra nékɔ̄ji-je n̄a-n̄a dan-dé-ti ya kàrè, dɛ̄ d'inə panjiyə-dé-je kí maji al kɔ̄gi al lé, Jeju ndangi-dé panè: ²¹ «Tuji à kusi dɔ̄-si-ti, sɛ̄i dow-je kí Korajə! Tuji à kusi dɔ̄-si-ti, sɛ̄i dow-je kí Betsayda! Kɔ̄ nékɔ̄ji-je kí toki ra dan-si-ti nè kinlé, lé toki ra dɔ̄nangi Tir-ti k̄i dɔ̄nangi Sidɔ̄-ti je bè, rəmə lé dow-je kí titi d'a kulə kubi saki rɔ̄-dé-ti tò-né buu-ti kɔ̄ kiŋə-né panjiyə-dé-je kí maji al kɔ̄gi low n̄u ngá*. ²² Beɓa m'a kidə-si rəsi ya kí ndɔ̄ gangta-ti lé, ta kí gangi kí dɔ̄-si-ti à ngà n̄a kitə ta kí gangi kí dɔ̄ dɔ̄nangi Tir-ti, k̄i dɔ̄nangi Sidɔ̄ ɓəy. ²³ Ngà sɛ̄i dow-je kí Kapərnayim, ooi 'painè se riɓa lə-si kin à kɔ̄w sə-si sar dɔ̄ra-ti wa? Bè al, à toki təl sə-si k̄i nangi sar k̄i mɛ̄ɛ̄ lo kí koó-ti. Kɔ̄ nékɔ̄ji-je kí toki ra mɛ̄ɛ̄ ɓe-ti lə-si kinlé, lé toki ra Sɔ̄dɔ̄m-ti je bè lé, ɓone ɓone ya kàrè Sɔ̄dɔ̄m à tò nè ɓəy.† ²⁴ †Beɓa m'a kidə-si rəsi ya kí ndɔ̄ gangta-ti lé, ta kí gangi kí dɔ̄-si-ti à ngà n̄a kitə ta kí gangi kí dɔ̄ dɔ̄nangi Sɔ̄dɔ̄m-ti ɓəy.»

Ngon dɛ̄ k̄i Bɔ̄bi-é

Luk 10:21-22

* 11:21 11:21 Eja 23:1-18; Ejk 26; Juw 4:4-8; Amo 1:9-10 † 11:23 11:23 Eja 14:13-15; Kgn 19:24-28 † 11:24 11:24 Mat 10:15; Luk 10:12

²⁵ Dɔkaglo-é-ti kin bá, Jeju un ta panè: «Bɔbi-m kí 'to 'Ba dɔrɔ kɪ dɔnangi, m'tóy-i, kɔ dɔ 'ɔyɔ dɔ né-je kin kɪ njégosi-je kɪ njénégə-je rəmə ngan dow-je kin bá 'tɛɛ kɪ dɔ-é adi-dé. † ²⁶ Oiyɔ, Bɔbi-m, m'tóy-i kɔ to ndigi lə-i kadɪ né kinlé tò bè.

²⁷ † «Bɔbi-m təl kɪ né-je lay adi-m. Dow kí gə-m mə Ngon lə Lubə lé goto. Bɔbi-m ya par é gə-m. ə dow kí gə Bɔbi-m ya goto. Mə ya par é m'gə Bɔbi-m lé, ə dow kí mə Ngon-é lé ya m'tɛɛ kəm-é dɔ-é-ti to bá à gə-é.»

Jeju to njètaa né kí ɔy dɔ dow-je-ti

²⁸ «'Reei rɔ-m-ti, sɔi dow-je lay kí ɔɔi rɔgi-rɔgi gin nékutɪ-ti kí ɔy, ə m'a kadɪ-si 'taai koo. ²⁹ Uni jugɪ lə-m, ə taai néndó lə-m, kɔ kadɪ ndil-si ingə lo taakoo, kɔ m'to njèsɔl dɔ-m rəm, m'sɔl ləm-ləm rəm§. ³⁰ Kɔ jugɪ lə-m lé ɔy al rəm, bá nékutɪ kí m'a kadɪ-si uti lé kàrè, ɔle pele-pele rəm tɔ.»

12

Ta lə Jeju dɔ ndɔ taakoo-ti

Mar 2:23-28; Luk 6:1-5

¹ Ndɔ káre bè, lokɪ Jeju njiyə mɛɛ ndɔr gemɛ-je-ti kɔ kində gangi ndɔ taakoo-ti lə jipi-je lé, ɔo ra njéndó né-je liə, adi 'puy dɔ gemɛ d'uso taá-taa*. ² Lokɪ Parisi-je d'oo-dé lé, 'pa kɪ Jeju 'panè: «'Oo, njéndó né-je lə-i 'ra né kí to tó-é al kadɪ dow ra ndɔ taakoo-ti.†» ³ Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: «Né kí ndɔki Dabidi ra kaglo-ti liə, lokɪ ɔo ra-dé dɛ kɪ dow-je liə lé, se sɔi 'ndói ta-é mɛɛ mbete-ti kí aa njay ooi ya al wa? ⁴ Dabidi andi mɛɛ kəykubi-ti lə Lubə, dɛ kɪ dow-je liə, d'uso mbə kí dow-je d'adi Lubə

‡ 11:25 11:25 1Kɔ 1:17-29 † 11:27 11:27 a Jɔ 3:35; b Jɔ 1:18; 10:15

§ 11:29 11:29 Jer 6:16 * 12:1 12:1 Det 23:26 † 12:2 12:2 Tɛt 34:21

kadkare-ti. To mbè kí sòbi dɔ-é kadi uso al rəm, sòbi dɔ dow-je liə kadi d'uso al rəm, ngà njégugné-je lə Lubə ya par fá sòbi dɔ-dé‡. ⁵ Ngà njégugné-je lə Lubə ya kí 'ra kullə mɛɛ kəy kubi-ti lə Lubə kɪ ndɔ taakoo, adi 'təl ndɔ taakoo né kí kare-ti, ya dow gangta dɔ-dé-ti al kinlé, səi 'ndói ta-é mɛɛ ndukun-ti ooi ya al wa§? ⁶ Beba adi m'idə-si, né kí boy itə kəy lə Lubə ya tò nè ngál! ⁷ †Ndàngi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè: “Mə Lubə lé, koo kəmtondoo fá m'ndigi, bi məsi dɔ-je kí kadi-m kin al.” Lé toki 'gəi mɛɛ ta kin maji lé, səi a gangi ta dɔ dow-je-ti kí ta goto dɔ-dé-ti kin bè al*. ⁸ Kdɔ Ngon lə dow fá to 'ba ndɔ taakoo lé.»

Jeju kɪ dingəm kí ji-é oy mburuki

Mar 3:1-6; Luk 6:6-11

⁹ Jeju j lo-é-ti kinlé ɔw mɛɛ kəykəwnə-ti lə jipi-je. ¹⁰ Ə dingəm káre kí ji-é oy mburuki isi mɛɛ kəy-ti lé nɔɔ. Rəmə Parisi-je kí d'isi nɔɔ 'sangi rəbi kilə ta dɔ Jeju-ti adi 'dəji-é 'panè: «Ndɔ taakoo-ti lé, to tó-é kadi dow adi lapiya njəmɔy əse to tó-é al wa?» ¹¹ †Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: «Ná dan-si-ti fá ɔw kɪ bati káre-rè, fá bati-é usi bole ndɔ taakoo-ti ya à kɔr-é tɛɛ siə ndaa-ti al wa? ¹² Ngà dow lé, itə bati nja nə-nə! Adi to tó-é kadi dow ra maji ndɔ taakoo-ti.» ¹³ Ngá fá Jeju təl idə dingəm kí njèjikoy lé panè: «'Surə ji-i.» Loki ɛ surə ji-é lé ya rəmə, ji-é lé təl tò maji titi-nə kɪ ɛ kí káre. ¹⁴ Parisi-je kí d'ə lo-é-ti lé, 'tɛɛ d'ɔw d'ɔji-nə ta dɔ kəm rəbi-ti kí kadi n'tɔli-né Jeju.

Jeju to ngonnjəkullə lə Lubə

‡ 12:4 12:4 1Sa 21:2-7; Mbl 24:9 § 12:5 12:5 Kni 28:9; Mbl 24:8-9 † 12:7
12:7 Mat 9:13 * 12:7 12:7 Oje 6:6 † 12:11 12:11 Luk 14:5

¹⁵ Ngà loki Jeju gə ta kɔji lə Parisi-je lé, ɛ tɛɛ ɔw lo kí rangi-ti. Dow-je kí 'tò nduy-nduy ya d'un go-é, adi ɛ adi lapiya njémɔy-je lay tɔ. ¹⁶ Ngà ɛ ndəji-dé kadɪ d'adi dow gə kí to n'è Jeju al. ¹⁷ Bè kɔɔ kadɪ ta kí njèpata kí ta Lubə-ti, Ejay pa kin, ra-né né. Lubə panè:

¹⁸ «Ooi, ngonnjèkullə lə-m kí m'mbəti-é, M'ində-é dan kəm-m-ti, rɔ-m nəl-m dɔ-é-ti n̄a, M'a kadɪ Ndil-m səbi dɔ-é-ti, À kilə mbɛ né ra kí njururu kadɪ gin dow-je kí gay-gay†.

¹⁹ D'a kɔl-n̄a k̄i dow al rəm, à kur kəə al rəm, Dow à koo ndi-é pandangi lo-ti al rəm‡.

²⁰ À tətɪ tuwətɔgi kí tò gudi nangɪ al rəm, Lampɪ kí pər isi ɔ̄-ti ngɛl-ngɛl bəy kàrè à kɔsi suɔ̄ tɔl al rəm tɔ§.

À ra bè sar kadɪ né ra kí njururu ilə njirə.

²¹ Bəba gin bə-je kí dɔnangi-ti nè lay ya d'a kində mɛɛ-dé dɔ-é-ti*.»

Dow-je 'ba Jeju ngar lə ndil-je kí maji al

Mar 3:22-27; Luk 11:14-23

²² Dow-je 'ree k̄i dingəm káre kí ndil kí maji al ra-é adi kəm-é tɔ rəm, pa ta al rəm, adi Jeju adi-é pa ta rəm, oo lo rəm. ²³ Né kinlé ɔr ndil kɔsi dow-je n̄a, adi 'dəji ta 'panè: «Kay! Dow kin to Ngonka Dabidi lé ya al wa?» ²⁴ †Ngà loki Parisi-je d'oo ta kin rəmə, 'panè: «È kinlé isi tubə ndil-je kí maji al k̄i tɔgi lə Beljebul, kí to 'boy lə ndil-je kí maji al.» ²⁵ Bəba Jeju gə gir ta kí mɛɛ-dé-ti gɔw adi idə-dé panè: «Kɔbɛ kí rá-rá ya b́a dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gangi-n̄a d'ɔsi-n̄a k̄i ta lé, à təl ndubəbɛ rəm, b́a bəbo əsɛ kəy kí rá-rá ya dow-je kí mɛɛ-é-ti 'gangi-n̄a d'ɔsi-n̄a k̄i ta kàrè,

† 12:18 12:18 Eja 42:1 ‡ 12:19 12:19 Eja 42:2 § 12:20 12:20 Eja 42:3

* 12:21 12:21 Eja 42:1-4 † 12:24 12:24 Mat 9:34; 10:25

dowbé-je d'a kisi gərərə al rəm. ²⁶ Bè ya tɔ, kinə Satə ya tubə dow-je lə Satə rəmə, to ɛ ya gángi rɔ-é dana. Bè kinlé, kɔbe liə à ka lo ka-é-ti gərərə ban wa? ²⁷ Ə kinə to tɔgi lə Beljebul b́a m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al, ngà dow-je lə-si ə d'isi 'tubə-dé k̀ tɔgi lə ńa ngá wa? Kullə ra dow-je lə-si ya ilə ta dɔ-si-ti! ²⁸ Ngà kinə to tɔgi lə Ndil Lubə tɔ b́a m'isi m'tubə-né ndil-je kí maji al rəmə, to kɔbe lə Lubə ya ngá ́ ree tɛɛ rɔ-si-ti tin.

²⁹ «Kinə dow uwə njètɔgi t́-é njim-njim al lé, dowbé à ra ban b́a à kur mɛɛ kəy-ti lə njètɔgi kin, kɔ kəə nékingə-é wa? À t́-é njim-njim b́əy b́a à kɔw mɛɛ kəy-ti kɔ kəə nékingə-é. ³⁰ †Dow kí ore kàd̀-ɪ-m al lé, to njèkɔsi-m k̀ ta ə dow kí kəw sə-m né ki natɪ al kàrè, to njèsane né kɔgi tɔ.»

Majal kí Lubə à kiɲə go-é kɔgi al

Mar 3:28-30; Luk 12:10; Əbr 6:4-8; 10:26-29

³¹ «Beba m'idə-si toki, majal-je lay kí dow isi ra, əse takɔbi-je lay kí dow isi pa lé, à toki kiɲə go-é kɔgi kadi-é, ngà ta kɔbi kí dow pa k̀ Ndil Lubə lé, à toki kiɲə go-é kɔgi kadi-é al ya sar. ³² †Dow kí rá-rá kí pa ta kí maji al dɔ Ngon lə dow-ti lé, à toki kiɲə go-é kɔgi kadi-é, ngà dow ya kí pa ta kɔbi k̀ Ndil kí aa njay lé, à toki kiɲə go-é kɔgi kadi-é dɔkaglo-ti kí b́one kin al rəm, bore al rəm, ya sartangani.»

Ta kí tɛɛ ta dow-ti lé ɪ mɛɛ-é-ti

Luk 6:43-45

³³ †«Kinə kagi maji lé, kandi-é à maji tɔ, ngà kinə kagi maji al lé, kandi-é kàrè à maji al ya tɔ. Kɔ kandi kagi b́a

† 12:30 12:30 Mar 9:40 † 12:32 12:32 Luk 12:10 † 12:33 12:33 Mat 7:20; Luk 6:44

dow à gə-né kagi. ³⁴ †Səi kí mɛɛ-si ndul titi-na kɛ mɛɛ li pii-je bè kanlé! Səi a pai ta kí maji ndo káre to ðan wa? Kdo né-je kí mənə-na mɛɛ dow-ti ya bá tɛɛ ta-é-ti adi-é pa. ³⁵ Dow kí maji lé, né-je kí maji-maji kí uwə mɛɛ-é kinlé ya bá à tɛɛ-né. Ə dow kí maji al kàrè né-je kí maji al maji al kí uwə mɛɛ-é kinlé ya à tɛɛ-né to. ³⁶ M'a kidə-si, ngan ta-je kí mɛɛ wəy kare lay kí isi tɛɛ ta dow-je-ti kinlé, d'a kər go-é lay ndo gangta-ti. ³⁷ Kdotalə ta kí ta-i-ti bá 'a kər-né ta do-i-ti rəm, bá ta kí ta-i-ti ya ta à kuwə-i-né rəm to.»

Parisi-je 'dəji Jeju nékoji

Mar 8:11-12; Luk 11:29

³⁸ †Dow-je kí dan-ti-je kí 'to njéndó dow-je ndukun, kɛ Parisi-je kí ná-je d'un ta d'idə Jeju 'panè: «Njéndó dow-je né, j'ndigi kadi 'ra nékoji káre adi j'oo.» ³⁹ †Ngà Jeju ilə-dé-ti panè: «Dow-je kí ngəsnè kí 'to njémɛɛndul-je, kɛ njétəl rɔ-dé go ndu Lubə-ti al-je, 'dəji kadi d'oo nékoji! Ngà dow à ra nékoji kí rangi kadi-dé al ngá; ɛ kí ndoki tɛɛ do Jonasi-ti kí to njèpata kí ta Lubə-ti kin ya asi. ⁴⁰ Titi kí ndoki Jonasi ra-né ndo mutə mɛɛ kanji-ti kí boy kinlé†, Ngon lə dow kàrè à ra ndo mutə gin nangi-ti to. ⁴¹ Ndo gangta-ti lé, dow-je kí Ninibi d'a kə takəm dow-je-ti kí ngəsnè kin kdo kilə ta do-dé-ti. Kdo dow-je kí Ninibi lé, loki d'oo mbɛ kilə lə Jonasi rəmə, 'tusi panjiyə-dé-je kí maji al d'inə kəgi‡. Ngá kí ngəsnè-ti kinlé, dow kí itə Jonasi nɔ ya ɔ nè! ⁴² Bè ya to, ndo gangta-ti lé, ngar kí dené kí go lo-ti kí bəə, à kə takəm dow-je-ti kí ngəsnè kin kdo kilə ta do-dé-ti. Kdo ndoki ɛ i

† 12:34 12:34 a Mat 3:7; 23:33; Luk 3:7; b Mat 15:18; Luk 6:45 † 12:38 12:38
 Mat 16:1; Mar 8:11; Luk 11:16 † 12:39 12:39 Mat 16:4; Mar 8:12 † 12:40
 12:40 Jon 2:1 ‡ 12:41 12:41 Jon 3:4-9

sɔy dɔnangi-ti nu ya ree oo gosta-je lə Salomɔ̃[§]. Ngà kí ngɔsnè-ti kinlé, dow kí itə Salomɔ̃ nɔ̃ ya ɔ̃ nè.»

Ta kí sɔbi dɔ ndil kí maji al kí təl ree mɛɛ dow-ti gogi

Luk 11:24-26

⁴³ «Loki ndil kí maji al tɛɛ mɛɛ dow-ti, ɔw ilə kɪ dilələ kí tuti sangi lo kí kadi n'isi-ti n'taa koo ya ngà, ɛ ingə al lé, ⁴⁴ ɛ panè: “Kəy lə-m kí m'isi-ti bá m'tɛɛ lé, m'a təl kɔw-ti gogi.” Loki təl ɔw gogi rəmə, oo kí mɛɛ kəy lé tò kare ə toki kɔy ndəti-ndəti rəm, bá né-je kí mɛɛ-é-ti toki kɔsi njɔl-njɔl rəm. ⁴⁵ Beba ɛ ɔsi təl ɔw sangi ndil-je kí rangi siri kí mɛɛ-dé ndul itə-é bəy bá ree sə-dé adi d'andi mɛɛ kəy-ti lé ə d'adi to lokisi-dé. Gangi-é-ti kí gogi nè kinlé, kisi lə dowbé kin maji al nɔ̃ itə kí kete lé bəy. ə 'lə dow-je kí maji al kí ngɔsnè kanlé kàrè, à tò bè ya tɔ.»

Kɔ Jeju kɪ ngankɔ-é-je kí tɔgrɔ-ti

Mar 3:31-35; Luk 8:19-21

⁴⁶ Loki Jeju ɔ̃ pa ta kɪ kɔsi dow-je ya bəy rəmə, kɔ-é, kɪ ngankɔ-é 'ree d'ɔ̃ ta-é-ti ə 'sangi kadi d'ingə-é 'pa siə ta. ⁴⁷ Ngà bá dow madi idə-é panè: «Yən, kɔ-i, kɪ ngankɔ-i-je d'ɔ̃ ndaa-ti nɔ̃ɔ̃, ə 'sangi kadi 'pa sə-i ta.» ⁴⁸ Ngà Jeju təl ilə-é-ti panè: «Ná-je bá 'to kɔ-m-je kɪ ngankɔ-m-je wa?» ⁴⁹ Beba Jeju ulə ji-é dɔ njéndó né-je-ti liə bá panè: «Yən, kɔ-m-je kɪ ngankɔ-m-je bá d'isi tin. ⁵⁰ Kdɔ dow kí ra né kí mɛɛ Bɔbi-m kí dɔrɔ-ti ndigi kin bá to ngonkɔ-m, əse kɔnan-m, əse to kɔ-m.»

Gosta-je kí dɔ kɔbe-ti lə Lubə

§ 12:42 12:42 1Ng 10:1-10

13

Gosta kí sɔbì dɔ njèkilə ko

Mar 4:1-9; Luk 8:4-8

¹ Ndo-é-ti kinlé ya, Jeju tɛɛ kəy, ɔw isi kàdì babo-ti. ² †Kosi dow-je kí 'tò nduy-nduy ya 'ree d'ilə-nə 'gəə dɔ-é sipi, adi ɛ al isi mɛɛ tɔ-ti. Ngà dɛ b́á d'á ngangì ba-ti d'ingì-d'ingì. ³ Jeju pa sə-dé ta n̄ k̄i gosta-je panè: «Njèndɔr, ɔw kɔ kilə ko. ⁴ Loki ɔ ilə ko lé, k̄a né kí dan-ti-je tusi dɔ rəbi-ti adi yəl-je 'ree 'tú l̄-l̄. ⁵ K̄a né kí n̄-je tusi dɔ ər-je-ti, adi lo kadi ingə nangì kí asi kadi ulə njirə-é-ti goto. Ngà rəmə kubə b́á ubə kalangi, kɔ nangì ndəə dɔ-ti al. ⁶ Loki kàdì ɔsi rəmə, ngan ko-je kinlé ndole. Go-ti rəmə, tuti kurum, kɔ njirə-é ɔw nangì n̄ al. ⁷ K̄a né kí dan-ti-je tusi dan kun-je-ti, adi kun tɔgì ə ɔ̄ rɔ dɔ-ti gəgəgə. ⁸ Ngà k̄a né kí n̄-je tusi nangì-ti kí maji, adi ɔr dɔ-é. Bəbá dɔ-é kí dan-ti-je k̄a-é ra-ti bu-je, ɛ kí k̄a-é ra-ti kormekɛ-je, ɛ kí ra-ti kormutə-je.» ⁹ Jeju təl ilə dɔ-ti b̄əy panè: «Dow kí mbi-é tɔ kɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé!»

Kɔ ri b́á Jeju ndó-né né k̄i gosta-je wa?

Mar 4:10-12; Luk 8:9-10

¹⁰ Njéndó né-je lə Jeju 'ree rɔ-é-ti 'dəji-é 'panè: «Kɔ ri b́á 'pa sə-dé ta k̄i gosta-je wa?» ¹¹ Jeju təl ilə-dé-ti panè: «Kɔtalə s̄əi lé, né-je kí tɔ lo b̄ɔyɔ-é-ti sɔbì dɔ kɔbɛ kí dɔrɔ-ti lé toki tɛɛ k̄i dɔ-é kadi 'gəi, ngà dɛ lé, toki tɛɛ k̄i dɔ-é kadi-dé al. ¹² †Kɔ dow kí né tɔ ji-é-ti b́á d'á kadi-é kí rangì dɔ-ti, kadi isi dan maji-ti mburuki-mburuki. Ngà dow kí né liə goto lé, ɛ kí ji-é-ti ya kàrè d'á taa. ¹³ Bəbá m'idə-dé-né ta k̄i gosta, kɔ d'oo lo k̄i koo ndə bè ya b̄i d'oo né al rəm, b́á ta kàrè d'oo k̄i koo

† 13:2 13:2 Luk 5:1-3 † 13:12 13:12 Mat 25:29; Mar 4:25; Luk 8:18; 19:26

bè ya ßi 'gə mə̯ə-é al rəm tɔ. ¹⁴ Beßa ta kí Ejay, njèpata kí ta Lubə-ti pa lé, né-é ra né dɔ-dé-ti.

Lubə panè:

“D'a koo ta maji ya, ngà d'a 'gə mə̯ə-é al,

D'a koo lo maji ya, ngà d'a koo né al*.

¹⁵ Ooi gin dow-je kanlé 'to njémə̯ənga-je,

'Tɔsi mbi-dé ká-ká 'tɔ nè mbi-dé à kɪ koo ta rəm, nè d'a kɪ gə né;

'Nibi kəm-dé jibi-jibi, nè kəm-dé à kɪ koo lo rəm,

Nè mbi-dé à kɪ koo ta rəm, nè d'a kɪ gə né,

Rəmə d'a kɪ kiŋə panjiyə-dé-je kí maji al kɔgi kadɪ m'ɪ m'aji-dé†.”

¹⁶ †«Ngà səi lé, 'toi njénékumə̯-je, kɔɔ kəm-si oo lo maji rəm, mbi-si kàrè oo ta maji rəm tɔ! ¹⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí njépata-je kí ta Lubə-ti n̩a, kɪ njéra né-je kí njururu n̩a ya, ßo koo né-je kí səi ooi kin ra-dé ya, ngà d'oo al, ßo koo ta-je kí səi ooi kin ra-dé ya, ngà d'oo al‡.»

Jeju ɔr mə̯ə gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko

Mar 4:13-20; Luk 8:11-15

¹⁸ Səi lé, 'yəli mbi-si ooi-né mə̯ə gosta kí sɔbi dɔ njèkilə ko lé. ¹⁹ Dɔ rəbi kí k̩a né tusi-ti lé, to dow kí oo ta kí dɔ kɔɔbɛ-ti lə Lubə ya, ngà gə mə̯ə-é al, rəmə Njémə̯əndul ree ɔr ta kí 'dubi mə̯ə-é-ti lé kɔgi. ²⁰ Nangi ər kí k̩a né tusi-ti lé, to dow kí oo ta lə Lubə rəmə taa kalangi kɪ rɔnəl. ²¹ Ngà ta lé ßá ulə njirə mə̯ə-é-ti al; adi ɛ ɔ dɔ-ti kaglo n̩a al. Beßa loki kɔ-je kí dum natɪ əsɛ kulə kəm ndoo kɔɔ ta lə Lubə tɛɛ dɔ-é-ti rəmə, kalangi bè ya ɛ tusi kadmə̯ə liə iŋə kɔgi. ²² Dan kun-je kí k̩a né tusi-ti lé, to dow kí oo ta lə Lubə ya, ngà mə̯ə

* 13:14 13:14 Eja 6:9 † 13:15 13:15 Eja 6:10 † 13:16 13:16 Luk 10:23,24

‡ 13:17 13:17 1Pi 1:10

kā kékéké kdo né-je kí donangi-ti nè, kì ßo nékingə-je uti dɔ ta kí oo lé, adi kandi-é goto. ²³ Rəmə, nangi kí maji kí kaa né tusi-ti lé, to dow kí oo ta lə Lubə ə gə mɛɛ-é, adi kandi-é tò; ɛ kí kaa-é ra-ti ßu-je, ɛ kí kaa-é ra-ti kormekɛ-je, ɛ kí ra-ti kormutə-je.

Gosta kí dɔ jə-ti

²⁴ Jeju pa sə-dé gosta kí rangi ßəy panè: Kɔɓe kí dɔra-ti tò titi-na kì ta lə dow kí dubi ko né kí maji mɛɛ ndɔr-ti liə. ²⁵ Rəmə ndɔɔ, loki dow-je 'to ßi lay lé, njèba liə ree dubi jə dan ko né-ti kí maji kí ɛ dubi lé, ə ɔti ɔw. ²⁶ Loki ko ubə tɔgi, adi ɔr dɔ-é lé, jə lé kàrè ɔr dɔ-é tɔ. ²⁷ Beɓa njérakullə-je lə njèkəy lé 'ree d'idə-é 'panè: «'Ba-ji, to ko né kí maji ßá i dubi mɛɛ ndɔr-ti lə-i ya al wa?» Ngà jə kin ɟ rá tɔ ßəy wa? ²⁸ Beɓa ɛ ilə-dé-ti panè: «To njèba é ra-né tin.» Ngà ßá njérakullə-je 'dəji-é 'panè: «'Ndigi kadi j'ɔw j'rəy jə lé kɔgi wa?» ²⁹ Ngà ɛ panè: «Bè al, kdo kinə kadi 'rəyɟ jə rəmə a kɟ 'rəyɟ-dé kì ko nati. ³⁰ é ɟnəi-dé adi 'tɔgi nati sar ndɔ kijə ko-ti. Ndɔ-é-ti kin ßá m'a kidə njékijəko-je panè: “'Tɔri jə-je ya kete, ə 'tɔi njir-njir kadi uləi pər, ngà tá je 'kəwi ko lə-m dama.”»

Gosta kí dɔ kaa kɔl-ti

Mar 4:30-32; Luk 13:18-19

³¹ Jeju tɛɛ kì gosta kí rangi ßəy panè: Kɔɓe kí dɔra-ti tò titi-na kì ta lə kaa kɔl kí dow madi un dubi mɛɛ ndɔr-ti liə kin bè. ³² Kaa kɔl lé ßá, to kaa kagi kí tò ngon-é itə kaa kagi-je lay, ngà lo kí ubə tɔgi rəmə to kagi kí boy itə kagi-je lay kí mɛɛ ndɔr-ti, adi yəl-je kí 'nar taá 'ree 'ra kəy-dé balkəm-é-je-ti.

Gosta kí dɔ əm-ti

Luk 13:20-21

³³ Jeju pa sə-dé gosta kí rangi ya bəy panè: «Kɔbe kí dɔra-ti lé titi-na kɪ əm kí dené káre bè un lɔy-né nduji kí 'mbɔji mɛɛ kee mutə, adi nduji kí lɔy lay ya ɔ kin bè.»

Jeju pa ta-je lay kɪ gosta

Mar 4:33-34

³⁴ Ta-je kin lay ya Jeju idə kosi dow-je kɪ gosta. Ta kí kadɪ ɛ pa kɪ gosta al ya goto. ³⁵ To bè kadɪ ta-je kí njèpata kí ta Lubə-ti pa kin né-é ra né. Njèpata kí ta Lubə-ti pa panè:

«M'a tɛɛ ta-m kadɪ m'pa gosta-je,
M'a kilə mbɛ né-je kí tò lo bɔyɔ-é-ti
lo kində gin dɔnangi-ti nu.§»

Kɔr mɛɛ gosta kí dɔ jə-ti

³⁶ Jeju inə kosi dow-je ə ree bee. Loki ree bee lé, njéndó né-je liə 'ree rɔ-é-ti, 'dɔji-é 'panè: «'ɔr-ji mɛɛ gosta kí dɔ jə-ti kí ɔ mɛɛ ndɔr-ti lé adi j'oo.» ³⁷ Bɛba Jeju idə-dé panè: «Dow kí njèdubi ko né kí maji kinlé, to Ngon lə dow; ³⁸ ndɔr lé, to dɔnangi; ə ko né kí maji, to dow-je kí kɔbe-ti lə Lubə; jə lé to dɛ kí d'un go Njèmɛɛndul. ³⁹ Njèba kí njèdubi jə lé, to Sú; nay kijə ko lé, to dɔbəy ndɔ; ə njékijəko-je, 'to malayka-je tɔ. ⁴⁰ Titi kí 'tɔr-né jə d'ungɪ pərəə lé, dɔbəy ndɔ-ti ya kàrè à to bè tɔ: ⁴¹ Ngon lə dow, à kulə malayka-je liə kadɪ 'tubə dow-je lay kí njéra madi-dé-je kadɪ d'usi mɛɛ majal-ti, kɪ dow-je kí njéramajal-je kɔbe-ti liə kɔgi. ⁴² Malayka-je d'a kungɪ-dé dan pər-ti kí dum pa ta-é, kí to lo nɔ rəm, lo kí d'a kuso ngangɪ-dé titi mɛgəgə-mɛgəgə rəm tɔ. ⁴³ Ngà njéra né-je kí njururu rəmə, rɔ-dé à ndógi titi-na kɪ kàdɪ bè mɛɛ kɔbe-ti lə Bɔbi-dé.

«Dow kɪ mbi-é tò kɔɔ kadi oo-né ta rəmə, kadi oo ta kinlé!»

Gosta kɪ sɔbi dɔ nékingə kɪ mədkɔsi kɪ tò lo ɓɔyɔ-é-ti

⁴⁴ «Kɔɔbe kɪ dɔɾa-ti tò titi-na kɪ ta lə nékingə kɪ 'ɓɔyɔ mɛɛ ndɔr-ti, ɓá dow madi ɔw tɛɛ dɔ-ti kin bɛ. Dowbé kinlé, un ɔw ɓɔyɔ rangi ɓəy, rəmə rɔ-é nəl-é na, adi ɔw ndogi né kingə-é lay, ɓá inə la-é ree ndogi-né ndɔr kinlé.

⁴⁵ «Kɔɔbe kɪ dɔɾa-ti tò titi-na kɪ ta lə njɛra gati kɪ isi sangi mədi kɔsi kɪ ndole kin bɛ. ⁴⁶ Loki ingə ɛ kɪ gati-é na lé, ɛ təl ɔw ndogi nékingə-é lay, ɓá inə la-é ree ndogi-né mədi kɔsi kɪ káre kinlé.»

Gosta kɪ dɔ burə-ti

⁴⁷ Kɔɔbe kɪ dɔɾa-ti tò titi-na kɪ ta lə burə kɪ dow ilə baa rəmə uwə-né kanji-je kɪ gay-gay kin bɛ. ⁴⁸ Loki burə kin rusi lé, mbow ndɔr ree-né ngangɪ ba-ti, isi nangɪ, tɔr kanji-je kɪ maji-maji ungi mɛɛ 'sɛngi-ti, ɓá inə dɛ kɪ d'asi náy al ungi-dé kɔgi. ⁴⁹ Dɔbəy ndɔ-ti lé, à to titi-na bɛ ya tɔ: Malayka-je d'a ree kɔr kəm dow-je kɪ njɛra né kɪ njururu al kɪ njɛra né kɪ njururu gay-gay. ⁵⁰ D'a kungɪ dow-je kɪ njɛra né kɪ njururu al dan pər-ti, lo nɔ-ti, kɪ to loki d'a kuso ngangɪ-dé titi məgəgə-məgəgə. ⁵¹ Beba Jeju dəji njéndó né-je liə panè: «'Gəi mɛɛ ta-je kin lay wa?» Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «Oiyɔ», j'gə. ⁵² Rəmə Jeju idə-dé panè: «To bɛ ya tɔ, njéndó dow-je ndukun lə Lubə kɪ təl njɛtaa néndó kɪ dɔ kɔɔbe-ti kɪ dɔɾa-ti lé, titi-na kɪ njɛkəy kɪ ingə né-je kɪ sigi ɓá ore nati kɪ né-je kɪ low kɪ lo ngəm né-ti liə ɓá ra-né kullə.»

Sɔy kullə lə Jeju dɔnangi Galile-ti

Mɛɛngə lə dow-je kɪ Najareti

Mar 6:1-6; Luk 4:16-24

⁵³ Loki Jeju pa gosta-je kin adi gin-é gangi rəmə, e ɔti rangi lo kɪ ɔ-ti lé ⁵⁴ ɔw ɔbebo-ti kɪ e tɔgi-ti ə ndó né dow-je mɛɛ kəykəwna-ti lə jipi-je. Néndó liə ɔr ndil-dé adi 'panè: «Kay! Gosta-je, kɪ nékɔji-je kinlé i-né rá-rá ya wa? ⁵⁵ To ngon lə kɔdi kijəkagi lé ya al wa? Kɔ-é ya bá to Mari lé al wa? ə Jaki-je, kɪ Jojepi-je kɪ Simɔ-je kɪ Jude-je ya bá 'to ngankɔ-é-je al wa? ⁵⁶ ə kɔnan-é-je ya rəm bá d'isi sə-ji nè tɔ tin al wa? Ngà né-je lay kinlé, e i-né rá ya dana wa?» ⁵⁷ †Né-je kin ya ra adi Jeju təl jigi nɔ-dé-ti ɔgi-dé kadi d'adi-é mɛɛ-dé. Beba e idə-dé panè: «Njèpata kɪ ta Lubə-ti lé, dow-je kɪ mɛɛ ɔkeji-é-ti, kɪ mɛɛ kəy-ti liə ya par d'a nɔdi-é.*» ⁵⁸ Beba Jeju ra nékɔji-je tin n̄ al, kdɔtalə mɛɛngə lə-dé.

14

Koy Jə kɪ njèra dow-je batɛm

Mar 6:14-29; Luk 9:7-9; 3:19-20

¹ ɔkaglo-é-ti kinlé ngar Erodi kɪ to njəkɔbe kɪ dɔnangi Galile-ti oo poy riba lə Jeju. ² Beba e idə njérakullə-je liə panè: «To Jə kɪ njèra dow-je batɛm bá tɔsi ndəl ində lo tɛɛ! Gin-é kin bá e ɔw-né kɪ tɔgi adi ra-né nékɔji-je kin.»

³ †Kɔɔ ndɔki Erodi adi d'uwo Jə 'dɔɔ-é kɪ kullə gindingi, d'ilə-é dangay-ti, kdɔtalə Erodi dɛ kɪ Pilipi 'to ngankɔ-na-je, ya rəmə Erodi təl taa Erodiadi, kɪ ne Pilipi. ⁴ Ba Jə idə-é panè: «Taa kɪ 'taa Erodiadi kinlé to tó-é al*.» ⁵ Beba Erodi lé ndigi təl Jə, ngà e bəl kosi dow-je, kɔɔ dɛ 'gə kɪ Jə lé to njèpata kɪ ta Lubə-ti. ⁶ Beba ndɔ ra nay kɔji Erodi-ti lé, ngon lə Erodiadi kɪ dené, tɛɛ ndam nɔ

† 13:57 13:57 Jə 4:44 * 13:57 13:57 Luk 4:24; Jə 4:44 † 14:3 14:3 Luk 3:19,20 * 14:4 14:4 Mbl 20:21

dow-je-ti kɪ 'ɓa-dé lo nékuso-ti, adi nəl Erodɪ n̄a. ⁷ Beɓa Erodɪ un mindi-é ə ubi rɔ-é dɔ-ti panè: Né lay kɪ 'dɛji-m ya ə m'a kadi-i. ⁸ Rəmə Erodɪadi sulə ngon-é lé, adi-é panè: «'Ilə dɔ J̄a kɪ njèra dow-je batəm lé, mɛɛ supra-ti tajinati nè ya adi-m!» ⁹ Rɔ ngar nəl-é al ya, ngà kdɔ kubi kɪ ɛ ubi rɔ-é rəm, kdɔ takəm kosi dow-je kɪ 'ɓa-dé lo nékuso-ti rəm kinlé ya, ra adi ɛ un-né ndu kadi d'adi-é-né dɔ J̄a lé. ¹⁰ Beɓa ngar ulə dow kəy dangay-ti adi-é gangi dɔ J̄a lé. ¹¹ 'Ree kɪ dɔ J̄a mɛɛ supra-ti d'adi ngon kɪ dené kinlé, ə ɛ ɔw-né adi kɔ-é. ¹² Go-ti, njéndó né-je lə J̄a 'ree d'un nin-é d'ɔw 'dubi, ngá ɓá d'ɔw d'ɔr poy-é d'adi Jeju oo.

Jeju adi nékuso dow-je ɓudɔgi lo m̄i d'uso

Mar 6:30-44; Luk 9:10-17; Jq 6:1-15

¹³ Loki Jeju oo ta kinlé, ɛ al mɛɛ tɔ-ti ɔr rɔ-é ngərəngi kɪ kár-é diləlo-ti. Beɓa kosi dow-je d'oo ta-é rəmə, d'i kɪ ɓebo-je kɪ gay-gay d'ɔw kɪ nja-dé go-é-ti. ¹⁴ Ngà loki Jeju ur nangi mɛɛ tɔ-ti ɓá oo kosi dow-je kɪ 'tò nduy-nduy kinlé rəmə, ta ɔ mɛɛ-é kdɔ ta lə-dé, ə adi lapiya njémɔy-je lə-dé. ¹⁵ Loki ndɔ isi il lé, njéndó né-je d'ɔw rɔ Jeju-ti d'idə-é 'panè: «Loki j'ai-ti kinlé to diləlo rəm, ɓá kàdɪ kàrè ɔw kɪ dɔ kur-ti rəm, ɛn é 'ɔsi kosi dow-je kan adi d'ɔw nganɓe-je-ti 'ndogɪ né d'uso.» ¹⁶ Jeju ilə-dé-ti panè: «Kadi d'ɔw rangi lé, to tó-é al, é səi ya adi-dé né d'uso!» ¹⁷ Ngà dɛ d'idə Jeju 'panè: «'J'ɔw kɪ mbè m̄i kɪ kanji joo-rè ya par.» ¹⁸ Beɓa Jeju idə-dé panè: «'Ree-né adi m̄i.» ¹⁹ Ngá ɓá Jeju un ndu adi kosi dow-je lé d'isi nangi dɔ wale-je-ti. Jeju ɔy mbè kɪ m̄i kɪ kanji kɪ joo lé, ɓá un kəm-é kɪ taá dɔrɔ-ti ra oiyo Lubə kete ɓá gángi mbè lé adi njéndó né-je, ə njéndó né-je 'taa 'lɔbi kosi dow-je tɔ. ²⁰ Dow-je lay ya d'uso né 'ndan ndé-ndé, adi

dɔdum-é-je kí nàỳ ya d'ɔy rusi kàrè dɔgi gidi-é joo bɔy†.
²¹ Dow-je kí d'uso né kinlé, dingəm-je d'a ra bɔdɔgi lo mi
 je bè; dené-je kì ngan-je rəmə toki tidə-dé al.

Jeju njiyə dɔ babo-ti
Mar 6:45-52; Jɔ 6:16-21

²² Lo-é-ti lé ya, Jeju ɔsi njéndó né-je liə kadi d'al mɛɛ
 tò-ti, 'gangi babo d'ɔw turə kete nɔ-é-ti, ngà ɛ bá ɔ ɔsi
 kosi dow-je kadi 'təl. ²³ Loki Jeju ɔsi-dé adi d'ɔw rəmə, ɛ
 ɔti ɔw al dɔ mbal-ti, ɔr rɔ-é kì kár-é kɔ pa ta kì Bɔbi-é.
 Kàdì ur dɔ-é-ti lo-é-ti kin kì kár-é.

²⁴ Loki tò ɔ dan ba-ti danɔ bapi ya bɔy rəmə, yəl tilə
 kəm tɔ, adi pungum man ɔsi tò kì gogi-gogi. ²⁵ Taginlo-ti
 lé, Jeju njiyə dɔ man babo-ti, isi ɔw kì rɔ njéndó né-je-ti.
²⁶ Ngà loki njéndó né-je d'oo-é ɔw njiyə dɔ man babo-ti
 lé, 'bəl rəm, dɔ-dé maji al, adi 'panè: To «'mɛ dow!»
 Adi 'bəl ə 'tur kɔɔl. ²⁷ Ngà tajinati nè bè ya, Jeju idə-
 dé panè: «Adi mɛɛ-si usi nangi, to mɔ bɔy, ə 'bəli al!»
²⁸ Bè bɔy bá Piyər panè: «'Babə, kinə to i ya rəmə, 'un
 ndu-i adi m'njiyə dɔ man-ti m'ɔw rɔ-i-ti.» ²⁹ Ə Jeju təl
 ilə-é-ti panè: «'Reel!» Bəbɔ Piyər i mɛɛ tò-ti ur dɔ man-
 ti njiyə ɔw kì rɔ Jeju-ti. ³⁰ Ngà loki Piyər oo yəl kí isi
 ulə dɔ man-ti mbi-mbi lé, bəl ra-é adi isi nduy, adi nɔ
 panè: «'Babə, 'aji-m bɔɔ!» ³¹ Tajinati nè bè ya, Jeju ulə
 ji-é uwə-é-né ə idə-é, panè: «'To dow kí kadmɛɛ lə-i asi
 al. Kɔɔ ri bá i 'tadi?» ³² Loki dɛ d'al mɛɛ tò-ti rəmə gin
 yəl lé gangi dɔsi. ³³ Bəbɔ njéndó né-je kí d'isi mɛɛ tò-ti
 lé d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ-é-ti bá 'panè: «I lé, 'to Ngon lə
 Lubə ya tɔgrɔ-ti!»

Jeju adi lapiya njémɔy-je dɔnangi Jenejarɛti-ti
Mar 6:53-56

† 14:20 14:20 2Ng 4:42-44.

³⁴ Loki Jeju k̀i njéndó né-je liə d'ində babo 'gangi, 'tɛɛ dɔnangi Jenejarɛti-ti lé, ³⁵ dow-je kí lo-é-ti 'gə Jeju, adi d'ulə kulə mɛɛ ɔe-je-ti go lo-je-ti kí tin kin lay, adi dow-je 'ree k̀i njémɔy-je lay rɔ-é-ti. ³⁶ Dɛ 'ra ndoo ta-é-ti kadi inə-dé adi n'odi rɔ takubi liə ya par rəmə, n'a kingəi lapiya. Beba dow-je lay kí d'odi takubi liə lé, d'ingə lapiya ya tɔ.

15

Jeju k̀i nékoɔe

Mar 7:1-23

¹ Beba Parisi-je kí dan-ti-je, k̀i dow-je kí ná-je kí 'to njéndó dow-je ndukun-je d'ij Jorijalɛm, 'ree d'ingə Jeju 'dəji-é 'panè: ² «Ban ɔ́á njéndó né-je lə-i 'təl rɔ-dé go nékoɔe-ti lə ka-ji-je al wa? 'Oo, dɛ 'togi ji-dé al ya d'usoné né.» ³ Beba Jeju ilə-dé-ti panè: «Ngà sɔi, ban ɔ́á 'təli rɔ-si go ndukun-ti lə Lubə al, kdɔtalə nékoɔe lə-si wa? ⁴ Sɔi 'gəi kí Lubə panè: “'Təti kagi bɔbi-i k̀i kɔ-i.” E pa ɔy panè: “Dow kí pa ta kí maji al dɔ bɔbi-é-ti əse dɔ kɔ-é-ti lé kadi toki tɔl dowbé kɔgi.”* ⁵ Ngà sɔi 'painè: Kinə dow pa k̀i bɔbi-é əse kɔ-é panè: «Né kí m'a ra-né sə-i lé, mə m'un m'adi Lubə kadkare-ti rəmə» ⁶ dowbé kinlé ɔw ndoo tətɔ kagi bɔbi-é əse kɔ-é al ngá. 'Rai bè kinlé, to ta lə Lubə ɔ́á sɔi bujuri kɔgi kdɔ nékoɔe lə-si! ⁷ Sɔi lé, 'toi njékədkəm dow-je! Ta kí Ejay njèpata kí ta Lubə-ti pa sɔbi-né dɔ-si lé to ta kí tɔgrɔ-ti ya, ɛ panè: ⁸ «Gin dow-je kinlé 'tətɔ kagi-m ndaa ta-dé-ti nè, ngà mɛɛ-dé tɔ gay sə-m.† ⁹ Pole kí dɛ 'pol-m kàrè to pole kí mɛɛ wəy kare, kdɔ né-je kí d'isi 'ndó dow-je lé,

* 15:4 15:4 Tɛt 20:12; 21:17; Det 5:16; Mbl 20:9 † 15:8 15:8 Eja 29:13

to ndukun-je lə dow-je.»

¹⁰ Jeju ɓa kosi dow-je ki rɔ-é-ti ə idə-dé panè: ¹¹ «Ooi ta kin kɔɔ kadi 'gəi mɛɛ-é maji. Né kí ɿ ndaa-ti ɔw ta dow-ti, ɓá à ra kadi dowbé təl dow kí tò nɛ takəm Lubə-ti al. Ngà né kí tɛɛ ta dow-ti ki ndaa-ti ɓá à ra kadi dowbé təl dow kí tò nɛ takəm Lubə-ti.»

¹² Beɓa njéndó né-je liə d'idə-é 'panè: «Se i gə kí ta kí i 'pa lé, tugə Parisi-je jigi-ti ya wa?» ¹³ Jeju ilə-dé-ti panè: «Kagi-je lay ya kí to Bɔbi-m kí dɔra-ti ɓá mɔ-dé al lé, d'a kuwə-dé kɔr-dé kɔgi kɪ njirə-dé burə. ¹⁴ †Inəi-dé, dɛ 'to njəkəmtɔ-je kí njéndɔr njəkəmtɔ madi-dé-je. Kinə njəkəmtɔ ndɔr njəkəmtɔ madi-é lé, dɛ joo lay ya d'a kungi-nɔ ɓe-ti lóti.»

¹⁵ Piyər un ta idə-é panè: «'Or mɛɛ gosta kinlé adi j'oo.» ¹⁶ Jeju idə-dé panè: «Səi lé ya kàrè négə nal-si bè ɓəy tɔ wa? ¹⁷ Səi 'gəi kí né ya kí ɿ ndaa-ti ɔw ta dow-ti lé, dəw ɔw mɛɛ-é-ti kadi à kow-né ta wale-ti ya al wa? ¹⁸ †Ngà né kí tɛɛ ta dow-ti lé, ɿ mɛɛ-é-ti kəy, ɛ ɓá à ra kadi dow təl-né né kí tò nɛ takəm Lubə-ti. ¹⁹ Kɔɔ tagir-je kí maji al kí toki tɔl dow-je, kɪ ra kaya-je, kɪ kinə ne-i əse ngɔbi-i kɔw sangi dow kí rangi-je, kɪ ɓogi-je, kɪ kulə ta ndil dow-ti-je, kɪ tətɪ ta kí ndangi-je kinlé, ɿ mɛɛ dow-ti kəy. ²⁰ Né-je kin ɓá à ra dow kadi təl-né né kí tò nɛ takəm Lubə-ti, ɓi togi ji al ya kuso-né né kin ɓá à ra kadi dow təl dow kí tò nɛ takəm Lubə-ti al.»

Kadmɛɛ lə dené kí to jipi al

Mar 7:24-30

²¹ Loki Jeju ɔr rɔ-é ɔw ngɔsi ki dɔnangi Tir-ti kɪ dɔnangi Sidɔ-ti, ²² rəmə dené kí Kana-ti, ɿ titi nɔɔ, ree nɔ ta Jeju-ti ɓərəngi-ɓərəngi panè: «'Babe, ngonka

† 15:14 15:14 Luk 6:39 † 15:18 15:18 Mat 12:34

Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-m! Ndil-je kí maji al 'ra ngon-m kí dené n̄a!» ²³ Ngà Jeju ilə-é-ti al. Rəmə njéndó né-je liə d'idə-é 'panè: «'Tubə dené kinlé kɔgi. Kdotalə ɔw tur kəə go-ji-ti taá-taá.» ²⁴ Jeju idə-é panè: «M̄a lé d'ulə-m rɔ Israyel-je-ti kí 'titi-n̄a k̄i bati-je kí 'ndəm bè kin ya par.» ²⁵ Bəba dené lé ree səbi takəm-é nangi n̄ə-é-ti ɓá panè: «'Babe, 'ra sə-m!» ²⁶ Jeju ilə-é-ti panè: «Kun nékuso ta ngan-je-ti kilə kadi ngan bisi-je lé to né kí tuwə ra al.» ²⁷ Bəba dené panè: «Tɔgrɔ-ti ya 'Babe, ngà ngan bisi-je lé, d'a kuso n̄ɔ-n̄ɔ né kí tusi gin tablə kuso né-ti lə ɓa-dé ya tɔ.» ²⁸ Bəba Jeju panè: «Bayawəə dené! Kadm̄e lə-i boy n̄a! Kadi Lubə ra sə-i titi kí i d̄əji-né!» Rəmə lo-é-ti n̄ɔɔ ya ngon kí dené lé ingə lapiya.

Jeju adi lapiya njémɔy-je kí gay-gay

Mar 7:31-37

²⁹ Bəba Jeju i lo-é-ti n̄ɔɔ ɔw ta babo-ti kí Galile, al isi dɔ mbal-ti taá. ³⁰ Rəmə kosi dow-je n̄a 'ree k̄i njéməti-je k̄i njékəmtɔ-je, k̄i njémbitɔ-je, k̄i dow-je kí rɔ-dé oy mburuki-mburuki, k̄i njémɔy-je kí gay-gay d'ungi-dé nja Jeju-ti d'adi adi-dé lapiya. ³¹ Loki kosi dow-je d'oo kí njémbitɔ-je kàrè 'pa ta rəm, njérɔkoy mburuki-mburuki-je kàrè d'ingə lapiya rəm njéməti-je 'n̄jiyə rəm, njékəmtɔ-je kàrè d'oo lo rəm lé, ndil-dé ɔw wuti adi d̄e d'osi gaji Lubə lə Israyel-je.

Jeju adi nékuso dow-je ɓudɔgi lo ɔ

Mar 8:1-10; Mat 14:13-21

³² Bəba Jeju ɓa njéndó né-je liə idə-dé panè: «Ta ɔ m̄e-m kdɔ kosi dow-je kan! Kdɔ d̄e 'ra ndo mutə sə-m ɓone ya, ngà né kí kadi d'uso goto. Adi m̄a m'ndigi kinə-dé kadi d'ɔw k̄i m̄e-dé ɓo al, nè d'a k̄i gudi rəbəə.» ³³ Ngà ɓá njéndó né-je 'panè: «J'a k̄i k̄i mbə rá diləlo-ti nè kdɔ kadi j'adi kosi dow-je kí n̄a kan d'uso 'ndan

wa?» ³⁴ Jeju dɔ̃ji-dé panè: «Mbè ra kandingi ji-si-ti wa?» Njéndo né-je d'ilə-é-ti 'panè: «J'ow kɔ̃ mbè siri, ə ngan kanji sɛ tɔ.» ³⁵ Jeju un ndu adi dow-je d'isi nangi. ³⁶ Go-ti, ɔy mbè kɔ̃ siri kɔ̃ ngan kanji kɔ̃ sɛ lé, ra oiyo Lubə, gángi dana təl-né adi njéndo né-je liə 'ləbi kosi dow-je. ³⁷ Dow-je lay ya d'uso né 'ndan ndɔ̃-ndɔ̃ b́á dɔdum-é-je nàyi adi d'ɔy rusi jangá siri. ³⁸ Dow-je lay kɔ̃ d'uso né lé, dingəm-je dɛ b́udɔgi lo sɔ ə dow tidə dené-je kɔ̃ ngan-je al.

³⁹ Go-ti, Jeju adi kosi dow-je d'ow, b́á ɛ al mɛɛ tɔ-ti ɔw dɔnangi-ti lə Magadan-je.

16

Parisi-je kɔ̃ Sadusi-je 'dɔ̃ji nékɔ̃ji

Mar 8:11-13; Luk 12:54-56

¹ †Parisi-je kɔ̃ Sadusi-je 'ree rɔ̃ Jeju-ti kɔ̃ nɔ̃-é koo ta kɔ̃ mɛɛ-é-ti adi 'dɔ̃ji-é kadi ra nékɔ̃ji kɔ̃ i dɔrɔ-ti kadi d'oo. ² Jeju ilə-dé-ti panè: Kàdì ur ə 'painè: «Lo à maji, kɔ̃ dɔrɔ kər wəə.» ³ ə ndɔge rəmə sɔ̃i 'painè: «Bone ndi à kədi», kɔ̃ dɔrɔ kər wəti-wəti. Sɔ̃i 'gəi kər gangi lo kɔ̃ dɔrɔ-ti maji rəmə, asi kəri gangi né-je kɔ̃ tɔ̃ji kaglo-je kɔ̃ bone kin al wa? ⁴ †Dow-je kɔ̃ ngɔsnè kɔ̃ 'to njémɛɛndul-je, kɔ̃ njétəl rɔ̃-dé go ndu Lubə-ti al-je 'dɔ̃ji nékɔ̃ji. Ngà dow à ra nékɔ̃ji kɔ̃ rangi kadi-dé al ngá; ɛ kɔ̃ ndɔki tɛɛ dɔ Jonasi-ti kin ya asi. Go-ti, Jeju inɔ̃-dé ɔti ɔw lo liə.

Ta lə əm lə Parisi-je kɔ̃ Sadusi-je

Mar 8:14-21

⁵ Loki njéndo né-je d'ow kɔ̃ kal ba kɔw turə rəmə, mɛɛ-dé oy dɔ mbè-ti gogi. ⁶ †Bəba Jeju idə-dé panè:

† 16:1 16:1 Mat 12:38; Luk 11:16 † 16:4 16:4 Mat 12:39; Luk 11:29 † 16:6 16:6 Luk 12:1

«Səi kan! Ooi go rɔ-si maji kɔɔ əm lə Parisi-je, kɔ Sadusi-je.» ⁷ Njéndó né-je 'pa ta mɛɛ-dé-ti 'panè: «Jeju pa ta kinlé bè kɔɔ mbè kí mɛɛ-ji oy dɔ-ti gogi lé.» ⁸ Jeju gə tagir lə-dé, beɓa idə-dé panè: Səi dow-je kí kadmɛɛ lə-si toki ndɛ bè kan! Kɔɔ ri é 'pai ta mɛɛ-si-ti 'painè to ta lə mbè kí goto ji-si-ti kin wa? ⁹ †Səi 'gəi al ya bəy wa? Se mɛɛ-si ole dɔ mbè-ti kí mi kí ndɔki dingəm-je budoɔgi lo mi d'uso lé al wa? Se ndɔki ɔyi ndəgi-é kàrè kandangi wa? ¹⁰ †Rəm mbè kí siri kí ndɔki dingəm-je budoɔgi lo sɔ d'uso lé kàrè, mɛɛ-si ole dɔ-ti al tɔ wa? Se ndɔki ɔyi ndəgi-é jangá kandangi tɔ wa? ¹¹ Ngà ra ban bá m'pa sə-si ta m'panè: Ooi go rɔ-si maji kɔɔ əm lə Parisi-je, kɔ Sadusi-je rəmə səi adi to ta lə mbè bá m'pa sə-si wa? ¹² Bè bəy bá njéndó né-je 'gə kí to ta kí sɔbi dɔ əm ra mbè al. Ngà to ta lə néndó lə Parisi-je, kɔ Sadusi-je.

Piyər pa rəsi kí Jeju to dow kí Lubə mbəti-é

Mar 8:27-30; Luk 9:18-21

¹³ Go-ti, Jeju ɔw tɛɛ dɔnangi Sejare-ti lə Pilipi rəmə dəji njéndó né-je liə panè: «Ta ri bá dow-je 'pa dɔ Ngon lə dow-ti lé wa?» ¹⁴ †Beɓa dɛ 'panè: «Dow-je kí ná-je 'panè: “I 'to Ja kí njèra dow-je batəm”, ə dɛ kí dan-ti-je 'panè: “I 'to Eli”, ə dɛ kí madi-je 'panè: “I 'to Jeremi əse i 'to kí kàre dan njépata-je kí ta Lubə-ti.”» ¹⁵ Go-ti, Jeju təl dəji-dé panè: «Ngà kí go gə-é-ti lə-si səi ya bè lé, mə m'to ná wa?» ¹⁶ †Simɔ kí ɓa-é Piyər idə-é panè: «'To Kristi*, Ngon lə Lubə kí njəkisi kəm.» ¹⁷ Beɓa Jeju təl idə Piyər panè: «Simɔ kí ngon lə Jonasi, 'to njènekumə,

† 16:9 16:9 Mat 14:17-21 † 16:10 16:10 Mat 15:34-38 † 16:14 16:14
Mat 14:1,2; Mar 6:14,15; Luk 9:7,8 † 16:16 16:16 Ja 6:68,69 * 16:16 16:16
Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

kdotalə to dow b́a t̥e̯ k̥i d̥o ta kin adi-i al. To B̥o̯bi-m k̥i isi d̥o̯ra-ti b́a t̥e̯ k̥i d̥o ta kinlé adi-i tin. ¹⁸ M̥a m'idə-i m'panè: “To Piyər (k̥o̯r m̥e̯e-é to ər) ə d̥o ər-ti kinlé b́a m'a kində njékəwn̥a-je lə-m d̥o-ti. Lo k̥i koó ya k̥àrè à kasi ra sə-dé né k̥áre al. ¹⁹ †M'a kadi-i lakere k̥o̯be k̥i d̥o̯ra-ti. Be̯ba né k̥i i 't̥ó d̥onangi-ti nè lé, à toki t̥ó d̥o̯ra-ti ə né k̥i i 'tuti d̥onangi-ti nè à toki tuti d̥o̯ra-ti t̥o.”»
²⁰ Go-ti, Jeju ndə̯ji njéndó né-je liə n̥a kadi 'pa d'adi dow gə k̥i n'to Kristi al.

Jeju pa ta k̥i d̥o koy-é-ti k̥i t̥osi ndəl-ti liə

Mar 8:31-38; Luk 9:22-27

²¹ Gangi ndo-é-ti kin ya Jeju un kuti kidə ta njéndó né-je liə rəsi-rəsi panè: Tò kadi m'ow Jorijaləm, m'ow m'ingə k̥o̯ n̥a ji 'ngat̥o̯gi-je-ti lə jipi-je rəm, ji njékun d̥o njégugné-je-ti lə Lubə rəm, ji njéndó dow-je ndukun-je-ti sar kadi 'tol-m, ngà ndo k̥i njékungi-ti mutə rəmə m'a t̥osi ndəl kində lo t̥e̯. ²² Rəmə Piyər ɔ̯-é ɔ̯w siə kəl k̥áre ɔ̯w k̥əl siə panè: «I 'Babe lé, Lubə à k̥osi né-é kin k̥i rangi d̥o-i-ti. Né-é kinlé à t̥e̯ d̥o-i-ti nd̥a bè al.»
²³ Ngà Jeju t̥əl kəm-é ə idə Piyər lé panè: «'Ōti k̥i rangi ta-m-ti, i Sata. 'To jigi n̥ɔ̯-m-ti, k̥do tagir-je lə-i to tagir-je lə dow-je, b̥i to tagir-je lə Lubə al.»

²⁴ †Be̯ba Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Kinə dow ndigi kun go-m rəmə, kadi ta r̥o-é ɔ̯-é al, kadi un kagdəsi liə uti ə un go-m. ²⁵ †K̥do dow k̥i rá-rá ya k̥i ndigi kaji r̥o-é rəmə à tuji r̥o-é, ngà dow k̥i ilə r̥o-é k̥o̯gi k̥do ta lə-m b́a à kaji r̥o-é t̥o. ²⁶ Kadi dow ingə né-je k̥i d̥onangi-ti nè lay ə ndil-é tuji lé, maji-é to ri wa? əse ri b́a dow à kadi k̥do k̥o̯r-né t̥ó ndil-é wa? ²⁷ †K̥do Ngon lə dow lé, à ree

† 16:19 16:19 Mat 18:18; J̥a 20:23 † 16:24 16:24 Mat 10:38; Luk 14:27

† 16:25 16:25 Mat 10:39; Luk 17:33; J̥a 12:25 † 16:27 16:27 a Mat 25:31; b R̥Om 2:6

dan riɓa-ti lə ɓɓɓi-é Lubə nati k̀i malayka-je liə, ngá ɓá à kugə dow kí rá-rá k̀i go kullə ra-é-je-ti. ²⁸ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi: Dow-je maɗi dan de-ti kí d'a nè kinlé, Ngon lə dow à ree k̀i kɔɓe liə kadi d'oo-é k̀i kəm-dé ndé-ndé ɓəy ɓá d'a koy.»

17

Rɔ Jeju mbəl

Mar 9:2-10; Luk 9:28-36; 2Pi 1:16-18

¹ Ndo meke go-ti, Jeju adi Piyər de k̀i Jaki, ɓá Ja kí to ngonkɔ Jaki d'ow siə ə d'ow d'isi k̀i kár-dé do mbal-ti kí ngal. ² Lo-é-ti nɔɔ ya rɔ Jeju mbəl tò gay, adi takəm-é ɔ̄ njoy-njoy titi-nə k̀i kàd̀i bè. Kubi-je liə kàrè təl nda mbəy-mbəy titi-nə k̀i londógi bè rəm to. ³ Rəmə Moiyiji de k̀i Eli* 'tɛɛ sə-dé kɔy, ə d'ɔ̄ji ta k̀i Jeju. ⁴ Beɓa Piyər un ta idə Jeju panè: 'Babe, maji nə kadi j'isi lo kin-ti nè ya ngá. Kinə 'ndigi lé, m'a ra kəykubi mutə, káre à to 'lə-i, káre à to 'lə Moiyiji ə káre à to 'lə Eli tɔ. ⁵ ††Loki Piyər ɔ̄ pa ta lé k̀i pa ya ɓəy rəmə, kilndi kí ndoy ngilingi-ngilingi ree səbi dɔ-dé-ti rɪpi, ngá ɓá ndi dow ɓa dan kilndi-ti lé panè: Ǝ kinlé to Ngon-m, m'ində-é dan kəm-m-ti rəm, rɔ-m nəl-m dɔ-é-ti nə rəm; ooi ta liə. ⁶ Loki njéndó né-je lə Jeju d'oo ndi dow kinlé bè rəmə, 'ɓəl nə adi 'tusi 'səbi takəm-dé nangi. ⁷ Ngá ɓá Jeju ɔ̄ti ree rɔ-dé-ti, ɔ̄di rɔ-dé, ɓəy ɓá idə-dé panè: «li taá! 'Bəli all!» ⁸ Beɓa loki Piyər-je, k̀i Ja-je, k̀i Jaki-je lé d'un kəm-dé k̀i taá rəmə d'oo Jeju ya k̀i kár-é.

⁹ Go-ti, loki d'ij do mbal-ti d'isi risi nangi lé, Jeju un ndu adi-dé panè: «Né kí ooi kinlé, 'pai ta-é adi dow kí

* 17:3 17:3 Moiyiji-je k̀i Eli 'to njéɓata-je kí ta Lubə-ti kí kete low nɔ̄. † 17:5 17:5 Mat 3:17; 12:18; Mar 1:11; Luk 3:22 † 17:5 17:5 2Pi 1:17,18

rangi oo al ya sar kadi Ngon læ dow tɔsi-né ndəl ində lo tɛɛ dan dow-je-ti kɪ d'oy.»

¹⁰ Go ta-je-ti kin b́a njéndó né-je 'dəji-é 'panè: «Ngà kɔ ri b́a njéndó dow-je ndukun-je 'panè: “Tò kadi Eli ree mɔki tá” wa?» ¹¹ Jeju təl idə-dé panè: «Tò kadi Eli à təl ree kɔ kɔsi nja né-je nati kɪ gangi-é gangi-é lay. ¹² †Ngà m'a kidə-si rəsi kɪ Eli lé ree ngá. Rəmə dow-je 'təl 'gə-é al, adi 'ra siə né-je kɪ mɛɛ-dé ndigi. Gangi-é kin ya dowb-je d'a kadi-né kɔ Ngon læ dow tɔ.» ¹³ Beba njéndó né-je 'gə kɪ ta kɪ Jeju pa sə-dé lé, ɛ pa sɔbi-né dɔ Jə kɪ njera dow-je batəm.

Jeju adi lapiya ngon kɪ kɔnɔ ɔsi-é

Mar 9:14-29; Luk 9:37-43

¹⁴ Loki Jeju dɛ kɪ njéndó né-je liə 'təl 'ree ngɔsi kɪ kɔsi dow-je rəmə, dingəm káre ree tɔsi məkəji-é nangi nɔ-é-ti ¹⁵ b́a idə-é panè: 'Babe, 'oo kəmtondoo læ ngon-m kɪ dingəm kin. Kɔ kɔnɔ ɔsi-é adi ingə kɔ nɔ, tusi taá-tá. Loki ɪ siə lé, kɪ madi-je ɔsi-é ilə-é dan pər-ti, ə kɪ nɔ-je ɔsi-é ilə-é dan man-ti-je. ¹⁶ Beba m'ree siə rɔ njéndó né-je-ti læ-i kadi d'adi-é lapiya rəmə d'asi al. ¹⁷ Jeju un ndi-é kɪ taá pa ta kɪ njéndó né-je liə panè: Səi ko dow-je kɪ njémɛɛnga-je kɪ njémɛɛndul-je kan! M'a kisi sə-si nati asi kaglo ban bəy wa? M'a kisi dɔ-ti sə-si asi kaglo ban bəy wa? 'Reei kɪ ngon lé rɔ-m-ti nè bè. ¹⁸ Beba Jeju ndangi ndil kɪ maji al kɪ isi mɛɛ ngon-ti lé adi-é tɛɛ kɔgi. Rəmə ngon lé, ingə lapiya tajinatɪ nè ya.

¹⁹ Go-ti, njéndó né-je d'ow d'ingə Jeju kɪ kár-é 'dəji-é 'panè: «Kɔ ri b́a jɛ ya kɪ dɔ-ji j'asi tubə ndil kɪ maji al kinlé kɔgi al wa?» ²⁰ †Beba Jeju təl idə-dé panè: «Kadmɛɛ læ-si ya b́a asi al. Ooi maji, m'a kidə-si rəsi;

† 17:12 17:12 Mat 11:14 † 17:20 17:20 Mat 21:21; Mar 11:23; 1Kɔ 13:2

kinə kadməe lə-si asi kà kaa kəl bè ya kàrè b́a idəi mbal kin 'painè: “’Ōti kà rangi lo kin-ti ə ’ow 'a lo ká yó-ti kin ya kàrè à kòti kow.” Né ya ká à dum dɔ-si goto. ²¹ [Ngà ndil-je ká 'tana bè kinlé, dow à tubə-dé kà pa ta kà Lubə kà go kɔgi rɔ nékuso dɔ.†]»

Nja joo ká Jeju pa ta ká dɔ koy-é-ti kà dɔ tɔsi ndəl-ti liə

Mar 9:30-32; Luk 9:43-45

²² Ndɔ káre bè, lokì njéndó né-je d'isi takəm-na-ti lay dɔnangi Galile-ti lé, Jeju idə-dé panè: «D'a kilə Ngon lə dow ji dow-je-ti, ²³ kɔ kadi 'təl-é, rəmə ndɔ ká njəkung-ti mutə lé, à tɔsi ndəl kində lo tɛe.» Ta kinlé, ra adi rɔ njéndó né-je ati-dé kanana.

Jeju ugə lambo kəy lə Lubə

²⁴ Lokì Jeju kà njéndó né-je 'ree məe bebo Kapernayim-ti lé, njétaalambo kəy lə Lubə‡, 'ree rɔ Piyər-ti 'dəji-é 'panè: Njéndó-si né lé, e ugə lambo kəy lə Lubə al wa?§ ²⁵ Piyər təl idə-dé panè: E ugə ugə ya. Ngà lokì Piyər lé isi andi məe kəy-ti ya rəmə Jeju un ta kete dəji-é panè: Simɔ, tagir lə-i to ban dɔ ta-ti kinlé wa? Ná b́a à kugə lambo-je, kà né-je ká njəkɔbe-je ká dɔnangi-ti nè 'gangi dɔ dow-je-ti lé wa? À to ngan njébe-je əse à to mba-je wa? ²⁶ Piyər təl ilə-é-ti panè: «To mba-je.» Beba Jeju təl idə Piyər panè: Kinə to mba-je b́a d'a kugə lé, ngan njébe-je d'a kugə al. ²⁷ Ngà kɔ kadi j'təl jigi j'tugə dow-je kin al lé, ɔti ow dan babo-ti ilə kuy. Kanji ká 'a kuwə-é dɔsay ya rəmə, 'tɛe ta-é ə 'a

† 17:21 17:21 Ta-je ká tò mbunə né-ti kinlé [...] goto məe mbete-je-ti ká dɔsay ká dan-ti-je ká 'ndangi kà ji-dé kà ta greki. ‡ 17:24 17:24 Lambo ká ta-é tò nè kinlé to dingəm-je ká bal-dé i dɔ kɔrjoo-ti ow kà taá b́a d'a kugə. § 17:24 17:24 Tɛt 30:11-16

kingə là kí à kasi kadi 'ree ugə-né lambo dɔ-ji-ti jɛ sə-i joo rɔ njétaalambo-je-ti lé.

Ta-je kí dɔ sɔldɔ-ti kɪ kinə go majal kɔgi

18

Dow kí boy kɔɓe-ti lə Lubə kɪ né-je kí à tugə dow jigi-ti

Mar 9:33-50; Mat 5:29-30; Luk 9:46-48

¹ †Dɔkadi-é-ti kinlé, njéndó né-je lə Jeju d'ow rɔ-é-ti 'dɔji-é 'panè: Nǎ ya bǎ to 'boy nǎ kɔɓe-ti kí dɔrǎ-ti wa? ² Bɛba Jeju bǎ ngon kí sɛ bɛ adi ǎ dan-dé-ti dana, ³ †bǎ idə-dé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə inəi panjiyə-si ə 'təli rɔ-si titi-nǎ kɪ ngan-je kí sɛ kin bɛ al lé, a kandi kɔɓe-ti kí dɔrǎ-ti ndǎ bɛ al. ⁴ Adi dow kí rá-rá kí sɔl dɔ-é, təl rɔ-é titi-nǎ kɪ ngon kí sɛ kin bɛ lé, ɛ bǎ to dow kí boy nǎ kɔɓe-ti kí dɔrǎ-ti. ⁵ Dow kí rá-rá kí uwə ngon kí titi ɛ kan bɛ kɪ rɔ-é-ti kɔ ta lə-m lé, to mǎ ya dowbɛ uwə-m kɪ rɔ-é-ti tɔ tin. ⁶ Ngà kinə dow madi ra dow káre dan ngan dow-je-ti kí d'adi-m mɛɛ-dé kin adi-é ra majal lé, lé 'dɔɔ mbal kusi ko kí boy mindi-é-ti, bǎ d'ilə-é-né dan babo-ti d'adi-é nduy ya kàrè 'liə tò soti bəy.»

⁷ Tuji à kusi dɔ dow-je-ti kí dɔnangi-ti, kdɔtalə né-je kí d'isi 'ra d'adi to gin kusi mɛɛ majal-ti lə dow-je. Tɔgrɔ-ti, né-je kí à to gin kusi mɛɛ majal-ti lé à ree ya; ngà dow kí né-é-je kin ree kɪ kəm rəbi kí rɔ-é-ti lé tuji à kusi dɔ-é-ti. ⁸ †Bɛba kinə ji-i əse nja-i ra-i adi 'ra majal lé, 'gangi-é ilə-é kɔgi ngərəngi nɔ bɛ; kadi 'ow lo kiskəm-ti kɪ ji-i əse kɪ nja-i káre lé tò soti itə ngəm ji-i joo kɪ nja-i joo lay, ə d'ilə-i-né dan pər-ti kí tò sartagangi.

† 18:1 18:1 Luk 22:24 † 18:3 18:3 Mar 10:15; Luk 18:17 † 18:8 18:8 Mat 5:30

⁹ † Ɔse kinə kəm-i b́a ra-i adi 'ra majal lé, ɔr-é ilə-é kɔgi ngərəngi; kadɪ 'andi lo kiskəm-ti k̀i kəm-i káre-rè lé tò soti itə ngəm kəm-i joo lay ə d'ilə-i-né dan pər-ti ḱi tò sartagangi.

¹⁰ † Ooi nè a nədi dow káre dan ngan dow-je-ti kin. M'a kidə-si rəsi ḱi dɛ lé, malayka-je lə-dé d'ǎ takəm Bɔbi-m-ti ḱi dɔrǎ-ti k̀i ndo-je lay kdo ta lə-dé. ¹¹ [Kdɔtalə Ngon lə dow lé, ree kdo kaji dow-je ḱi 'ndəm.]*

Gosta lə bati ḱi ndəm

Luk 15:3-7

¹² Sɔi ya bè lé, tagir lə-si tò ban do poyta-ti ḱi m'a kɔr kin wa? Kinə dow ɔw k̀i bati-je bu, b́a ɛ ḱi káre dan-dé-ti ndəm lé, ɛ à kiɲə dɛ ḱi kɔrjinà y káre gidi-é jinà y káre lo kuso né-ti kàdɪ mbal-ti kdo kɔw sangi ɛ ḱi ndəm lé ya al wa? ¹³ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə ɔw b́a ingə bati-é kinlé, rɔ-é à nəl-é do-é-ti nǎ kitə bati-je ḱi kɔrjinà y káre gidi-é jinà y káre ḱi 'ndəm al. ¹⁴ Bè ya tɔ ǎ, Bɔbi-si ḱi dɔrǎ-ti lé, ndigi kadɪ dow káre ya kàrè tujɪ dan ngan dow-je-ti kin al.

Ta ḱi do kiɲə go majal-ti lə-nǎ kɔgi

¹⁵ † Kinə ngonkɔ-i ra sə-i né ḱi maji al lé, 'ɔw ingə-é ɛ ya k̀i kár-é, 'tɔji-é majal liə. Kinə oo ta lə-i rəmə, 'ingə ngonkɔ-i gogi. ¹⁶ Ngà kinə ɛ mbati koo ta lə-i lé rəmə, 'təl 'ree un dow káre əse joo sə-i kdo mbete ḱi aa njay panè: «Ta-je lay ya kadɪ toki gɔl takəm dow-je-ti joo əse mutə tá†.» ¹⁷ Ngà kinə ɛ mbati koo ta lə-dé bəy rəmə, idə njékəwnǎ-je. Kinə mbati koo ta lə njékəwnǎ-je ya tɔ

† 18:9 18:9 Mat 5:29 † 18:10 18:10 Luk 19:10 * 18:11 18:11 Ta-je ḱi tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti ḱi dɔsay ḱi dan-ti-je ḱi 'ndàngi k̀i ji-dé k̀i ta grɛki. † 18:15 18:15

Luk 17:3 † 18:16 18:16 Det 19:15

Ɔøy rəmə, kadi ooi-é ki njèkadmɛɛ al əse ooi-é ki dow kí njètaalambo bè. ¹⁸ †Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí né-je lay kí 'tói dɔnangi-ti nè lé, à toki tó dɔrɔ-ti ə né-je lay kí 'tuti dɔnangi-ti nè lé, à toki tuti dɔrɔ-ti tɔ.

¹⁹ Bè ya tɔ, m'a kidə-si Ɔøy. Kinə dow-je joo dan-si ndi-dé asi-nə dɔ né-ti kí rá-rá ya dɔnangi-ti nè, ɔ́á 'dɔji ɔɔbi-m kí taá dɔrɔ-ti lé, à kadi-dé. ²⁰ Kdɔ loki dow-je joo əse mutə 'kəw-nə kɪ ri-m lé, mə m'isi dan-dé-ti nɔɔ.

²¹ †Beɔa Piyər ɔti ki rɔ Jeju-ti dɔji-é panè: «'Baɔe, nja kandingi ɔ́á ngonkɔ-m ra sə-m né kí maji al ə m'a kiŋə go-é kɔgi kadi-é wa? Sar nja siri je bè wa?» ²² Jeju ilə-é-ti panè: «Bè al. M'a kidə-i panè sar nja siri par al, ngà kɔrsiri nja siri.»

Talə ngonnjèkullə kí njèkoo kəmtondoo al

²³ Beɔa kɔɔe kí dɔrɔ-ti lé, titi-nə kɪ ta lə ngar kí ndigi kadi ngannjèkullə-je liə d'ɔr go né-je liə d'adi-é oo kin bè. ²⁴ Loki ɛ ulə gin-é lé, 'ree kɪ ngonnjèkullə liə káre kí ɔw kɪ là kí dum tidə kɔr-é dɔ-é-ti. ²⁵ Ngà dowbé kinlé, là kí kadi ugə-né kurə lé goto. Beɔa 'ɔa-é lé un ndu kadi 'ndogi-é titi-nə ɔə bè nati kɪ ne-é, kɪ ngan-é-je, kɪ nékingə-é-je lay kdɔ kadi d'ugə-né kurə kí dɔ-é-ti lé. ²⁶ Beɔa ngonnjèkullə lé, usi nangi nɔ́ ngar-ti, nɔ́ uwə nja-é panè: «'Ba-m, 'oo kəmtondoo lə-m ə m'a kugə-i ngər-ngər Ɔøy.» ²⁷ 'Ba-é lé, oo kəmtondoo liə, ɔr kurə lé dɔ-é-ti kɔgi ə iŋə-é adi-é ɔw. ²⁸ Ngà loki ngonnjèkullə kinlé, tɛɛ ndaa-ti ya rəmə ingə madkullə liə kí kurə liə tɔ dɔ-é-ti ndɛ bè. ɛ usi mindi-é-ti uwə, adi koo ɔw kɪ gangi-é ɔ́á idə-é panè: «'Ugə-m kurə lə-m.» ²⁹ Beɔa madi-é lé, usi nangi nɔ́-é-ti nɔ́ uwə-né nja-é panè: 'Oo kəmtondoo lə-m, ə m'a kugə-i Ɔøy. ³⁰ Bè ya kàrè madi-é

† 18:18 18:18 Mat 16:19; Jə 20:23 † 18:21 18:21 Luk 17:3,4

lé, mbati sar ɔw ilə-é dangay-ti, kɔɔ kadi ugə kurə lé lay tá. ³¹ Lokɪ ndəgi ngannjékullə-je lə ngar lé, d'oo né kin bè rəmə, wəngi ra-dé n̄a adi d'ɔw d'ɔr poy-é d'adi 'ɓa-dé oo. ³² Beɓa 'ɓa-é lé, adi 'ree siə rɔ-é-ti, ɓá idə-é panè: I ngonnjékullə kí njèmɛɛndul kan! Ma m'ɔr kurə lə-m lay dɔ-i-ti, kɔɔ ndoo kí i 'ra ta-m-ti. ³³ Lé 'a koo kəmtondoo lə madi-i titi-n̄a kí ma m'oo-né kəmtondoo lə-i kin bè ya tɔ al wa? ³⁴ Beɓa wəngi ra 'ɓa-é lé n̄a, adi uwə-é adi ra kullə kí nga-nga kadi ugə-né kurə kí dɔ-é-ti lé lay. ³⁵ Jeju təl ilə dɔ-ti panè: «Gangi-é kin ya ɓɔbi-m kí dɔra-ti à ra-né sə-si, kinə n̄a-n̄a dan-si-ti in̄ə go kɔgi kɪ m̄ɛɛnda kay adi ngonkɔ-é al.»

Kow Jeju Jorijaləm

19

Ta kí dɔ gāngi-n̄a-ti lə dené kɪ dingəm

Mar 10:1-12; Det 24:1-4; Mat 5:31-32

¹ Lokɪ Jeju ndó dow-je né adi gin-é gangi lé, i dɔnangi Galile-ti ɔw kəl lo-ti kí dɔnangi Jude-ti gidi ba jurdɛ-ti. ² Beɓa kosi dow-je n̄a ya d'ɔw go-é-ti adi adi lapiya njémɔy-je lə-dé.

³ Rəmə Parisi-je 'ree rɔ-é-ti kɔɔ n̄a-é koo ta kí m̄ɛɛ-é-ti adi 'dɔji-é 'panè: «Se to tó-é kadi dow tubə ne-é kɔɔ né kí rá-rá ya kí dené lé ra wa?» ⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: Səi 'ndói m̄ɛɛ mbete-ti kí aa njay lé ooi al ya sar wa? Lo kində gin-é-ti lé, Lubə ra dené kɪ dingəm ⁵ ə panè: «Gin-é kin ɓá dingəm à kinə-né kɔ-é kɪ ɓɔbi-é kadi 'tin̄ə nati kɪ ne-é kɔɔ kadi dɛ joo lay 'təl kubru rɔ kí káre-rè.*

⁶ Adi 'to dow-je joo al ngá. Ngà 'təl kubru rɔ kí káre-rè. Gin-é kin ɓá né kí Lubə tó nati lé, kadi dow tuti al.»

⁷ † Parisi-je 'təl 'dɔji Jeju 'panè: Ngà kɔɔ ri ɓá Moiyji un

* 19:5 19:5 Kgn 2:24 † 19:7 19:7 Mat 5:31

ndu kadi kinə dow tubə ne-é rəmə 'adi-é mbete tubə bane wa?† ⁸ Beba Jeju idə-dé-ti panè: «To ta lə mɛɛnga lə-si bá Moiyiji adi-si-né tarəbi kadi 'tubəi-né ne-si-je. Ngà lo kində gin-é-ti lé, tò bè al. ⁹ †Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə dow tubə ne-é kɔɔ kaya kí ra bane, bi kinə tubə-é kɔɔ né kí rangi bá ɔw taa dené kí rangi rəmə, dowbé ra kaya.»

¹⁰ Beba njéndó né-je liə 'panè: Kinə to gangi-é kin bá tò kadi dingəm ra kɔɔ dené rəmə, taa dené al tò soti. ¹¹ Jeju təl idə-dé panè: Dow-je lay bá d'a gə mɛɛ ta kin al. Ngà dɛ kí Lubə ya tɛɛ kɔɔ dɔ-é adi-dé tá. ¹² Dow-je kí ná-je 'taa dené al, kɔɔtalə rɔ-dé oy mburuki lo koji-dé-ti nɔ. Dɛ kí dan-ti-je 'taa dené al, kɔɔtalə 'tɔɔ kɔɔ gəm-dé, ngà dɛ kí madi-je 'taa dené al, kɔɔ kullə kɔɔbe kí dɔɔɔ-ti. Dow kí asi gə mɛɛ ta kin rəmə, kadi-é gə.

Ta lə Jeju kɔɔ ngan-je

Mar 10:13-16; Luk 18:15-17

¹³ Beba dow-je 'ree kɔɔ ngan-je rɔ Jeju-ti kɔɔ kadi ində ji-é dɔ-dé-ti rəm, kadi pa ta kɔɔ Lubə kɔɔ ta lə-dé rəm. Rəmə njéndó né-je 'kɔɔl sə-dé. ¹⁴ Ngà Jeju idə-dé panè: «Inəi ngan-je adi 'ree rɔ-m-ti, bi ɔgi-dé al, kɔɔtalə kɔɔbe kí dɔɔɔ-ti lé, tò kɔɔ dow-je kí 'tanə sə-dé bè.» ¹⁵ Beba Jeju ində ji-é dɔ-dé-ti bá inə-dé ɔw.

Ta lə njénékingə

Mar 10:17-31; Luk 18:18-30; 1Ti 6:9-10

¹⁶ Go-ti, Basa káre ree rɔ Jeju-ti dɔɔji-é panè: «Njéndó dow-je né, ri kí maji bá m'a ra kɔɔ kadi m'isi-né kəm sartangani wa?» ¹⁷ Jeju idə-dé panè: «Kɔɔ ri é 'dɔɔji-m ta dɔ né-ti kí maji wa? Njèramaji lé, ɛ káre-rè. Kinə

† 19:7 19:7 Det 24:1; Mat 5:31 † 19:9 19:9 Mat 5:32; 1Kɔ 7:10,11

'ndigi kiskəm sartagangi rəmə 'təl rɔ-i go ndukun-je-ti.» ¹⁸ Basa lé, təl dəji Jeju panè: «Ndukun-je kí rá-rá wa?» Beba Jeju ilə-é-ti panè: «'A təl dow al! 'A ra kaya al! 'A bəgi al! 'A tətí ta kí ndángi al! ¹⁹ 'A tətí kagi bəbi-i kì kɔ-i rəm, b́a 'a ndigi dow madi-i tana kì rɔ-i bè tɔ.»[‡] ²⁰ Basa lé idə Jeju panè: «Mə m'təl rɔ-m go né-je-ti kin lay ngá. Ngà ri b́a náy kadi m'ra bəy wa?» ²¹ Beba Jeju idə-é panè: «Kinə 'ndigi maji kɔr njuti rəmə, 'ow 'ndogi nékingə-i lay ə 'ləbi la-é njéndoo-je rəmə ndo-é 'a kingə n̄a dɔra-ti ə 'ree un go-m.» ²² Loki basa lé, oo ta lə Jeju kinlé rəmə, ɔti ɔw kì rɔkati kanana, kdɔ to dow kí nékingə-é n̄a.

²³ Jeju idə njéndó né-je liə panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kadi njénékingə ɔw kɔbe-ti kí dɔra-ti lé, to né kí ngá n̄a. ²⁴ M'a kidə-si ya bəy; kadi Jambal dəə be libri-ti lé to né kí lo-é ngá n̄a ya, ngà kadi njénékingə ɔw kɔbe-ti lə Lubə lé to né kí ngá itə-é bəy.» ²⁵ Loki njéndó né-je d'oo ta kinlé bè rəmə, 'bəl adi 'panè: «Tò bè ngà ná b́a à kaji wa!» ²⁶ Jeju oo-dé górárá rəmə, idə-dé panè: «Né kinlé dow-je b́a dum dɔ-dé, ngà Lubə lé né kí dum-é goto.»

²⁷ Rəmə Piyər un ta dəji-é panè: «ə je kí j'tusi né-je lə-ji lay j'inqə b́a j'un go-i kinlé, ta kí dɔ-ji-ti à tò ban wa?» ²⁸ †Beba Jeju idə-dé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí səi njékun go-m-je kinlé, ndo kí né-je lay à təl kí sigi lé, Ngon lə dow à ree kisi dɔ kalikɔbe-ti liə kí to kali riɓa kinlé, səi ya kàrè a kisi dɔ kalikɔbe-je-ti kí dɔgi gidi-é joo, kdɔ gangta dɔ gin Israyel-je-ti kí dɔgi gidi-é joo lé tɔ[§]. ²⁹ Ná-ná kí inqə kəy-je liə əse ngankɔ-é-je, əse

‡ 19:19 19:19 Tɛt 20:12-16; Det 5:16-20; Mbl 19:18 † 19:28

19:28 a Mat 25:31; b Luk 22:30 § 19:28 19:28 Dan 7:14.

kɔnan-é-je, əse bɔbi-é, əse kɔ-é, əse ne-é, əse ngan-é-je, əse ndɔr-je liə kɔɔ ta lə-m lé, à kingə dɔ-ti nja ɔu rəm, ɔá à kingə kiskəm kí tɔ sartagangi rəm tɔ. ³⁰ †Ngà dow-je n̄a dan d̄e kí kete-ti d'a təl to dow-je kí gogi ə dow-je n̄a dan d̄e kí gogi-ti d'a təl to dow-je kí kete tɔ.»

20

Ta lə njérakullə m̄eɔ ndɔr nduu-ti k̄i kàd̄i kí gay-gay

¹ Kɔɔbe kí dɔrɔ-ti lé tɔ titi-n̄a k̄i ta lə njèndɔr káre kí t̄eɔ k̄i ndɔge rati, kɔɔ kɔy dow-je kullə ndɔr nduu-ti* liə kin bè. ² Loki ingə-dé lé, ta-dé asi-n̄a kad̄i à kad̄i-dé là kí asi kəm kullə kí ndɔ káre, ɔá adi d'ɔw lo ndɔr nduu-ti liə lé. ³ Go-ti, njèndɔr lé t̄eɔ ndaa-ti k̄i kàd̄i kí jin̄ay káre kí ndɔge rəmə, oo dow-je kí rangi kí d'ingə kullə al kí d'a pandangi lo-ti. ⁴ Beɔa ɔ idə-dé panè: S̄əi kàrè, ɔwi ndɔrɔ lə-m tɔ. Go kullə-ti kí a rai lé, m'a kugə-si maji ya. ⁵ D̄e kàrè d'ɔti d'ɔw tɔ. Ngà loki kàd̄i ɔ jam dɔ ɔe-ti, njèndɔr lé t̄eɔ ɔəy rəmə, ingə dow-je kí rangi ɔəy rəm, loki kàd̄i ɔ mbó ɔe-ti rəmə, ingə dow-je kí rangi pandangi lo-ti lé ya ɔəy. Dowbé-je kin kàrè idə-dé panè: ɔwi ndɔrɔ lə-m go madi-si-je-ti tɔ. ⁶ Loki kàd̄i ra biɔ-je bole asi lé, njèndɔr lé təl t̄eɔ ndaa-ti ɔəy rəmə, ingə dow-je kí rangi ya ɔəy. Beɔa ɔ d̄əji-dé panè: Kɔɔ ri ɔá ɔi lo-ti kin k̄i ndɔge n̄u kare bè wa? ⁷ D̄e d'ilə-é-ti 'panè: Dow un-ji kullə-ti al. Beɔa njèndɔr lé təl ilə-dé-ti panè: Kinə tɔ bè rəmə ɔti ɔwi 'rai kullə ndɔrɔ lə-m tɔ. ⁸ Loki kàd̄i ur rəmə, njèndɔr nduu lé idə njəkoo go né-je liə panè: 'Ba njéra kullə m̄eɔ ndɔr nduu-ti lə-m lé, ə adi-dé nékugə d̄əji-dé. 'Ulə gin-é dɔ d̄e kí d'ɔw gogi nè-ti

† 19:30 19:30 Mat 20:16; Luk 13:30 * 20:1 20:1 Dɔnangi Israyel-ti, k̄i ɔe-je-ti kí n̄a-je lé dow-je 'ndɔr nduu kí ndɔr, ɔi ubə wale kare tan̄a k̄i ɔe lə-ji nè kin al.

bá 'tɛɛ-né dɔ dɛ kɪ d'ɔw kɪ ndɔge-ti. ⁹ Dɛ kɪ d'ɔw ndɔɔ
 kɪ kàdɪ ra biɲə-je bole lé, 'ree rəmə d'ingə nékugə dɔji-
 dé asi kəm kullə kɪ dow ra ndɔ káre lé. ¹⁰ Ngà loki dɛ kɪ
 d'ɔw ndɔɔ kɪ ndɔge rati 'ree lé, 'gír 'panè dɛ rəmə, d'a
 kingə ɲa kitə dɛ kɪ d'ɔw kɪ kàdɪ ra biɲə-je bole lé ngá; ya
 rəmə njèkugə-dé lé, adi-dé là asi-ɲa kɪ dɛ kɪ d'ɔw ndɔɔ
 gogɪ nè lé bè tɔ. ¹¹ Beɓa loki dɛ 'taa là lé rəmə, 'pa ta
 kɪ maji al dɔ njèkun-dé kullə-ti lé, ¹² 'panè: Kdɔ ri bá
 dɛ kɪ 'ree gogɪ, 'ra kullə kàdɪ káre ya par rəmə 'ugə-dé
 asi sə-ji jɛ kɪ j'ree kɪ ndɔge nɲ, adi j'ɔɔ rɔgi-rɔgi rəm,
 kàdɪ kàrè nəti-ji kərim-kərim kinlé wa? ¹³ Beɓa njèndɔr
 lé təl ilə dow kɪ káre dan-dé-ti panè: Nam-m, m'ra sə-
 i ndangi al. Lé j'adi ta-ji asi-ɲa kdɔ kadi loki 'ra kullə,
 ndɔ káre lé, m'a kadi-i là kɪ asi kəm kullə kɪ ndɔ káre
 ya al wa? ¹⁴ Yən, 'taa nékugə dɔji-i ə 'ɔti 'ɔw lo lə-i. ə
 njèree kullə-ti gogɪ nè lé to ma ya m'ndigi kadi-é nékugə
 dɔji lé asi sə-i. ¹⁵ Nékingə-m lé, to tó-é kadi m'ra-né né
 kɪ mɛɛ-m ndigi al wa? To kɪ m'to dow kɪ maji kinlé nəl-i
 al wa? ¹⁶ †Jeju təl ilə dɔ gosta-ti kinlé panè: Bè ya tɔ, dɛ
 kɪ gogɪ d'a təl dɛ kɪ kete ə dɛ kɪ kete d'a təl dɛ kɪ gogɪ
 tɔ.

Nja mutə kɪ Jeju pa ta kɪ dɔ koy-é-ti kɪ dɔ tɔsi ndəl-ti
 liə

Mar 10:32-34; Luk 18:31-34

¹⁷ Loki Jeju isi ɔw Jorijaləm lé, ɛ ɔr njéndó né-je liə kɪ
 dɔgi gidi-é joo ngərəngi pa sə-dé ta taá-taá dɔ rəbi-ti
 panè: ¹⁸ «Yən, kɔw kɪ j'isi j'ɔwi Jorijaləm kinlé, d'a kilə
 Ngon lə dow ji njèkun dɔ njégugnə-je-ti lə Lubə, kɪ ji
 njéndó dow-je ndukun-je-ti, kadi 'gangi ta koy dɔ-é-ti.
¹⁹ Dɛ d'a kilə-é ji dow-je-ti kɪ 'to jipi-je al, kadi 'sɔki-é

† 20:16 20:16 Mat 19:30; Mar 10:31; Luk 13:30

rəm, kadi 'tində-é kì ndəy marow b́a d'a bə-é kagdəsi-ti, rəmə à tōsi ndəl kində lo tɛɛ ndo-ti ḱí njèkungi-ti mutə go-ti.»

Nédəji lə ne Jebede

Mar 10:35-45; Luk 22:24-47

²⁰ Kɔ ngan lə Jebede ree kì ngan-é-je rɔ Jeju-ti ə səbi takəm-é nangi nɔ-é-ti kɔɔ dəji-é né. ²¹ Beba Jeju dəji-é panè: I 'ge ri wa? E panè: Un ndu kɔɔ kadi ngan-m-je ḱí joo kinlé, e ḱí káre isi dɔ jikɔl-i-ti ə ḱí káre isi dɔ jigəl-i-ti kɔbe-ti lə-i. ²² Jeju ilə-dé-ti panè: Səi lé, 'gəi né ḱí 'dəji lé al. A kasi kingəi kɔ ḱí m'a kingə lé kàrè wa? Beba dɛ d'ilə-é-ti 'panè: Oiyó, j'a kasi kare. ²³ Jeju ilə-dé-ti panè: Tɔgrɔ, kɔ lə-m ə a kingəi, ngà ta lə kisi dɔ jikɔl-m-ti kì dɔ jigəl-m-ti lé, to mə b́a m'a kadi al, ngà to Bɔbi-m b́a à kadi dow-je ḱí e ra go-é kete kɔɔ-dé. ²⁴ Lokì ndəgi njéndó né-je ḱí dɔgi d'oo ta kin bè lé, wɔngi ra-dé dɔ ngankɔ-nə-je-ti ḱí joo kinlé. ²⁵ †Beba Jeju ba-dé lay rɔ-é-ti idə-dé panè: Səi 'gəi ḱí njékɔbe dɔ gin dow-je-ti ḱí gay-gay ḱí dɔnangi-ti nè lé, d'ulə kəm dow-je ndoo nə rəm, b́a dow-je ḱí boy-boy kàrè, d'ɔ be dɔ dow-je-ti lé ḱí go lo njètɔgi-ti tɔ. ²⁶ †Ngà səi lé, kɔ-nə ḱí bè kin à goto dan-si-ti. Adi dow ḱí ndigi kadi n'to 'boy dan-si-ti lé, kadi təl rɔ-é ngonnjèkullə-ti lə-si. ²⁷ Rəm b́a dow ḱí ndigi kadi n'to ḱí dɔsəy dan-si-ti lé, kadi təl rɔ-é bə-ti lə-si tɔ. ²⁸ Bè ya tɔ, Ngon lə dow lé, ree kadi dow-je 'ra kullə d'adi-é al, ngà e b́a ree kɔɔ ra kullə kadi dow-je rəm, b́a kɔɔ kadi rɔ-é gangi-né dɔ kosi dow-je rəm tɔ.

Jeju adi njékəmtɔ-je joo d'oo lo

Mar 10:46-52; Luk 18:35-43

† 20:25 20:25 Luk 22:25,26 † 20:26 20:26 Mat 23:11; Mar 9:35; Luk 22:26

²⁹ Loki Jeju de kà njéndó né-je 'teɛ meɛ ɓe-ti kí Jeriko kɪ ndaa-ti lé, kosi dow-je na ya d'un go Jeju. ³⁰ ɔ njékəmtɔ-je joo d'isi ngangɪ rəbi-ti ɓá d'oo kí Jeju isi dəə lé, d'ilə ɓɔbi ndi-dé nangi 'nɔ 'panè: «'Babe, ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-jil!» ³¹ Rəmə kosi dow-je 'ndangi-dé kadi d'uti ta-dé, ngà de d'ilə ɓɔbi ndi-dé nangi 'nɔ d'itə kí kete lé ɓəy panè: «'Babe, ngonka Dabidi, 'oo kəmtondoo lə-ji ɓoo.» ³² Beɓa Jeju təl a nangi ɓa-dé, ə dəji-dé panè: «Ri ɓá 'ndigi kadi m'ra m'adi-si wa?» ³³ De d'ilə-é-ti 'panè: «'Babe, j'ndigi kadi kəm-ji ya 'adi oo lo.» ³⁴ Beɓa ta ɔ meɛ Jeju na kɔɔ ta lə-dé adi ɔdi rɔ kəm-dé lé rəmə, tajinatɪ nè ya kəm-dé oo lo ə d'un go-é.

21

Kɔw Jeju meɛ bebo Jorijaləm-ti

Mar 11:1-10; Luk 19:28-44; Jq 12:12-19; Eja 12:6

¹ Loki d'isi d'ɔw kɪ bebo Jorijaləm-ti, ɓá 'ree 'teɛ ngɔsi kɪ ɓe kí Betpaje kí tò kadi mbal ka kagi Olibiye-je-ti rəmə, Jeju ulə njéndó né-je liə joo panè: ² «ɔwi meɛ ngonɓe-ti kí tò nɔ-si-ti kin, rəmə tajinatɪ nè ya a kingəi ngon koro kɪ kɔ-é, kí 'tɔ-é nangi. Loki ingəi-dé lé, 'tuti-dé, ə 'reei sə-dé adi-mi. ³ Ngà kinə dow dəji-si ta dɔ-ti lé, idəi-é 'painè: “'Babe ɓá ge-dé.” Rəmə lo-é-ti nè ya, à kinə-dé kadi 'reei sə-dé.» ⁴ Né-je kinlé ra-né bè kɔɔ kadi ta kí njèpata kí ta Lubə-ti pa lé, né-é ra-né né. ɛ panè:

⁵ «Idəi ngonmandi* kí bebo Siyɔ-ti 'painè:

'Oo! Ngar lə-i isi ree rɔ-i-ti! To dow kí sol ləm-ləm!

* 21:5 21:5 Ngonmandi kí bebo Siyɔ-ti lé tɔji dow-je kí bebo Jorijaləm-ti. Jkr 9:9

ə isi dɔ kɔ koro-ti! Isi dɔ ngon koro-ti kí to ngon nékal†!»

⁶ Njéndó né-je d'ɔw ə 'ra go ta-ti kí Jeju idə-dé lé, ⁷ adi 'ree kɔ kɔ koro kɔ ngon-é lé, 'labi kubi-je lə-dé gidi-dé-ti, bá Jeju al isi dɔ-ti. ⁸ Kosi dow-je n̄a ya 'labi kubi-je lə-dé dɔ rəbi-ti, d̄e kí n̄a-je 'təti balkəm kagi-je 'labi dɔ rəbi-ti tɔ. ⁹ Kosi dow-je kí 'n̄jiyə n̄-é-ti kɔ d̄e kí 'n̄jiyə go-é-ti 'tur kəə boy-boy 'panè:

«Kɔsgaji kɔ dɔ ngonka Dabidi-ti!

Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti kí njèree kɔ ri 'Babe!

Kɔsgaji tò dɔ Lubə-ti kí taá n̄u!‡»

¹⁰ Loki Jeju ɔw t̄ēe m̄ēe bebo Jorijaləm-ti lé, dow m̄ēe be-je d'ay ngɔdi dɔ-n̄a-ti wur-wur, 'd̄əji-n̄a ta 'panè: «To n̄a bá ɔw ree wa?» ¹¹ Rəmə kosi dow-je kí d'ɔw siə d'ilə-dé-ti 'panè: «To Jeju kí Najarəti kí dɔnangi Galile-ti, njèpata kí ta Lubə-ti.»

Jeju tubə njéragati-je takəy-ti lə Lubə

Mar 11:15-19; Luk 19:45-48; Jq 2:13-17

¹² Jeju ɔw takəy-ti lə Lubə tubə njéragati-je kɔ njéndogi né-je lay. Ē titə tablə-je lə njémbəl-n̄a là-je kɔ kagi kisi-je lə njéragati də-je tilə. ¹³ Beba Jeju idə-dé panè: «'Ndàngi 'panè:

“Kəy lə-m lé, d'a ba-é kəy pa ta kɔ Lubə!

Ngà səi adi təl to kəy kisi njéɓogi-je!”»§

¹⁴ Lo-é-ti kinlé, njékəmtɔ-je, kɔ njéməti-je 'ree rɔ Jeju-ti m̄ēe kəy-ti lə Lubə ə ē adi njékəmtɔ-je d'oo lo rəm, adi njéməti-je 'n̄jiyə rəm. ¹⁵ Beba wəngi ra njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɔ njéndó dow-je ndukun-je, kdotalə né-je kí maji-maji kí ɔr ndil dow-je kí Jeju ra rəm, wəngi ra-dé kdotalə ngan-je kí 'tur kəə dɔ-é-ti,

† 21:5 21:5 Eja 62:11; Jkr 9:9 ‡ 21:9 21:9 Pa 118:25-26 § 21:13 21:13 Eja 56:7; Jer 7:11

takəy-ti lə Lubə 'panè: «Kəsgaji tò dɔ ngonka Dabidi-ti.»¹⁶ Beɓa de 'pa kɪ Jeju panè: «Ta kɪ ngan-je 'pa kinlé 'oo maji ya tá?» Jeju ilə-dé-ti panè: «Oiyó, m'oo maji ya. Ngà ta kɪ mbete kɪ aa njay pa lé, səi 'ndói ooi nja káre al ya sar wa?» 'Ndàngi-ti 'panè: «Ngan-je kɪ tɔgi, kɪ de kɪ ta mba-ti kàrè, i 'ra mbing 'adi 'tɔy-i.*»

¹⁷ Go-ti, Jeju inə-dé tɛɛ mɛɛ ɓebo Jorijalɛm-ti ɔw tò Betani.

Jeju man kagi kote

Mar 11:12-14,20-26; Luk 13:6-9

¹⁸ Lo aa go-ti kɪ ndɔge rati, loki Jeju təl isi ree ki Jorijalɛm gogi ɓəy lé, ɓo ra-é.¹⁹ Beɓa ɛ oo kote ngangɪ rəbi-ti ɓá tɔɔ ɔw gin-ti rəmə mbi-é ya par ɓá tò. Jeju panè: «'A kandi gogi nda al ya sar.» Rəmə tajinati nè ya kote lé tuti kurum.²⁰ Loki njéndó né-je d'oo kɪ kote lé tuti kurum rəmə ta igə-dé səl adi 'dəji Jeju 'panè: «Kay! Ban ə tajinati nè ya kote lé tuti kurum wa?»²¹ †Jeju ilə-dé-ti panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; kinə ɔwi kɪ kadmɛɛ, ɓá kinə 'tadi al ya sar lé, né kɪ m'ra kɪ kote kin par ɓá a kasi rai al. Lé mbal kin ya kàrè, kinə idəi-é 'painè: “'ɔti ki rangi lo kin-ti, ə 'ɔw 'usi dan babo-ti”, kàrè né-é à ra né ya tɔ.²² Né lay kɪ a pai ta kɪ Lubə dəji-é-né kɪ kadmɛɛ lé, a kingəi ya.»

Ta dəji kɪ dɔ tɔgi-ti kɪ Jeju ɔw-né

Mar 11:27-33; Luk 20:1-8

²³ Loki Jeju ɔw takəy-ti lə Lubə isi ndó né dow-je rəmə, njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə kɪ 'ngatɔgi-je lə jipi-je 'ree rɔ-é-ti 'dəji-é 'panè: «Ná ɓá adi-i tarəbi ɓá 'ra-né né-je kinlé wa? Ná adi-i tɔgi ɓá 'ra-né wa?»²⁴ Jeju

* 21:16 21:16 Pa 8:3 † 21:21 21:21 Mat 17:20; 1Kɔ 13:2

ilə-dé-ti panè: «Ma kàrè m'a dəji-si ta tɔ. M'a dəji-si ta kàre ya par, é kinə iləi-mi-ti rəmə, m'a kidə-si dow kí adi-m tógi m'ra-né né-je kinlé tɔ.»²⁵ «Ná bá ulə Já adi ra dow-je batəm wa? To Lubə bá ulə-é əse to dow-je wa?» Ngà də 'təl 'naji-nə ta dan-dé-ti 'panè: «Kinə j'painè: “To Lubə bá ulə-é” rəmə, ɛ à təl dəji-ji panè: “Ngà kɔo ri bá adi-é mɛɛ-si al wa?”²⁶ ə kinə j'idəi-é j'painè: “To dow-je bá d'ulə-é” kàrè, à kɪ to ta dɔ-ji-ti, kɔɔtalə kosi dow-je 'gə kí Já lé, to njèpata kí ta Lubə-ti.»²⁷ Bəba 'ree d'idə Jeju 'panè: «Jɛ j'gə al.» Jeju təl panè: «Maji, mə ya kàrè, ndə bè bá m'a kidə-si dow kí adi-m tógi m'ra-né né-je kinlé al tɔ.»

Gosta kí dɔ ngan-je-ti kí joo

²⁸ Jeju təl idə-dé bəy panè: Ta ri bá səi 'giri dɔ poy ta-ti kí m'a kɔr kin wa? Dingəm kàre bè ɔw kɪ ngan-je kí dingəm joo. ɛ ɔw rɔ ɛ kí dɔsəy-ti idə-é panè: «Ngon-m, bəne ɔw 'ra kullə mɛɛ ndɔr nduu-ti lə-m adi-m.»²⁹ ɛ idə-é panè: «M'a kɔw al.» Ngà go-ti rəmə, tagir kí maji ree dɔ-é-ti, adi ɪ ɔw mɛɛ ndɔr nduu-ti lə bɔbi-é lé.³⁰ Bɔbi-é ɔw rɔ ngon-é-ti kí njəkungɪ-ti joo idə-é ko ta kí kàre kin ya tɔ. ɛ idə bɔbi-é panè: «Oiyə, bɔbi-m, m'a kɔw ya.» Ngà ɛ mbati kɔw.³¹ Dan ngan-je-ti kí joo kinlé, ɛ kí ra bá ra ndigɪ lə bɔbi-é lé wa? Dɛ d'ilə-é-ti 'panè: «ɛ kí dɔsəy.» Bəba Jeju təl idə-dé panè: Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí njétaalambo-je kɪ kaya dené-je d'a tɛɛ nɔ-si-ti kete mɛɛ kɔbɛ-ti lə Lubə.³² †Kɔɔtalə Já kí njəra dow-je batəm ree rɔ-si-ti, ɔji-si rəbi né ra kí njururu kadi njiyoi-ti, rəmə səi adi-é mɛɛ-si al. Ngà njétaalambo-je, kɪ kaya dené-je bá d'adi-é mɛɛ-dé. Ngà səi lé, ooi né kin kɪ kəm-si bè ya kàrè, 'mbati kinəi panjiyə-si-je kí maji al kɔgi kɔo kadi-é mɛɛ-si.

† 21:32 21:32 Luk 3:12; 7:29,30

Gosta kí do njérakullə ndor nduu-je-ti

Mar 12:1-12; Luk 20:9-19; Eja 5:1-7

³³ Jeju ilə-dé-ti panè: Ooi gosta kí rangi bəy éñ. Dow káre bə uwə nduu, or gali do-ti, ra be do ər-ti kdo mbore-né man nduu lé rəm, ur pal ngəm lo titi, bəy bá adi njérakullə-é-je d'uwə siə do-é kadi 'ra kullə do-ti, ə ɔti ɔw mba. ³⁴ Loki nay kijə kandi nduu asi ngá lé, ɛ ulə ngannjékullə-je liə rɔ njéndor nduu-je-ti lé, kadi 'taa kí 'liə 'ree-né d'adi-é. ³⁵ Ngà njérakullə ndor nduu-je d'uwə ngannjékullə-je lé, ə 'tində káre mbuki-mbuki, 'tol ɛ kí káre ə 'tilə ɛ kí káre kì ər 'tol-é. ³⁶ Beba 'ba njéndor nduu lé, təl ulə de kí rangi kí kor-dé itə de kí kete lé bəy. Rəmə ko né kí 'ra kì de kí kete lé ya 'təl 'ra sə-dé to. ³⁷ Ta tol ta-é-ti rəmə, ulə ngon-é ya rɔ-dé-ti, ə gir panè: «To ngon-m adi d'a bəl gidi-é.» ³⁸ Ngà loki njérakullə ndor nduu-je d'oo ngon-é lé isi ree rəmə d'idə-ɲa ta dandé-ti 'panè: «Ooi ngon-é kí ndo-é à to njénendubə lé é ɔw ree ɔngi! 'Reei adi j'toli-é kadi néndubə liə təl to kí 'lə-ji.» ³⁹ Beba d'uwə-é tɛɛ siə mɛɛ ndor nduu-ti kí ndaa-ti ə 'tol-é. ⁴⁰ Beba Jeju dəji-dé panè: Loki 'ba njéndor nduu à ree lé, ri bá à ra kì njérakullə ndor nduu-je kinlé wa? ⁴¹ De d'ilə-é-ti 'panè: À tol njémɛɛndul-je kanlé tol kí tò kəmtondoo ɲa. Ngá bá à təl kɔy de kí rangi kí d'a kadi-é kandi nduu lé, kì do nay-é nay-é kdo kində-dé ta-ti. ⁴² Bəy bá Jeju ilə-dé-ti panè: Səi 'ndói ta kinlé mɛɛ mbete-ti kí aa njay nja káre ooi al ya sar wa? 'Ndangi-ti 'panè: «ər kí njékində kəy-je d'ilə piringi kogi lé, bá təl to ər kí maji kí sul kəy-ti.» Né kinlé to kullə ra 'Babe. Ngà kì rɔ-ji-ti rəmə, to nékɔji†.

† 21:42 21:42 Pa 118:22-23

⁴³ Gin-é kin bá Jeju idə-dé-né panè: Lubə à taa kɔbe liə ji-si-ti, kɔɔ təl-né kadi gin dow-je kí rangi, kí d'a ra kullə-é maji. ⁴⁴ Dow kí rá-rá kí tɛɛ usi dɔ ər-é-ti kinlé, rɔ-é à tətí dɛki-dɛki rəm, bá dow kí ər kinlé usi dɔ-é-ti kàrè à lər-é lər-lər rəm tɔ. ⁴⁵ Loki njékun dɔ njégugné-je lə Lubə kɪ Parisi-je d'oo gosta kí Jeju pa kinlé bè rəmə, dɛ 'gə kí ɛ pa ta kinlé sɔbi-né dɔ-dé. ⁴⁶ Beba dɛ 'sangi kəm rəbi-je kɔɔ kuwə Jeju, ya ngà dɛ 'bəl kosɪ dow-je kí 'gə-é maji kí ɛ to njèpata kí ta Lubə-ti.

22

Gosta kí sɔbi dɔ dow-je kí 'ba-dé lo nékuso taana-ti
Luk 14:16-24

¹ Jeju un gosta kí rangi ya bəy pa-né ta kɪ dow-je panè:
² Kɔbe kí dɔra-ti tò titi-na kɪ ta lə ngar kí ra nékuso nɔ kɔɔ taana lə ngon-é bè. ³ Ngar lé ulə ngannjékullə-je go dow-je-ti kí 'ba-dé kɔɔ nékuso kí lo taana-ti lé. Ngà dowbé-je lé 'mbati ree. ⁴ ɛ təl ulə ngannjékullə-je kí rangi ya bəy panè: ɔwi idəi dow-je kí 'ba-dé lo nékuso kí lo taana-ti lé 'painè: «M'osi dɔ nja né-je nati lay ngá. M'tol mangi-je lə-m, kɪ nékul-je lə-m kí rɔ-dé tò mbulmbul, adi nékuso tò nangi lay ngá, é 'reei kɔɔ nékuso kí lo taana-ti lé.» ⁵ Bè ya kàrè, usi-dé dɔ ba-ti kí 'ba-dé lé al, adi nɔ-nɔ ya ɔw lo liə kí mɛɛ ndigi. Dɛ kí nɔ-je d'ow ndɔrɔ lə-dé ə dɛ kí dan-ti-je d'ow lo ra gati-je-ti. ⁶ ə ndəgi-dé-je tɔ rəmə, d'uwə ngannjékullə-je lé d'ulə kəm-dé ndoo bəy bá 'tol-dé dɔ-ti. ⁷ Né kin ra adi wɔngi ra ngar lé nɔ. Beba ulə njérɔ-je liə, adi d'ow 'tol dowbé-je kinlé rəm, bá 'ró bebo lə-dé rúki-rúki dɔ-ti rəm. ⁸ Go-ti, təl idə ngannjékullə-je liə panè: Nékuso tò ngosi. Ngà dow-je kí 'ba-dé lo taana-ti lé bá 'to dow-je

kí 'tuwə ree al. ⁹ É ɔti ɔwi tagaji rəbi-je-ti, 'bai dow-je lay ya kí a kingəi-dé, kɔɔ kadi 'ree lo nékuso-ti kí lo taana-ti lé. ¹⁰ Beɓa ngannjékullə-je lé d'ɔti d'ow ta gaji rəbi-je-ti ə 'ba dow-je lay ya kí d'ingə-dé, njémɛɛndul-je, kɪ njémɛɛmaji-je, 'ree sə-dé adi dow-je 'rusi mɛɛ kəy nékuso kí lo taana-ti lé nji-nji. ¹¹ Ngà loki ngar ree andi mɛɛ kəy-ti kɔɔ koo dow-je kí 'ree lo nékuso-ti kí lo taana-ti lé rəmə, kəm-é usi dɔ dingəm-ti káre kí isi lo nékuso-ti kí lo taana-ti kɪ kubi-é rɔ-é-ti al. ¹² Beɓa ngar lé dəji-é panè: Nam-m, ban bá 'ree lo kin-ti nal kulə kubi-é rɔ-i-ti wa? Ngà dingəm lé tɛɛ ta-é ilə-é-ti al. ¹³ †Beɓa ngar idə ngannjékullə-je liə panè: ɔti uwəi dow kin 'tói ji-é-je kɪ nja-é-je njim-njim ə iləi-é ndaga lo-ti kí ndul ndi-ndi. E bá to lo kí à nɔ-ti rəm, à kuso ngangí-é titi məgəgə-məgəgə rəm. ¹⁴ Bè ya tɔ, dɛ kí Lubə 'ba-dé lé, kɔr-dé nɔ. Ngà dɛ kí ɛ mbəti-dé bá 'to kí ndɛ bè.

Lambo lə Sejar

Mar 12:13-17; Luk 20:20-26

¹⁵ Parisi-je d'ow d'ɔji-nɔ ta kɔɔ sangi kəm rəbi kuwə Jeju kɪ ta kí ta-é-ti. ¹⁶ Beɓa d'ulə njéndó né-je lə-dé rəm, bá kuti dow-je lə Erodɪ rɔ Jeju-ti kadi 'dəji-é 'panè: Njéndó dow-je né, j'gə kí i lé 'to njèpata kí tɔgrɔ-ti rəm, i 'isi 'ɔji dow-je rəbi lə Lubə kɔji kí tɔgrɔ-ti rəm, bá i lé 'bəl kəm dow al rəm, kɔɔ i 'oo maji lə dow kí taga nè kin al. ¹⁷ Ən é idə-ji tagir lə-i kí sobi dɔ ta kin adi j'oo: «To tó-é kadi dow ugə lambo lə ngar Sejar əse to tó-é al wa?» ¹⁸ Ngà Jeju gə tagir kí maji al kí mɛɛ-dé-ti adi idə-dé panè: «Səi njékədkəm dow-je kanlé! Kɔɔ ri bá 'sangi kadi ooi ta kí mɛɛ-m-ti wa? ¹⁹ ɔji-mi là kí dow-je d'isi d'ugə-né lambo lé adi-mi m'oo.» Beɓa dɛ d'un kɔ

† 22:13 22:13 Mat 8:12; 25:30; Luk 13:28

là d'ɔji-é. Ngá bá ɛ dɔji-dé panè: ²⁰ «To dɔ ná kì ri ná bá tò-ti wa?» ²¹ Rəmə de d'ilə-é-ti 'panè: «To dɔ Sejar kì ri-é.» Ngá bá ɛ təl idə-dé panè: «Né lə Sejar ə adi Sejar, ngà né lə Lubə rəmə adi Lubə tɔ.» ²² Ta kí Jeju ilə-dé-ti lé ɔr ndil-dé adi d'inə-é d'ow lo lə-dé.

Ta kí dɔ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ-ti

Mar 12:18-27; Luk 20:27-38

²³ †Rəmə mɛɛ ndɔ-é-ti kin ya, Sadusi-je kí 'to njépanè tɔsi ndəl kində lo tɛɛ goto lé 'ree rɔ Jeju-ti ə 'dɔji-é ta 'panè: ²⁴ Njèndó dow-je né, ta kí Moiyiji pa ɛn: Kinə dow taa dené bá ɔji siə ngon al bəy ya ə oy rəmə, kadi ngonkɔ-é taa dené ndubə lé, ində-né ko-é*. ²⁵ Ngà kinə ngankɔ-nə-je siri dan-ji-ti nè je bè, bá ɛ kí dɔsay taa dené ɔ ɔji siə ngon al bəy ya ə oy inə dené lé adi ngonkɔ-é. ²⁶ Ɔ kí njèkungi-ti joo lé kàrè bè ya rəm, bá njèkungi-dé-ti mutə kàrè bè ya sar ngankɔ-nə-je kí siri d'oy-né lay, ²⁷ bá dené-é lé kàrè oy-né go-dé-ti tɔ. ²⁸ Ndɔ kí dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé se, dené kinlé à to ne ná dan-dé-ti kí siri kinlé wa? Kdɔtalə de 'taa-é ya lay. ²⁹ Bəbə Jeju ilə-dé-ti panè: «Səi uri wale, kdɔ səi 'gəi mɛɛ ta kí mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé al rəm, bá 'gəi tógi Lubə al rəm. ³⁰ Kdɔtalə ndɔ kí dow-je d'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, taana à goto. Dow-je d'a kisi titi-nə kí malayka-je d'isi-né dɔrə-ti kin bè. ³¹ Ta kí Lubə pa sə-si mɛɛ mbete-ti liə sobi-né dɔ tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, səi 'ndói nja káre ooi al wa? Lubə pa mɛɛ mbete-ti liə panè: ³² “M'to Lubə lə Abrakam, m'to Lubə lə Isaki kì Lubə lə Jakobi. Adi Lubə lé, to Lubə lə dow-je kí d'oy al, ngà to Lubə lə

† 22:23 22:23 Knj 23:8 * 22:24 22:24 Det 25:5

dow-je kí d'isi kəm†.»» ³³ Kosi dow-je kí d'oo néndó lə Jeju lé, néndó liə ɔr ndil-dé n̄a.

Ta lə ndukun kí boy itə madi-é-je

Mar 12:28-34; Luk 10:25-37

³⁴ Loki Parisi-je d'oo kí Jeju uwə ta Sadusi-je lé, d̄ə 'kəw-n̄a ³⁵ rəmə dow káre dan-dé-ti kí to njèndó dow-je ndukun, ndigi koo ta kí m̄ē Jeju-ti adi d̄əji-é panè: ³⁶ Njèndó dow-je né: Dan ndukun-je-ti lé, ē kí rá b̄á to kí boy itə madi-é-je wa? ³⁷ Beba Jeju ilə-é-ti panè: 'A ndigi 'Babe Lubə lə-i k̄i m̄ē-i kí káre-rè, k̄i ndil-i lay, b̄á k̄i tagir lə-i lay rəm t̄. ³⁸ Ē b̄á to ndukun kí d̄əsay kí boy itə madi-é-je lay. ³⁹ Ndukun kí njèkungi-ti joo kí tana siə bè to ɛn: 'A ndigi dow madi-i tana k̄i r̄o-i bè§. ⁴⁰ †Ndukun-je lə Moiyiji lay rəm, b̄á néndó-je lə njépata-je kí ta Lubə-ti lay kin ya 'tò gin tógi-ti lə ndukun-je kí joo kinlé.

Ta lə Kristi k̄i Dabidi

Mar 12:35-37; Luk 20:41-44

⁴¹ Loki Parisi-je 'kəw-n̄a lé, Jeju d̄əji ta panè: ⁴² Ta ri b̄á 'giri d̄o Kristi-ti lé wa? Kristi to ngonka ná wa? D̄ə d'ilə-é-ti 'panè: To ngonka Dabidi. ⁴³ Beba Jeju d̄əji-dé b̄əy panè: Ngà ra ban b̄əy b̄á Ndil Lubə ra kullə m̄ē Dabidi-ti adi ē kàrè b̄a-é 'Babe b̄əy wa? Kd̄otalə Dabidi ya panè:

⁴⁴ 'Babe Lubə idə 'Babe lə-m panè:

'Ree isi d̄o jikol-m-ti, sar kad̄i m'təl njéba-je lə-i gin tógi-i-ti.*

† 22:32 22:32 Kaglo-ti kí Lubə pa-nè ta k̄i Moiyiji b̄a-né ri Abrakam, k̄i Isaki, k̄i Jakobi kinlé d̄ə d'oy kete low ngá (T̄et 3:6, 15). ‡ 22:37 22:37 Det 6:5 § 22:39 22:39 Mbl 19:18

† 22:40 22:40 Luk 10:25-28 * 22:44 22:44 Pa-je 110:1

⁴⁵ Ngà kí Dabidī ɓa Kristī 'Baɓe lé, Kristī à to ngonka Dabidī ban ɓøy wa? ⁴⁶ Lo-é-tī kinlé, dow kí dan-dé-tī kí asi kilə ta Jeju-tī goto. Beɓa kɔ̄ do gangī ndo-é-je-tī kinlé, dow kí ɓo dɔ̄jī ta Jeju ra-é ya goto ngá.

23

Ta lə Jeju kɔ̄ njéndó dow-je ndukun-je lə Lubə kɔ̄ Parisi-je

Mar 12:38-39

¹ Beɓa Jeju idə kosī dow-je, dē kɔ̄ njéndó né-je liə panè:

² Ndukun-je kí Lubə adī Moiyijī ndàngī lé, njéndó dow-je ndukun-je, kɔ̄ Parisi-je ɓá 'to njékɔ̄r mɛɛ-é kadī dow-je. ³ To tó-é kadī ooi ta lə-dé, kadī 'rai tó mindī-dé-tī berere-berere. Ngà ndajī ɓá 'ndajī kullə ra-dé al, kdɔtalə né kí d'isī 'ndó dow-je lé, dē 'təl rɔ-dé go-tī al. ⁴ Dē lé, né-je kí ɔy kí lo kutī-é ngá ya 'tó 'tində do dow-je-tī, ngà dē rəmə ngon ji-dé ya kàrè 'ndigī kulə gətī-né sə-dé al. ⁵ †Né lay kí dē 'ra lé, 'ra kɔ̄ kadī dow-je d'oo-dé-né. Beɓa dē 'tó ndukun-je lə Lubə ngan ku né-je-tī, ɓá 'tó ta bagi-dé-je-tī, kɔ̄ natī nɔ̄-dé-je-tī, d'u kubī-je lə-dé d'adī boy yul-yul, d'osī kulə sul-é-je-tī d'adī ngal puu-puu.* ⁶ Dē 'sangī lokisī kí kete nɔ̄ dow-je-tī lo nékuso ra nay-je-tī rəm, 'ndigī lokisī kí kete mɛɛ kəykwəna-je-tī rəm, ⁷ 'ndigī kadī dow-je 'ra-dé lapiya kunta-na lokosī-je-tī rəm, ɓá 'ndigī kadī dow-je 'ɓa-dé njéndó dow-je né to. ⁸ Ngà səī lé, adī dow-je 'ɓa-sī njéndó dow-je né al, kdɔtalə njéndó-sī né, ē káre-rè bè, ngà səī lé, 'toi ngankɔ̄-na-je lay. ⁹ †Bai dow kí dɔnangī-tī nè ɓɔbī-sī al, kdɔtalə ɓɔbī-sī

† 23:5 23:5 Mat 6:1 * 23:5 23:5 Njéndó dow-je ndukun-je kɔ̄ Parisi-je lé, 'ra né-je kin bè kɔ̄ kadī dow-je d'oo titī-na né kí dē ɓá d'un rɔ-dé d'adī Lubə ngay d'itə ndəgī dow-je bè.

ra káre-rè, adì to njèkisi dɔra-ti. ¹⁰ Adi dow ða-si njékun dɔ-je al, kdɔtalə Kristi† lé, ɛ ya kì kár-é to njékun dɔ-si. ¹¹ †Dow kí to 'boy dan-si-ti lé, à to ngonnjèkullə lə-si. ¹² †Dow kí ɔji rɔ-é lé, d'a kulə dɔ-é kì nangi, ngà dow kí sɔl dɔ-é ðá d'a kitə dɔ-é kì taá tɔ.

Ta lə tuji kí à kusi dɔ Parisi-je-ti kì njéndó dow-je ndukun-je

Mar 12:40; Luk 11:39-52; 20:47

¹³ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je, kì Parisi-je kí 'toi njékədkəm dow-je! Kdɔtalə səi uti tarəbi kandi kɔbe-ti kí dɔra-ti dɔ dow-je-ti. Səi ya kàre ɔwi-ti al rəm, ðá dow-je kí 'ndigi kɔw-ti kàre, səi ɔgi-dé rəm.

¹⁴ [Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je kì Parisi-je kí 'toi njékədkəm dow-je! Kdɔtalə səi 'kəəi né-je kí mɛɛ kəy-ti lə njéngɔwkoy-je kər-kər ə 'pai ta kì Lubə adi ngal nɔ-nɔ kdɔ kadi dow-je d'oo-si-né. Beba ta kí gangi kí ngà nɔ ya à ree dɔ-si-ti.]‡

¹⁵ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je kì Parisi-je kí 'toi njékədkəm dow-je. Kdɔtalə səi asi lo-je kí dɔnangi-ti nè, kì dan babo-je naki-naki kdɔ kadi ingəi dow kí a təli-é jipi-ti. Ngà loki ingəi-é adi təl jipi ngà rəmə, adi dowbé təl to dow kí tuwə kɔw dan pər-ti kí tɔ sartagangi tɔy-si nja joo ðəy!

¹⁶ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njékəmtɔ-je kí njékɔr nɔ dow-je. Səi lé 'painè: Kinə dow ubi rɔ-é kì kəy lə Lubə, ðá ra né-é al kàre to kare. Ngà kinə dow ubi rɔ-é kì lɔr kí mɛɛ kəy-ti lə Lubə rəmə, kadi dowbé ra né-é lé ya ðane.

† 23:10 23:10 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

† 23:11 23:11 Mat 20:26,27; Mar 9:35; 10:43,44; Luk 22:26 † 23:12 23:12

Luk 14:11; 18:14 ‡ 23:14 23:14 Ta-je kí tɔ mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ mbete-je-ti kí dɔsɔy kí dan-ti-je kí 'ndangi kì ji-dé kì ta grɛki.

¹⁷ Səi mbó dow-je kí njékəmtɔ-je kan! Né kí ra b́á boy n̄a wa? Lɔr b́á boy n̄a əse kəy lə Lubə kí njètəl lɔr né kí aa njay-ti b́á boy n̄a wa? ¹⁸ Səi 'pai b́əy 'painè: Kinə dow ubi rɔ-é k̀ì logugi né lə Lubə, b́á ra né-é al k̀àrè to kare. Ngà kinə dow ubi rɔ-é k̀ì kadkare kí to logugi né-ti lə Lubə rəmə, kadi dowbé ra né-é lé ya b́ane. ¹⁹ Səi njékəmtɔ-je kanlé! Né kí ra b́á to né kí boy n̄a wa? Kadkare b́á boy n̄a əse logugi né lə Lubə kí ra kadkare adi təl né kí aa njay b́á boy n̄a wa? ²⁰ Yən, dow kí ubi rɔ-é k̀ì logugi né lə Lubə lé, ɛ ubi rɔ-é k̀ì logugi né lə Lubə ya rəm, b́á ɛ ubi rɔ-é k̀ì né-je lay kí t̀ò logugi né-ti lə Lubə lé rəm tɔ. ²¹ Dow kí ubi rɔ-é k̀ì kəy lə Lubə lé, ɛ ubi rɔ-é k̀ì kəy lə Lubə ya rəm, b́á ɛ ubi rɔ-é k̀ì Lubə kí njəkisi m̄eɛ kəy-ti lé rəm tɔ. ²² †Dow kí ubi rɔ-é k̀ì dɔrə lé, ɛ ubi rɔ-é k̀ì kalikɔbɛ lə Lubə rəm, b́á ɛ ubi rɔ-é k̀ì Lubə kí njəkisi dɔ kalikɔbɛ-ti lé rəm tɔ.

²³ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je k̀ì Parisi-je kí 'toi njékədkəm dow-je. Kdɔtalə səi lé mbikam-je lə-si kí ət̄i maji-maji, k̀ì mbikamn̄ay-je, k̀ì né nd̄ir n̄ay-je kin k̀àrè, səi ɔri k̀are dan kí dɔgi-ti adi Lubə. Rəmə né ra kí njururu, k̀ì koo kəmtondoo, k̀ì k̄adɔndi-ti kí to né-je kí boy n̄a m̄eɛ ndukun-ti lé b́á səi ooi k̀ì né al. Né-je kin b́á lé à to kullə ra-si, b́á ndəgi né-je kinlé k̀àrè, səi a tusi kin̄əi al rəm tɔ. ²⁴ Səi njékəmtɔ-je kí njékɔr n̄ɔ dow-je kan! Səi lé t̀ò titi-n̄a né kí ngon kuu kí s̄ə bè kin b́á səi ooi-é dan man k̄ay-si-ti adi uni-é kɔgi, ngà rəmə Jambal kí boy kin b́á səi ooi-é al, adi uyi-é m̄eɛ-si-ti miriki.

²⁵ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je k̀ì Parisi-je kí 'toi njékədkəm dow-je! Səi lé, gidi kobi-je k̀ì

† 23:22 23:22 Mat 5:34

gidi tasa-je b́a 'togi adi aa maji rəmə, né-je kí rusi m̄e-é nji-nji lé, to né bogi-je k̀i né-je kí ingəi kí go rəbi ɓo né-je kí maji al kí ra-si. ²⁶ I Parisi kí njəkəmtɔ! 'Togi m̄e kobi ya pá rəmə gidi-é k̀arè à kaa maji tɔ.

²⁷ †Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je k̀i Parisi-je kí 'toi njəkədkəm dow-je! Səi lé, 'titi-n̄a k̀i dɔbadi-je kí dow-je 'ra gidi-é kí ndaa-ti né k̀i pɔɔ, adi nda mbəy-mbəy maji, ngà m̄e-é rəmə singə dow-je kí d'oy, k̀i né-je kí ndum b́a rusi b̀è kin. ²⁸ Səi lé k̀arè, b̀è ya tɔ. Ta kəm dow-je-ti lé, 'rai rɔ-si tan̄a k̀i dow-je kí njera né njururu-je b̀è, ya ngà kədkəm dow-je, k̀i né ra kí maji al ya rusi m̄e-si nji-nji.

²⁹ Tuji à kusi dɔ-si-ti, səi njéndó dow-je ndukun-je k̀i Parisi-je kí 'toi njəkədkəm dow-je! Kdɔtalə 'rai dɔbadi njépata-je kí ta Lubə-ti adi maji rəm, b́a 'tijəi ndaj̄i né-je kí maji-maji dɔbadi njera né njururu-je-ti ³⁰ ə 'painè: Kinə j̄ə b́a j'isi kaglo-ti lə ka-ji-je kí ndɔki lé rəmə, j'a kində rɔ-ji nati sə-dé kɔɔ tɔl njépata-je kí ta Lubə-ti lé al. ³¹ Beɓa ta pa-si k̀i kullə ra-si-je ya 'tɔji-né kí 'toi nganka njétɔl njépata-je kí ta Lubə-ti. ³² B̀è rəmə, to tagaj̄i kullə ra ka-si-je lé ya uni tin ə j̄ə 'rai 'toli ta-é!

³³ †Səi kí m̄e-si maji al titi-n̄a k̀i m̄e pii-je b̀è kan! Səi lé, ta kí gangi kɔɔ kad̄i dow-je d'ɔw-né dan pər-ti kí tɔ sartagangi lé, a t̄ēēi kəm-ti rá wa? ³⁴ Gin-é kin b́a Lubə panè: Yən, m'a kulə njépata-je kí ta-m-ti, k̀i njégosi-je, k̀i njéndó dow-je ndukun-je lə-m kí tɔgrɔ-ti rɔ-si-ti. Səi a tɔli d̄ə kí n̄a-je rəm, a ɓəi d̄ə kí dan-ti-je kagdəsi-ti rəm, a tindəi d̄ə kí n̄a-je k̀i ndəy marɔw m̄ē kəykəwn̄a-je-ti lə-si səi jipi-je lé rəm, b́a a kuləi kəm d̄ə kí n̄a-je ndoo kad̄i d'ay-n̄a k̀i lo-lo rəm tɔ. ³⁵ Né-je kinlé à t̀ò b̀è kɔɔ

† 23:27 23:27 Knj 23:3 † 23:33 23:33 Mat 3:7; 12:34; Luk 3:7

kadi ta məsi njera né kí njururu kí ay nangi puu-puu kogi kinlé tò dɔ-si-ti. Un kuti-é dɔ məsi Abel-ti kí to dow kí njera né kí njururu sar tɔɔ-né dɔ məsi Jakari-ti kí to ngon lə Baraki. Jakari lé, sɔi 'toli-é mbunɔ kəy-ti lə Lubə kɪ logugi né kí to lo kilə kadkare kadi Lubə. ³⁶ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí ta kí gangi kí sobi dɔ njétol dow-je lé à kusi dɔ dow-je-ti kí ngɔsnè kin.

Jeju ndingə rɔ-é kɔɔ dow-je kí bebo Jorijaləm-ti

Luk 13:34-35

³⁷ 'Wa! Sɔi dow-je kí Jorijaləm! 'Wa! Sɔi dow-je kí Jorijaləm! Sɔi 'toi njétol njépata-je kí ta Lubə-ti, njétilə dow-je kí Lubə ulə-dé rɔ-si-ti kɪ ər tɔl-dé. Nja kandangi-kandangi é m'ndigi kəw-si kɪ rɔ-m-ti tana kí kɔ kunjə kəw-né ngan-é gin bagi-é-ti kin bè, é 'mbati! ³⁸ Ooi maji, kəy lə-si à toki tusi kinə kɪ dɔ-si-ti nɔɔ! ³⁹ M'a kidə-si rəsi. Kɪ nè kɔw kɪ kete kinlé, a kooi-mi kɪ kəm-si gogi nda al ya sar kaglo-ti kí a pai-né painè:

Kadi Lubə tɔr ndi-é dɔ dow-ti kí njèree kɪ ri 'Babe!§

Ta-je kí dɔ ndɔ-je-ti kí dɔbəy-ti

24

Ta kí dɔ kəy-ti lə Lubə kí à tuji

Mar 13:1-23; Luk 21:5-24

¹ Lokɪ Jeju ɔti takəy-ti lə Lubə isi ɔw rəmə, njéndó né-je liə 'ree rɔ-é-ti 'tɔji-é 'panè: «'Oo kəy lə Lubə kí 'ra d'adi ndaji-é-je maji-maji kin.» ² Beba Jeju idə-dé panè: «Ooi né-je kin lay ya al wa? Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí d'a titə tilə káre káre, ngon ər ya kàrè à tò dɔ madi-é-ti lo kin-ti al.»

§ 23:39 23:39 Pa 118:26

³ Beḃa loki Jeju ɔw isi do mbal ka kagi Olibiye-je-ti rəmə, njéndó né-je liə 'ree d'ingə-é kɪ kár-é 'dəji-é 'panè: «'Idə-ji, ndo kí rá bá né-é-je kinlé à ra né wa? Əse ri bá à tɔji ndo ree-i lé wa? Ə ri tɔ bá à tɔji dɔbəy ndo kí à ree lé wa?»

⁴ Jeju ilə-dé-ti panè: «Indəi kəmkaa do rɔ-si-ti, adi dow ədi-si al. ⁵ Kdo dow-je n̄a ya d'a kun ri-m kində dɔ-dé-ti ə d'a panè: “Dɛ ya 'to Kristi* lé.” Beḃa d'a kədi-né dow-je n̄a kur-dé-né wale. ⁶ Səi a kooi poy rɔ-je kɪ ká rɔ-je. Ooi go rɔ-si nè mɛɛ-si à kɪ gangi man. Kdo, lé ban-ban ya kàrè né-je kinlé à ra né ya; ngà kɛ bá à to sɔy né-je al ya bəy. ⁷ Gin dow-je madi d'a kɪ rɔ kɪ gin dow-je kí madi, kɔbɛ káre à kɪ rɔ kɪ kɔbɛ kí káre, bo à kɔ rəm, dɔnangi à yəki kɪ lo-lo rəm†. ⁸ Né-je kinlé à tò titi-n̄a kɪ kulə gin ndo kí ra dené bə. ⁹ †Beḃa d'a kun dɔ-si kadi dow-je d'adi-si kɔ rəm, kadi 'tɔl-si rəm. Gin dow-je lay ya d'a kɔsi-si kɪ ta kdo ta lə-m. ¹⁰ Ndo-é-ti kinlé, dow-je n̄a ya d'a kilə kadmɛɛ lə-dé kɔgi, d'a kun dɔ-n̄a rəm, bá d'a kɔsi-n̄a ta rəm tɔ. ¹¹ Dow-je n̄a d'a ree ba rɔ-dé njépata-je kí ta Lubə-ti ə d'a kur dow-je n̄a wale. ¹² Né ra kí maji al à kow kəm-é kete-kete, gin-é kin bá ndign̄a lə dow-je n̄a ya à təl səl-né. ¹³ †Ngà dow kí uwə rɔ-é ngà sar tɛɛ sɔy-é-ti ə à kaji. ¹⁴ Poyta kí Maji kí sobi do kɔbɛ lə Lubə kinlé, d'a kilə mbɛ-é dɔnangi-ti nè lay kdo kadi gin dow-je lay d'oo kɪ mbi-dé, bəy ngá bá dɔbəy ndo lé à ree bəy.»

¹⁵ «Loki a kooi nékɔbi, kɪ né kí tò n̄ɛ lo-ti kí aa njay titi kí ndoki Daniyel njépata kí ta Lubə-ti pa-né lé rəmə, kadi dow kí isi ndó mbete kinlé gə mɛɛ-é maji‡ rəm, ¹⁶ bá kadi dow-je kí d'isi dɔnangi Jude-ti d'ay d'ow dan

* 24:5 24:5 Kristi lé kɔr mɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

† 24:7 24:7 Eja 19:2 † 24:9 24:9 Mat 10:22 † 24:13 24:13 Mat 10:22

‡ 24:15 24:15 Dan 9:27; 11:31; 12:11

mbal-je-ti rəm to. ¹⁷ †Dow kɨ isi dɔ kəy-ti[§] kàrè kadi ur nangɨ kɔw kəy kun né madi al ngá, ¹⁸ rəm dow kɨ ɔ ndɔrɔ kàrè, kadi ree ɓee un kubi kul liə al rəm to. ¹⁹ † mɛɛ ndo-é-je-ti kin tuji kɨ à kusi dɔ dené-je-ti kɨ njésəm kɨ dɛ kɨ d'isi d'adi mba ngan-je à tò ban ɛn ɔ! ²⁰ †Pai ta kɨ Lubə nɔ kɔw kadi ndo kay lə-si tò nɔy kul-ti al rəm, kadi tò ndo taakoo-ti lə-ji jɔi jipi-je al rəm to. ²¹ †Kɔw ndo-je kinlé, à to ndo kɔ kɨ dum nati. ɔ to kɔ kɨ lo kində gin dɔnangi-ti nu sar ɓone kin ya kàrè, dow oo nja kàre al ɓəy rəm, ɓá dow à koo gɔ-é gogɨ al ya sar rəm to*. ²² Kinə 'Baɓe gangɨ ta ndo-je kinlé adi gɔji al rəmə, dow kɨ à kaji ya goto. Ngà ɛ à kadi ndo kɔ-je kɨ dum nati kinlé gɔji, kɔw dow-je kɨ ɛ mbəti-dé adi 'to dow-je liə. ²³ Kinə dow idə-si panè: “Kristi ɔ nè” ɔse “a yó” kàrè, 'taai ta liə al. ²⁴ Kɔɔtalə njéɓa rɔ-dé Kristi-je, kɨ njéɓa rɔ-dé njépata-je kɨ ta Lubə-ti d'a kɨ kɔw ra nékɔji-je, kɨ né mbəli-je kɔw kədi-né dow-je. D'a ra bè sangi-né koo se d'a kur dow-je kɨ Lubə mbəti-dé lé wale kare wa. ²⁵ Mɔ m'idə-si ngá ɛn! ²⁶ †Kinə d'idə-si 'panè: Ooi, Kristi, dow kɨ Lubə mbəti-é, ɔ diləlo-ti nɔɔ rəmə ɔwi lo-é-ti al ɔse lokɨ dow idə-si panè: Ooi, ɛ ɓɔyɔ rɔ-é nè tin, kàrè 'taai ta liə al rəm to. ²⁷ Kɔw ree Ngon lə dow lé, à tanɔ kɨ təlndi kɨ i lo kubə kàdi-ti ɔw njal lo kur kàdi-ti kin bè. ²⁸ †Lo kɨ nin tò-ti lé, lo-é ya mal-je d'a kəw-nɔ-ti†.»

Ta təl ree lə Ngon lə dow

²⁹ †«Go ndo kɔ-je-ti kɨ dum nati kinlé ya rəmə,

† 24:17 24:17 Luk 17:31 § 24:17 24:17 Dɔ kəy-ti: To gɔ kəy-je kɨ ɓe lə-ji nè kin al. To kəy dur-dur-je kɨ 'ra ndil dɔ-ti adi to lo taakoo, lo kɨ d'isi-ti d'adi yəl dan-dé. † 24:21 24:21

Ntd 7:14 * 24:21 24:21 Dan 12:1 † 24:26 24:26 Luk 17:23,24 † 24:28 24:28 Luk 17:37 † 24:28 24:28 Job 39:30 † 24:29 24:29 a Ntd 6:12; b Ntd 6:13

Londul à kuti kəm kàdì! Nay à nda all
 Kərwə̀j-je kí dɔ̀rɑ-ti d'a tusi nangi!
 Tógi-je kí dɔ̀rɑ-ti à yəy yəki-yəki‡!»

³⁰ †«Beɓa nékɔji lə Ngon lə dow à tɛɛ dɔ̀rɑ-ti, rəmə gin kɔji-je lay kí dɔ̀nangi-ti nè d'a ndingə rɔ-dé. Dɛ d'a koo Ngon lə dow à kɪ dɔ̀rɑ-ti kisi ree dan kilndi-ti, kè tógi kí n̄a rəm, ɓá dan riɓa-ti kí n̄a rəm tɔ. § ³¹ Loki ndi təbi mbanga à ɓa dɔ̀rɑ-ti púú-púú rəmə, Ngon lə dow à kulə malayka-je liə kadi 'kəw dow-je lay kí ɛ mbəti-dé ki dɔ kum dɔ̀nangi kí sɔ kin lay ki nati. D'a kɪ ngangɪ dɔ̀nangi-ti kí káre kow njal tɛɛ ngangɪ-é-ti kí káre.»

³² Uni néndó mɛɛ gosta-ti kí dɔ kote-ti kin ooi. Kote lé loki balkəm-é-je təl tɔ mbəl ɓá mbi-é tubə dɔ-ti lé, səi 'gəi kí nay ɓà n̄ay ngosi. ³³ Bè ya tɔ, loki ooi kí né-je lay kinlé isi ra né rəmə, kadi 'gəi kí Ngon lə dow ɔ tarəbi-ti pèrèrè ngá. ³⁴ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí dow-je kí d'isi kəm nè kin, d'a koy lay al ya né-je kinlé à ra né. ³⁵ Dɔ̀rɑ-je kè dɔ̀nangi kin d'a goto, ngà ta-je lə-m lé à goto al ya sartagangi. ³⁶ Ta lə ndɔ əse kàdì ree lə Ngon lə Lubə lé, dow kí gə goto, malayka-je kí dɔ̀rɑ-ti kàrè 'gə al rəm, Ngon lə Lubə lé ya kàrè gə al rəm, ngà Bɔbi-é ya kè kár-é ɓá gə. ³⁷ Né kí ndɔki ra né kaglo-ti lə Nuwe lé, gə-é ya à ra né ndɔ ree-ti lə Ngon lə dow lé tɔ. ³⁸ Ndɔki kete kadi man bəlɪm ree taa lo lay lé, dow-je d'uso né-je, d'ay né-je, 'taa-n̄a-je, d'adi ngan-dé-je 'taa-n̄a-je, sar ndɔ-ti kí Nuwe ɔw-né mɛɛ bato-ti lé. ³⁹ Mɛɛ dow-je oy səl dɔ rɔ-dé-ti adi man bəlɪm ree tɔl-dé lay. Bè ya tɔ, ndɔ kí Ngon lə dow à ree lé, lo à tuji puku-puku. ⁴⁰ Beɓa dow-je joo d'ə mɛɛ ndɔr-ti kí káre kàrè, Lubə à kun kí káre ə à kiŋə kí káre. ⁴¹ Dené-je joo d'ə d'ur né mɛɛ bir-ti kí káre

‡ 24:29 24:29 Eja 13:10; 34:4 † 24:30 24:30 Ntd 1:7 § 24:30 24:30 Dan 7:13

kàrè, Lubə à kun kí káre ə à kinə kí káre. ⁴² Ən é isi kəm dɔ rɔ-si-ti, kɔɔ səi 'gəi ndo ree 'Babe lə-si al. ⁴³ †Kadi 'gəi né kin maji: Kinə 'ba njəkəy gə dɔkàdì kí ndoɔ kí njèbogi à ree-né lé, ɛ à kisi kəm bi à kinə-é kadi ɔw mɛɛ kəy-ti liə al. ⁴⁴ Gin-é kin bá səi kàrè, isi dɔ nja-si-ti, kɔɔ Ngon lə dow lé à ree dɔkàdì-ti kí səi 'giri dɔ-ti al. ⁴⁵ Nà bá to ngonnjèkullə kí njèra né kí tɔgrɔ-ti kí to njəkəmtuti wa? To ɛ kí 'ba-é ində-é dɔ madkullə-je-ti liə kɔɔ kadi oo go-dé kì nékuso kì dɔkàdì-é dɔkàdì-é. ⁴⁶ Ngonnjèkullə kí 'ba-é təl ree mɛɛ kəy-ti liə bá ingə-é ta kullə-ti titi-nə bè lé, to njènəkumə. ⁴⁷ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi kí 'ba-é à kinə nékingə-é-je lay mɛɛ ji-é-ti. ⁴⁸ Ngà kinə to ngonnjèkullə kí maji al lé, à pa mɛɛ-é-ti panè: «'Ba-m à təl ree kalangi al bəy» ⁴⁹ Bá ɛ ɔ ká tində madkullə-je-ti liə, kì ká kuso né-ti kì ká kay né-ti kì gɔyibi-je rəmə, ⁵⁰ 'ba-é à təl ree kubə-é nangi busi ndo-ti kí ɛ ində mɛɛ-é dɔ-ti al rəm, dɔkàdì-ti kí ɛ à gə al rəm tɔ. ⁵¹ † à kində-é kində kɔji kí ngə nɔ ə à kadi-é ingə kɔ nati kì njékədkəm dow-je lo-ti kí d'a nɔ-ti rəm, bá d'a kuso ngangì-dé titi məgəgə-məgəgə rəm tɔ.

25

Gosta kí sobi dɔ nganmandi-je kí dɔgi

¹ †Beba kɔbɛ kí dɔrɔ-ti titi-nə kì poyta lə nganmandi-je kí dɔgi kí 'tilə kəm njèdené* kì lampi-je lə-dé ji-dé-ti. ² Dɛ kí mɪ 'to njəkəmtuti al-je ə dɛ kí mɪ tɔ bá 'to njəkəmtuti-je tɔ. ³ Njəkəmtuti al-je lé d'ow kì lampi-je lə-dé nal kun ubi-é ji-dé-ti. ⁴ Ngà njəkəmtuti-je kí mɪ

† 24:43 24:43 Luk 12:39,40 † 25:1 25:1 Luk 12:35 * 25:1 25:1 Njèdené kinlé to ngow nganmandi-je kí dɔgi lé al. Dɛ lé 'ba-dé lo taana-ti lé kí ba bi dɛ bá ree kɔɔ taa dingəm lé al.

tɔ rəmə, d'ow kɪ lampi-je lə-dé kɪ ku ubi-je lə-dé ji-dé-ti ji-dé-ti. ⁵ Ngà loki njèdené ree kalangi al bɔy lé, nganmandi-je lé lay ya kɔ ra-dé adi 'to bi. ⁶ Beba dan lo bapi rəmə, ndi dow ba boy panè: Ooi! Njèdené lé ree ngá, é ji taá 'tiləi kəm-é. ⁷ Beba nganmandi-je lé lay ya d'ɪ do bi-ti, d'oo go lampi-je lə-dé. ⁸ Njékəmtuti al-je lé 'dɔji njékəmtuti-je 'panè: Adi-ji ubi lə-si lé sɛ-sɛ sə-si kɔ lampi-je lə-ji lé d'isi d'oy. ⁹ Njékəmtuti-je lé 'panè: «Á-à, ubi lə-ji lé, jɛ ya kàrè à kasi-ji rá bá'j'a kay kadi-si wa? ɔwi 'ndogi 'lə-si ə soti.» ¹⁰ Nganmandi-je kí njékəmtuti al-je lé, d'ɔti d'ow adi 'này lo ndogi ubi-ti lé ya bɔy rəmə, njèdené lé ree, adi nganmandi-je kí mɪ kí d'isi do nja-dé-ti lé, d'ow siə kəy lo taana-ti, adi d'uti takəy ta-dé-ti. ¹¹ †Go-ti, nganmandi-je kí njékəmtuti al-je lé 'ree, 'nɔ boy-boy 'panè: «'Babe, 'Babe, 'tɛɛ takəy adi-ji.» ¹² Ngà njèdené lé panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; m'gə-si al.» ¹³ Beba Jeju ilə do ta-ti kin panè: «Isi kəm do rɔ-si-ti, kɔ sɔi 'gəi ndɔ-é al rəm, 'gəi dɔkàdɪ-é al rəm tɔ.»

Gosta kí do ngannjékullə-je-ti kí mutə

Luk 19:12-27

¹⁴ †Kɔbe lə Lubə à tɔ titi-nə kɪ ta lə dingəm káre kí isi ɔw mba ə ba ngannjékullə-je liə, ə inə nékingə-é ji-dé-ti bá ɔti ɔw mba. ¹⁵ Ǝ adi ɛ kí káre lɔr mbu mɪ, adi ɛ kí rangi lɔr mbu joo, ə adi njékungi-ti mutə lə-dé lɔr mbu káre. Ǝ adi-dé kí go tógi-dé-ti, ngá bá ɔti ɔw mba. ¹⁶ Dow kí njètaa lɔr mbu mɪ lé, ɔti tajinati nè ya ɔw təl-né ji-é ə ingə kí rangi do-ti mbu mɪ ya tɔ. ¹⁷ Dow kí njètaa lɔr mbu joo lé kàrè, ɔw təl-né ji-é, ə ingə kí rangi do-ti mbu joo ya tɔ. ¹⁸ Ngà njètaa lɔr mbu káre lé, ɛ ɔw ndər be dubi-né lɔr lə 'ba-é lé. ¹⁹ Loki dɔkaglo dəə do-ti nɔ

† 25:11 25:11 Luk 13:25 † 25:14 25:14 Luk 19:11-27

ngá lé, 'ba-dé təl ree kadi d'or go né-je liə d'adi-é. ²⁰ Dow kí njètaa lór mbu m̄j lé ree rɔ 'ba-é-ti, tidə lór mbu m̄j k̄i man-é dɔ-ti mbu m̄j ya tɔ, ə panè: «'Ba-m, i 'adi-m lór mbu m̄j, ə ɛ kí rangi kí m'ingə dɔ-ti ə ra mbu m̄j tɔ tin.» ²¹ 'Ba-é idə-é panè: «Oiyó! 'To ngonnjèkullə kí maji, njèra né kí tɔgrɔ-ti. M'a kində-i dɔ né-je-ti kí n̄a, kɔɔ 'to njèra né kí tɔgrɔ-ti m̄ɛɛ né-ti kí ndɛ bè. 'Ree 'ra sə-m rɔnəl.» ²² Go-ti, ngonnjèkullə kí njètaa lór mbu joo lé ree rɔ-é-ti panè: «'Ba-m, i adi-m lór mbu joo, ə ɛ kí rangi kí m'ingə dɔ-ti ə ra mbu joo tɔ tin.» ²³ Beba 'ba-é idə-é panè: «Maji! I 'to ngonnjèkullə kí maji, njèra né kí tɔgrɔ-ti, i tɔsi kəm-i go né-ti kí ndɛ bè, beba m'a kində-i dɔ né-je-ti kí n̄a. 'Ree 'ra sə-m rɔnəl.» ²⁴ Ta tɔl ta-é-ti, ngonnjèkullə kí njèkungi-dé-ti mutə kí taa lór mbu káre lé ree panè: «'Ba-m, i lé m'gə kí 'to dow kí 'nga n̄a: Lo kí i 'dubi né-ti al kàrè, i tətɪ-ti rəm, b́a lo kí i ilə ko-ti al kàrè, i ijə ko-ti rəm tɔ. ²⁵ M̄a m'fəəl adi m'ɔw m'dubi lór lə-i lé nangi. Yən! Né lə-i lé ən, ə 'taa.» ²⁶ Ngà 'ba-é idə-é panè: «I lé 'to ngonnjèkullə kí maji al, njèdabi! I gə kí m̄a lé, lo kí m'dubi né-ti al kàrè, m'tətɪ-ti rəm, b́a lo kí m'ilə ko-ti al kàrè m'ijə-ti rəm kinlé, ²⁷ lé 'a kɔw kilə lór lə-m lé lo ngəm né-ti kɔɔ kadi m'təl m'ree bè rəmə, lé m'a taa k̄i man-é dɔ-ti.» ²⁸ Beba 'ba-é panè: «Ɔti 'taai lór kí ji-é-ti ə adi ɛ kí ɔw k̄i lór mbu dɔgi lé dɔ-ti. ²⁹ †Kɔɔ dow kí né tɔ ji-é-ti b́a d'a kadi-é kí rangi dɔ-ti kadi isi dan maji-ti mburuki-mburuki, ngà dow kí né liə goto lé, kí ji-é-ti ya kàrè d'a taa. ³⁰ †Beba ngonnjèkullə kí kare kɔgi bè kinlé, iləi-é ndaa-ti, lo-ti kí ndul ndi-ndi, lo kí ɛ à nɔ-ti rəm, à kuso ngangɪ-é-ti m̄əgəgə-m̄əgəgə rəm tɔ.»

† 25:29 25:29 Mat 13:12; Mar 4:25; Luk 8:18 † 25:30 25:30 Mat 8:12; 22:13; Luk 13:28

Ta kɨ gangɨ kɨ dɔbɔy ndɔ-ti

³¹ †Lokɨ Ngon lə dow à ree kɨ rɨba liə kɨ nɔ nati kɨ malayka-je lé, ɛ à kisi dɔ kali rɨba-ti liə. ³² Gin dow-je lay kɨ dɔnangi-ti nè ya d'a kəw-nɔ nɔ-é-ti, b́a ɛ à kɔr kəm dow-je gay-gay titi-nɔ kɨ njèkul né ɔr-né kəm bati-je kɨ biɔ-je gay-gay kin bè. ³³ Ɛ à kɔr bati-je kadɨ d'a dɔ jikɔl-é-ti, ngà biɔ-je rəmɔ, ɛ à kadɨ d'a dɔ-ji gəl-é-ti tɔ. ³⁴ Bè ngà b́a Ngar à kidə dow-je kɨ dɔ jikɔl-é-ti lé panè: «'Reei, sɔi kɨ Bɔbi-m tɔr ndi-é dɔ-si-ti, andi kɔbe-ti liə kɨ ɛ ya ra go-é lo kində gin dɔnangi-ti nu kɔ ta lə-si. ³⁵ Kɔtələ sɔi b́a ndɔki bɔ ra-m é adi-mi né m'uso, kundə ra-m é adi-mi man m'ay, m'to mba é uwəi-mi kɨ rɔ-si-ti. ³⁶ Sɔi b́a ndɔki kuti-m tɔ dum é adi-mi kubɨ m'ulə rɔ-m-ti, rɔ-m to-m é ɔwi dɔ-m-ti, m'to dangay-ti é ɔwi go-m-ti ooi-mi.» ³⁷ Rəmɔ dow-je kɨ njéra né kɨ njururu lé d'a panè: «'Wa! 'Baɔe, ndɔ kɨ rá-ti b́a bɔ ra-i é j'adi-i né uso əse kundə ra-i é j'adi man ay wa? ³⁸ Ndɔ kɨ rá-ti b́a 'to mba é j'uwəi kɨ rɔ-ji-ti əse j'oo-i kɨ kuti-i dum é j'adi-i kubɨ ulə rɔ-i-ti wa? ³⁹ Ndɔ kɨ rá-ti b́a rɔ-i to-i əse 'to dangay-ti é j'ɔw j'oo-i wa?» ⁴⁰ Beɔa Ngar à panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɔkaglo-je lay ya kɨ 'rai né-je kinlé kɨ dow kàre dan ngan dow-je-ti kɨ sɛ-sɛ bè kɨ 'to ngankɔ-m-je kinlé, to mɔ ya tɔ é 'rai sə-m tin.» ⁴¹ Go-ti, ɛ à təl kidə dɛ kɨ dɔ-ji gəl-é-ti lé panè: «ɔti rangɨ ta-m-ti, sɔi dow-je kɨ Bɔbi-m ində ndɔl dɔ-si-ti. ɔwi dan pər-ti kɨ tɔ sartagangɨ kɨ tokɨ ra go-é kɔ Sú dɛ kɨ malayka-je liə. ⁴² Kɔtələ sɔi lé, bɔ ra-m kàrè, adi-mi né m'uso al rəm; kundə ra-m kàrè, adi-mi man m'ay al rəm; ⁴³ m'to mba kàrè, uwəi-mi kɨ rɔ-si-ti al rəm; kuti-m tɔ dum kàrè, adi-mi kubɨ m'ulə al rəm; rɔ-m to-m əse m'to dangay-ti kàrè ɔwi go-m-ti al rəm tɔ.» ⁴⁴ Beɔa dɛ d'a panè: «'Wa!

† 25:31 25:31 a Mat 16:27; b Mat 19:28

'Babe, bo ra-i ndo kí rá-ti əse kundə ra-i ndo kí rá-ti, 'to mba ndo kí rá-ti əse a kuti-i dum ndo kí rá-ti, rɔ-i to-i ndo kí rá-ti əse 'to dangay-ti ndo kí rá-ti b́á j'ra sə-i al wa?» ⁴⁵ Ngar à təl kilə-dé-ti panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dɔkaglo-je lay kí səi 'rai k̀i dow káre dan ngan dow-je kí sə-sə kin al lé, to mā ya tɔ é 'rai sə-m al tin.» ⁴⁶ Beba de kí dɔ-ji gəl-é-ti lé, d'a kow dan kɔ-ti kí sartagangi, ngà njéra né kí njururu-je lé, b́á d'a kow lo kiskəm-ti kí sartagangi tɔ.

Koy Jeju k̀i tɔsi ndəl liə

26

Ta kí dɔ kun dɔ Jeju-ti

Mar 14:1-2; Luk 22:1-2; Jq 11:47-53

¹ Loki Jeju tɔl ta néndó-je kinlé, e idə njéndó né-je liə panè: ² Səi 'gəi kí n̄ay ndo joo kadi ndo ra n̄ay Paki asi*. Ə d'a kilə Ngon lə dow ji dow-je-ti kadi 'bə-é kagdəsi-ti.

³ Rəmə njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, k̀i 'ngatɔgi-je lə jipi-je d'uwə dɔ-n̄a lo gangta-ti panata lə Kayipi kí to burə dɔ njégugnə-je lə Lubə ⁴ ə d'un ndu-dé kadi 'ra gosi d'uwə-né Jeju kɔ kadi 'tɔl-é. ⁵ Ya ngà de 'təl 'panè: Ke b́á j'a kuwəi-é ndo ra n̄ay Paki-ti lé al, nè kosi dow-je d'a k̀i b́uki-n̄a dɔ-ji-ti.

Ta kí sɔbi dɔ dené kí ur ubi kí əti maji dɔ Jeju-ti

Mar 14:3-9; Jq 12:1-8; Luk 7:36-50

⁶ Jeju isi m̄eə bə-ti kí Betani, m̄eə kəy-ti lə Simɔ kí ndɔki to njəbanji. ⁷ †Rəmə dené káre bə ree rɔ-é-ti k̀i ubi kí əti maji rəm, là-é n̄a rəm, rusi ku kí 'ra k̀i ər kí 'b́a-é albatrə rəm ya ree mbəl dɔ Jeju-ti ta nékuso-ti. ⁸ Njéndó né-je d'oo né kin bə rəmə, nəl-dé al, adi 'panè:

* 26:2 26:2 Tɛt 12:1-27 † 26:7 26:7 Luk 7:37,38

«É kin to né tujì kí ban fá tana bè?» ⁹ To ubi kí lé j'a taa-né là kí tò ðay-ðay ya kdo ləbì njéndoo-je. ¹⁰ Jeju gə ta kí dɛ 'pa lé, adì idə-dé panè: «Kdo ri é sɛi adi-né kɔ dené kinlé bè wa? E ra né kí maji kdo ta lə-m. ¹¹ Njéndoo-je lé, d'a kisi sə-si nè kì ndo-je lay, ngà ma lé m'a kisi sə-si kì ndo-je lay al. ¹² Ubi kí dené kin ungi kinlé, toki né kí ɛ ra rɔ-m-ti kdo dubi-m-né bè. ¹³ Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; lo lay kí dɔnangi-ti nè kí d'a kilə mbɛ Poyta kí Maji kin titi lé, d'a kɔr poy né kí dené ra kinlé kadi mɛɛ dow-je ole-né do-é-ti.»

Ta lə Judasi kí njèkun do Jeju

Mar 14:10-11; Luk 22:3-6

¹⁴ Beɓa Judasi kí 'ɓa-é Iskariyoti kí to kí káre dan njéndó né-je-ti kí dɔgi gidi-é joo lé, ɔw ingə njèkun do njégugnə-je lə Lubə ¹⁵ ə idə-dé panè: Ri fá sɛi 'ndigi kadi-mi kadi m'ilə-né Jeju lé ji-si-ti wa? Beɓa dɛ 'tidə kə là kɔrmuətə d'adi-é. ¹⁶ Gangi ndo-é-ti kin ya, Judasi sangi kəm rəbì kí tuwə kilə-né Jeju ji-dé-ti.

Jeju ində gin nékuso nam

Mar 14:12-31; Luk 22:7-34; Jq 13:21-38; 1Kɔ 11:23-25

¹⁷ Ndo kí dɔsɔy lə ndo ra nɔy kí 'ra kì mbə kí əm goto-ti lé, njéndó né-je lə Jeju 'ree rɔ-é-ti 'dəji-é 'panè: «Lo kí rá fá i 'ndigi kadi j'ra nékuso Paki-ti j'adi-i wa?» ¹⁸ Beɓa Jeju idə-dé panè: «ɔwi mɛɛ ɓebo-ti rɔ dow-ti kí bè kin ... ə idəi-é toki njéndó dow-je né panè: Dɔkaglo lə-m nɔy sɛ bè; ə m'a kɔw kəy lə-i kdo 'ra nɔy Paki nati kì njéndó né-je lə-m.» ¹⁹ Beɓa njéndó né-je d'ɔw ə 'ra go ta-ti kí Jeju idə-dé, adì 'ra nékuso Paki lé.

²⁰ Beɓa ta kàdì kur-ti lé, Jeju isi ta nékuso-ti kì njéndó né-je liə kí dɔgi gidi-é joo. ²¹ Loki d'isi d'uso né lé Jeju panè: «Ooi maji, m'a kidə-si rəsi; dow káre dan-si-ti à kun

dɔ-m.» ²² Beɓa mɛɛkɔ̀ ra njéndó né-je adi 'dɔ̀ji-é káre-káre lay 'panè: «'Baɓe, to ma wa?» ²³ Jeju ilə-dé-ti panè: «E kí ulə ji-é sə-m nati mɛɛ bay-ti kin ya, e ya à kun dɔ-m. ²⁴ Ngon lə dow lé à koy titi kí mbete kí aa njay pa-né ta kí sɔbi dɔ-é lé ya, ngà tuji ɓá à kusi dɔ dow-ti kí njèkun dɔ-é. Tò soti kadi d'oji dowbé kinlé al!» ²⁵ Rəmə Judasi kí à kun dɔ Jeju lé, un ta dɔ̀ji-é panè: «Njéndó dow-je né, to ma wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya tɛɛ ta-i-ti tin.»

²⁶ Loki d'isi ta nékuso-ti lé Jeju un mbə, ra oiyo Lubə, uwə gangi dana, adi njéndó né-je ə panè: «'Taai usoi, e kin to daji rɔ-m.» ²⁷ Go-ti, un kɔbi kí man nduu tɔ-ti, ra oiyo Lubə, təl-né adi-dé ə panè: «Səi lay ya ayi. ²⁸ Kdɔ e kin to məsi-m, məsi kulənoji nati kɔ Lubə kí à kungɔ nangi kdɔ kosi dow-je, kdɔ kadi Lubə inə-né go majal-je kɔgi. ²⁹ M'a kidə-si rəsi; kɔ̀ nè kɔw kete kinlé, m'a kay man nduu kin gogi al ya sar ndɔ-ti kí m'a kay e kí sigi sə-si kɔbe-ti lə ɓɔbi-m.»

³⁰ Go-ti, d'usi pa-je†, ɓəy ɓá d'ɔ̀ d'ɔw dɔ mbal ka kagi Olibiye-je-ti.

*Jeju idə Piyər panè n'a naji kí n'gə-n'è al
Mar 14:27-31; Luk 22:31-34; Jq 13:37-38*

³¹ Beɓa Jeju idə njéndó né-je panè: «Ndɔɔ nè ya səi a tusi-mi kinəi-mi kɔgi lay, kdɔ 'ndangi mɛɛ mbete-ti kí aa njay 'panè:

“M'a tɔl njèkul bati-je! Rəmə bati-je d'a sane-na‡.”»

³² †Ngà Jeju təl ilə dɔ-ti panè: «Kɛ ɓá loki m'a tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lé, m'a kɔw ngəbi-si Galile.» ³³ Piyər idə-é panè: «Lé dow-je lay ya 'tusi-i d'inə-i kɔgi kàrè, ma bè lé m'a kinə-i kɔgi nda al.» ³⁴ Beɓa Jeju ilə-é-ti panè: «'Oo maji, m'a kidə-i rəsi; kí ndɔɔ nè-ti kin ya 'a naji

† 26:30 26:30 Pa 113-118 ‡ 26:31 26:31 Jkr 13:7 † 26:32 26:32 Mat 28:16

panè 'gə-m al nja mutə b́á kunjə à nɔ b̄əy.» ³⁵ Piyər idə-é panè: «Kadi m'naji ta m'panè m'gə-i al lé, kí nja káre ya kàrè à t̄ēe ta-m-ti al. Lé asi kəm koy ya kàrè m'a koy sə-i.» Rəmə ndəgi njéndó né-je lay 'pa bè ya tɔ.

Jeju ɔw lo ndɔr-ti kí b́a-é Getsemane

Mar 14:32-42; Luk 22:39-46; Əbr 5:7

³⁶ Beba d'ɔti d'ɔw lo-ti kí 'b́a-é Getsemane[§], rəmə Jeju idə njéndó né-je panè: «Isi nangi nè, adi m'ɔw ngərəngi n̄u m'pa ta k̄i Lubə.» ³⁷ Jeju adi Piyər k̄i ngan lə Jebede joo d'ɔw siə. Lo-ti kin b́a m̄ēk̄ɔ̄ k̄i m̄ē gangi man ulə gin ra Jeju. ³⁸ Beba ē idə-dé panè: «M̄ēk̄ɔ̄ ra-m asi koy; isi nangi nè ə ɔgi kəm-si bi sə-m.» ³⁹ Ngà loki ē ɔti kete s̄ē lé, usi nangi, səbi takəm-é nangi ə pa ta k̄i Lubə panè: «Bɔbi-m, kinə kəm rəbi t̄ò n̄ɔɔ rəmə, 'itə k̄ɔ̄ kí n̄a kin k̄i rangi dɔ-m-ti. Lé bè ya kàrè, 'ra kí go ndigi-ti lə-m m̄a al; ngà kadi 'ra kí go ndigi-ti lə-i i ya.» ⁴⁰ Ē təl ree rɔ njéndó né-je-ti kí mutə lé rəmə, ingə-dé dɔ bi-ti. Beba idə Piyər panè: «Kadi ɔgi kəm-si bi sə-m k̄adi káre bè ya kàrè asi al wa? ⁴¹ ɔgi kəm-si bi ə 'pai ta k̄i Lubə kdɔ kadi néna t̄ēe dɔ-si-ti rəmə usi al. Ndil ndigi, ngà daji rɔ dow b́a t̄ɔgi-é asi al.» ⁴² Jeju təl inə-dé kí nja joo ɔw gogi pa ta k̄i Lubə panè: «Bɔbi-m, k̄ɔ̄-je kí n̄a kinlé, kinə kəm rəbi kí kadi 'itə-né k̄i rangi kadi t̄ēe dɔ-m-ti al goto rəmə 'ɔji ndigi lə-i.» ⁴³ Ē təl ree rɔ njéndó né-je-ti, rəmə ingə-dé dɔ bi-ti ya b̄əy; kəm-dé ɔy diriri adi lo kadi 't̄ēe kəm-dé goto. ⁴⁴ Jeju təl inə-dé ɔw pa ta k̄i Lubə kí nja mutə dɔ ta-je-ti kí káre lé ya b̄əy. ⁴⁵ Go-ti, təl ree rɔ njéndó né-je-ti idə-dé panè: «Uwəi rɔ-si ngá, 'toi bi. K̄adi asi; d'a kilə Ngon lə

§ 26:36 26:36 Getsemane: Kɔr m̄ē-é to lo mbore ubi.

dow ji njéramajal-je-ti ngá. ⁴⁶ Ii taá adi j'owi! Ooi, dow kí njèkilø-m ji-dé-ti lé isi ree ngá.»

Ta kí sɔbi dɔ kuwə Jeju

Mar 14:43-50; Luk 22:47-53; Jq 18:3-11

⁴⁷ Loki Jeju a pa ta lé ki pa ya bɔy rəmø, Judasi kí to kí káre dan njéndó né-je-ti kí dɔgi gidi-é joo lé, ree kɪ kosi dow-je kí d'uti kiyəɔ-je, kɪ kagi-je ji-dé-ti. Njékun dɔ njégugné-je lə Lubə, kɪ 'ngatɔgi-je lə jipi-je bá d'ulə dowbé-je kinlé. ⁴⁸ Njékun dɔ Jeju lé, tɔji-dé né kí n'a ra kadɪ 'gə-né Jeju lé panè: «Dow kí m'a ra-é lapiya, kuwə-é kadi-m-ti kin ya to e, ɔn ɔ jè uwəi-é.» ⁴⁹ Loki Judasi ree ngosi rɔ Jeju-ti lé, e panè: «Lapiya, njéndó dow-je né!» Rəmø uwə Jeju kadi-é-ti. ⁵⁰ Beba Jeju ilə-é-ti panè: «Nam-m, né kí 'ree kɔ ra lé 'ra tá.» Beba dow-je kí 'ree lé, d'ɔti d'uwə Jeju. ⁵¹ Ngà dow káre dan njéndó né-je-ti lə Jeju ɔr kiyəɔ tugə-né mbi ngonnjékullə lə burə dɔ njégugné-je lə Lubə ndəti ya gangi. ⁵² Beba Jeju idə-é panè: «'Ulə kiyəɔ lə-i saba-é-ti gogi; kɔ dow-je kí 'tol madi-dé-je kɪ kiyəɔ lé, d'a koy yo kiyəɔ ya tɔ. ⁵³ I 'gə kí kinə m'nɔ ba Bɔbi-m lé, tajinatɪ nè ya à kulə kɪ kosi njéɔ-je kí 'to malayka-je asi budoɔgi-dɔgi lo nɔ al wa? ⁵⁴ Ngà toki tɔ titi-nɔ bè lé, ta kí Lubə pa mɛɛ mbete-ti kí aa njay lé, né-é à ra né ban wa?»

⁵⁵ †Beba Jeju təl idə kosi dow-je panè: «Sɔi ooi-mi kɪ bɔkaya dow bá 'reei kɪ kiyəɔ-je, kɪ salangi-je kɔ kuwəi-mi-né wa? Nɔ-je lay ya m'isi sə-si takəy-ti lə Lubə, m'ndó né dow-je ya ɔ sɔi uwəi-mi al. ⁵⁶ Ngà né-je lay kinlé, tɔ bè kɔ kadɪ ta-je kí njépata-je kí ta Lubə-ti 'ndangi lé, né-é ra né.» Beba njéndó né-je lay ya d'inə Jeju d'ay-nɔ.

† 26:55 26:55 Luk 19:47; 21:37

D'ow kì Jeju ǹ Jeju ǹ 'boy-je-ti kí njégangta-je lə jipi-je
Mar 14:53-65; Luk 22:54-55; Jq 18:12,13,19-24

⁵⁷ Də kí d'uwə Jeju lé, d'ow siə bə lə Kayipi kí to burə dō njégugné-je lə Lubə. Njéndó dow-je ndukun-je, k̀ 'ngatógi-je lə jipi-je 'kəw-nə n̄. ⁵⁸ Piyər njiyə go-é-ti jan-jan adi rəbi-é rə dəkí siə, ɔw sar t̄ panata lə burə dō njégugné-je lə Lubə kinlé. Ē andi m̄ kəy-ti isi nati k̀ ngannjékullə-je kadi n'oo se né-je kin à tɔl ta-é ban-ban wa?

⁵⁹ Njékun dō njégugné-je lə Lubə, k̀ 'boy-je kí njégangta-je lə jipi-je 'sangi kadi dow-je 'təti ta ta Jeju-ti kadi n'iləi-né ta dō-é-ti k̄ kadi n'gangi-né ta koy dō-é-ti. ⁶⁰ Dow-je n̄ ya 'ree 'təti ta ta-é-ti, ya ngà d'ingə ta kí asi kadi 'tɔl-é-né al. Bəba dɔbəy-é-ti, dow-je joo 't̄ ə ⁶¹ †panè: «Dow kanlé ndoki panè: “M'a tɔɔ kəy lə Lubə kin ə ndɔ mutə ya m'a kində goḡi lay.”» ⁶² Bəba burə dō njégugné-je lə Lubə i taá pa ta k̀ Jeju panè: «Se i 'a kilə ta-je-ti kí dow-je kin 'tilə dō-i-ti kinlé al wa?» ⁶³ Ta-é kí ngarara ya kàrè ɔ t̄ ilə-é-né-ti al. Burə dō njégugné-je təl idə Jeju b̄ panè: «M'dəji-i k̀ ri Lubə kí njəkisi kəm, kadi 'ubi rɔ-i ya ilə-ji-né ta-ti kin adi j'oo: “I lé, kí tɔgrɔ-ti bə lé 'to Kristi*, Ngon lə Lubə lé wa?”» ⁶⁴ Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya t̄ ta-i-ti tin. Rəm b̄, kí ngɔsnè-ti kin ya a kooi Ngon lə dow à kisi dō jikɔl Lubə-ti kí njətóḡi rəm, b̄ a kooi-é kí à k̄ dɔrɔ-ti kisi ree dan kilndi-ti rəm tɔ†.» ⁶⁵ Bəba burə dō njégugné-je lə Lubə tuwə kubi kí rɔ-é ɔ-ti ya gangi bati-bati ə panè: «Ē pa ta kɔbi k̀ Lubə! J'owi ndoo koo ta ta dow kí rangi-ti b̄ b̄an! Ta kɔbi kí ɔ pa k̀ Lubə kinlé, s̄ ooi k̀ mbi-si. ⁶⁶ Ta

† 26:61 26:61 Jq 2:19 * 26:63 26:63 Kristi lé kər m̄-é to dow kí Lubə mbəti-é. † 26:64 26:64 Pa 110:1; Dan 7:13

ri é 'giri dɔ-ti wa?» Beba dow-je d'ilə-é-ti 'panè: «Koy-é ya bá to tó-é.» ⁶⁷ Beba de 'tubə yoro kəm-é-ti rəm, 'bir ji-dé 'tində-é-né rəm, bá de kí ná-je 'tində mbó-é ə 'panè: ⁶⁸ «I é nè 'to Kristi lé, 'adi Lubə idə-i ə 'pa adi j'oo sé to ná bá ində-i wa?»

Piyər naji panè n'gə Jeju al

Mar 14:66-72; Luk 22:55-62; Jq 18:15-18,25-27

⁶⁹ Piyər isi nangi mɛɛ ndògi-ti ndaa-ti. Beba ngonnjèkullə kí dené káre ree rɔ-é-ti pa siə panè: «I ya kàrè 'to njèkɔw kɪ Jeju kí to dow kí Galile kinlé tɔ.» ⁷⁰ Ngà Piyər naji nɔ dow-je-ti lay panè: «I lé, ta ri bá 'ndigi pa kàrè mɔ m'gə al.» ⁷¹ Ngà loki ɔti isi ɔw kɪ tarəbi-ti kɪ ndaa-ti bè rəmə, ngonnjèkullə kí dené kí rangi oo-é ə idə dow-je kí d'a lo-é-ti nɔɔ panè: «E kɔngi lé, to njèkɔw kɪ Jeju kí Najareti lé ya tɔ.» ⁷² Piyər təl naji rangi ya bəy panè: «M'ubi rɔ-m m'adi-si! Dingəm kanlé m'gə-é al!» ⁷³ Sə go-ti, dow-je kí d'a lo-é-ti lé d'ɔti 'ree rɔ Piyər-ti d'idə-é 'panè: «Tɔgrɔ-ti ya, i lé, 'to kí dan-dé-ti ya! Ta pa-i ya kàrè tɔji lo kí j-ti rəm.» ⁷⁴ Rəmə Piyər ilə bobɪ ndi-é nangi naji ə ubi-né rɔ-é panè: «Kinə m'ədi-si rəmə, kadi Lubə ində-m ɔji-m ya rɔti! M'ubi rɔ-m m'adi-si, m'gə dingəm kanlé al bɔo.» Beba lo-é-ti nɔɔ ya kunjə nɔ ⁷⁵ ə mɛɛ Piyər ole dɔ ta-ti kí Jeju idə-é panè: «Kunjə à nɔ al ya bəy rəmə 'a naji panè: 'Gə-m al, 'gə-m al ya nja mutə.» Beba Piyər tɛɛ ndaa-ti ə nɔ kɪ mɛɛkɔ nɔ.

27

Ta lə Jeju kɪ Gubərnər Pilati

Mar 15:1-2; Luk 23:1; Jq 18:28

¹ Kɪ ndɔge rati ya, njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ 'ngatɔgi-je lə jipi-je d'ingə-nə ə d'un ndu-dé kadi n'toli

Jeju kɔgi. ² Beɓa 'tɔ-é njim-njim ngá ɓá d'ow siə d'ilə-é ji Gubərnər-ti kɪ ri-é lə Pilati.

*Koy lə Judasi
Knj 1:16-20*

³ †Loki Judasi kɪ un dɔ Jeju lé, oo kɪ 'gangi ta dɔ Jeju-ti kadi 'tɔl-é rəmɔ, mɛɛ uwə-é kɪ ta, adi təl kɪ là ndogi Jeju kɪ kɔrmutə lé, ɔw-né adi njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ 'ngatɔgi-je lə jipi-je lé gogi ⁴ ə panè: «M'ra majal, kɔ dɔ m'ungi məsi dow kɪ ta goto dɔ-é-ti kɔgi kɪ ndangi kare.» Ngà dɛ 'təl d'ilə-é-ti 'panè: «Usi-ji né káre al, i ya to ta lə-i.» ⁵ Beɓa Judasi sane là lé kɔgi mɛɛ kəy-ti lə Lubə, ngá ɓá ɔti ɔw ilə kulə oy. ⁶ Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə d'ɔy là lé, ə 'təl 'panè: «Là kɪ bə kin ɓá kadi j'ungi ku là-ti kɪ kəy lə Lubə lé to tó-é al, kɔ to là məsi.» ⁷ Beɓa d'ɔji-nə ta dɔ là-ti lé, adi ndi-dé usi go-nə-ti ngá ɓá d'ow 'ndogi-né lo ndɔr lə kodi kubə jo, kɔ kadi d'ilə dɔɓadi mba-je titi. ⁸ Gin-é kin ɓá sar ɓone ya kàrè 'ɓa-né lo ndɔr kinlé «lo ndɔr kɪ 'ndogi kɪ là məsi.» ⁹ Tò bə kɔ kadi ta kɪ njèpata kɪ ta Lubə-ti Jeremi pa lé, né-é ra-né né. E panè: «Dɛ 'taa là kɪ kɔrmutə lé, kɔ ngan Israyel-je 'gir kɪ dow kɪ bə jè kin ngà là kin ya asi ndogi-é.* ¹⁰ D'ow 'ndogi-né lo ndɔr lə kodi kubə jo, titi kɪ 'Babe un-né ndu-é adi-m lé bə tɔ†.»

*Gubərnər Pilati dɔji ta Jeju
Mar 15:2-5; Luk 23:2-5; Jq 18:29-38*

¹¹ Loki Jeju a lo gangta-ti nɔ gubərnər Pilati-ti lé, Pilati dɔji-é panè: «Se i ya ɓá 'to ngar lə jipi-je lé wa?» Jeju ilə-é-ti panè: «Ta ya tɛɛ ta-i-ti tin.» ¹² Ngà go ta-ti kɪ ɛ pa lé, njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, kɪ 'ngatɔgi-je

† 27:3 27:3 Knj 1:18,19 * 27:9 27:9 Jer 32:6-15; Jkr 11:12-13 † 27:10 27:10 Jkr 11:12-13; Jer 18:2-3; 32:6-15

lə jipi-je, 'tilə ta dɔ-é-ti yó-je ki nè-je, ngá Jeju tɛɛ ta-é ilə-ti al.

¹³ Beɓa Pilati idə-é panè: «I 'oo ta-je lay kí 'tilə dɔ-i-ti kinlé al wa?» ¹⁴ Bè ya kàrè, Jeju ilə-ti al. Né kí Jeju ra kinlé ndɔji Pilati lé n̄a.

'Gangi ta koy dɔ Jeju-ti

Mar 15:6-14; Luk 23:13-23; Jq 18:39-40

¹⁵ Kaglo ra n̄ay Paki-je lay ya Gubərnər ilə dangay káre taá. À to dangay kí kosi dow-je ya d'osi kagi dɔ-é-ti bá à kilə-é taá. ¹⁶ Ngà dɔkaglo-ti kinlé, dangay káre kí 'ɓa-é Barabasi à n̄ɔɔ ə to dangay kí ri-é bá n̄a. ¹⁷ Beɓa Pilati dɔji kosi dow-je kí 'kəw-n̄a lé panè: «Se ná daná ɓá 'ndigi kadi m'ilə-é taá madi-si wa? Barabasi əse Jeju kí 'ɓa-é Kristi‡ lé wa?» ¹⁸ Pilati gə kete maji kí d'ilə Jeju ji-n'è-ti kɔ kim kí d'im-é. ¹⁹ Ngà loki Pilati isi logangta-ti lé ya ɓəy rəmə, ne-é ulə kullə rɔ-é-ti panè: «'Tɔr ji-i ta-ti lə dow kin, kɔ ɛ to njera né kí njururu rəm, ɓá ndɔɔ nè kàrè, m'ingə k̄ə n̄a m̄ɛɛ n̄-ti kɔ ta liə tɔ.»

²⁰ Njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə, k̄i 'ngatógi-je lə jipi-je 'sulə kosi dow-je kadi 'dɔji Pilati kadi ilə Barabasi taá, ngà Jeju tá kadi 'tɔl-é kɔgi. ²¹ Pilati təl dɔji-dé ɓəy panè: «Se ná dan dow-je-ti kí joo kin é 'ndigi kadi m'ilə-é taá wa?» Dɛ lay ya d'ilə-é-ti 'panè: 'Ilə Barabasi taá. ²² Pilati təl dɔji-dé ya ɓəy panè: «Ngà ri ɓá kadi-m m'ra k̄i Jeju kí 'ɓa-é Kristi lé wa?» Dɛ lay ya d'ilə-é-ti 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti.» ²³ Pilati təl dɔji-dé ya ɓəy panè: «Ə to majal ri ya ɓá Jeju lé ra wa?» Ngà dɛ d'un ndi-dé ki taá 'panè: «'Bə-é kagdəsi-ti.» ²⁴ Ngà loki Pilati oo kí ta-je liə ra kullə rɔ-dé-ti al rəm, ɓá oo kí kəm dow-je il kiriri, ɓá

‡ 27:17 27:17 Kristi lé kɔr m̄ɛɛ-é to dow kí Lubə mbəti-é.

'singə wuuu adi d'ow do-na-ti wúr-wùr lé, un man togi-
né ji-é takəm kosi dow-je-ti nɔɔ ya, ngá bá idə-dé panè:
«Ta məsi dow kí njèra né kí njururu kin à goto do-m-ti!
Ta məsi-é à tò do-si səi-ti ya.» ²⁵ Beba lay læ dow-je kí d'a
logangta-ti kinlé 'panè: «Kadi ta məsi-é tò do-ji-ti sar kí
do ngan-ji-je-ti rəm to.» ²⁶ Beba Pilati ilə Barabasi taá,
ngà adi 'tində Jeju kì ndəy marow, bəy bá inə-é adi-dé
kadi d'ow 'bə-é kagdəsi-ti.

Asgar-je 'taji Jeju

Mar 15:16-20; Luk 23:11; Jq 19:2-3

²⁷ Asgar-je læ Gubərnər d'uwə Jeju d'ow siə panata
liə, ngá bá lay læ asgar-je ya d'ilə-na 'gəə do-é sipi. ²⁸ ə
'tər kubi-je kí rə-é-ti, bəy bá d'ulə kubi kí kər^s yəl-yəl
rə-é-ti. ²⁹ 'Ra kun d'oji jogi ngar-ti d'ulə do-é-ti rəm,
d'ulə tuwətógi jikol-é-ti, ngá bá 'tosi məkəji-dé nangi
nɔ-é-ti ə 'soki-é 'panè: «Lapiya boo ngar læ jipi-je!» ³⁰ ə
'tubə yoro kəm-é-ti rəm, bá 'taa tuwətógi kí ji-é-ti lé
'tində-né do-é rəm to. ³¹ Loki asgar-je lé soki-é asi-dé
ngá rəmə, d'uwə kubi kí kər lé d'or kàdì-é-ti, ə 'təl 'tulə
kubi-je liə rə-é-ti gogi, ngá bá d'oti d'ow siə kdo bə-é
kagdəsi-ti.

'Bə Jeju kagdəsi-ti

Mar 15:21-32; Luk 23:26-43; Jq 19:17-27

³² Loki d'i Jorijaləm d'isi d'ow ki lo-ti kí d'a bə Jeju
kagdəsi-ti titi lé, d'ingə dingəm káre kí 'ba-é Simɔ,
rəmə asgar-je d'ində tógi do-é-ti d'adi-é uti kagdəsi læ
Jeju. Ɔ to dow kí bebo Sirən-ti. ³³ D'ow tɛɛ lo-ti kí ba-
é Golgota, kí kər mɛɛ-é to «lo kí titi-na kì ka do dow.»
³⁴ Lo-é-ti kin bá dɛ d'adi Jeju man nduu kí pote natì kì né

§ 27:28 27:28 Kubi kí kər yəl-yəl kí d'ulə rə Jeju-ti lé to
kubi ngar. Adì d'ulə rə-é-ti 'soki-é-né.

kí ati kadi-é ay.* Ngà loki ɔdi ta-é rəmə, ɛ mbati kay†.
³⁵ Asgar-je 'bə Jeju kagdəsi-ti ngá bá 'ləbi-nə kubi-je liə
 kà kəm rəbi mbare kí kosi. [Bè kdo kadi ta kí njèpata
 kí ta Lubə-ti pa lé, né-é ra né. ɛ panè: 'Ləbi-nə kubi-je
 lə-m kí gɔji, kà ɛ kí ngal‡.]§ ³⁶ ə 'təl d'isi lo-é-ti nɔɔ ya
 d'isi ngəm ta Jeju.

³⁷ Lokí Jeju ɔ kagdəsi-ti lé, 'ndàngi ta mɛɛ bəgrə-ti
 'bə dɔ-é-ti taá kdo kadi 'tɔji-né gin né kí 'təl-é-né. Ta
 kí 'ndàngi lé ɛn:

«Dow kin to Jeju kí ngar lə jipi-je!»

³⁸ 'Bə bəkaya-je joo kagdəsi-je-ti lə-dé mbó Jeju-ti. ɛ
 kí káre dɔ jikɔl-é-ti ə ɛ kí káre dɔ jigəl-é-ti t*.

³⁹ Ngà dow-je kí njédəə rəbəə-je, 'tugə dɔ-dé 'soki-
 é-né† ⁴⁰ †ə 'panè: «I kí 'panè 'a tɔɔ kəy lə Lubə ə ndɔ
 mutə ya 'a kində gogi lé i ya 'aji rɔ-i ngá nə! Kinə 'to
 Ngon lə Lubə ya tɔgrɔ-ti rəmə, 'i dɔ kagdəsi-ti kin 'risi
 nangi adi j'oo‡!» ⁴¹ Bəba njékun dɔ njégugnə-je lə Lubə,
 kà njéndó dow-je ndukun-je rəm, bá 'ngatógi-je lə jipi-je
 'pa ta 'kogi-né dɔ Jeju-ti 'panè: ⁴² «Dow-je kí rangi bá ɛ
 aji-dé, ngà ɛ asi kaji rɔ-é al wa! Ngar lə Israyel-je lé ya
 bá ɔ an! Bè rəmə, kɪ ya kadi-é i kagdəsi-ti kin risi nangi
 ə j'a kadi-é mɛɛ-ji lé ngá!» ⁴³ «ɛ ində mɛɛ dɔ Lubə-ti
 adi panè: “M'to Ngon lə Lubə§.” Ngà kinə Lubə ndigi-é

* ^{27:34 27:34 Pa 69:22} † ^{27:34 27:34 Dow-je} kí tò kadi d'a təl-dé
 kagdəsi-ti lé d'adi-dé né kí ati d'ay kdo kadi ra-dé adi 'gə
 lo kɔ́ kí d'a kingə lé al. Ngà Jeju mbati kay kdo ɛ ndigi
 gə lo kɔ́-je liə kí à kingə kdo dow-je. ‡ ^{27:35 27:35 Pa 22:19}
 § ^{27:35 27:35 Ta-je} kí tò mbunə né-ti kinlé [...] goto mɛɛ
 mbete-je-ti kí dɔsəy kí dan-ti-je kí 'ndàngi kà ji-dé kà ta
 greki. * ^{27:38 27:38 Eja 53:12.} † ^{27:39 27:39 Pa-je 22:8} † ^{27:40}
^{27:40 Mat 26:61; Jə 2:19} ‡ ^{27:40 27:40 Mat 26:61; Jə 2:19} § ^{27:43 27:43}
 Pa-je 22:9

ya tɔgrɔ-ti rəmə, aji-é kí ngɔsnè-ti kin ya adi joo ngá nà.» ⁴⁴ Bɔkaya-je kí joo kí 'bɛ-dé kagdəsi-je-ti mbó-é-ti lé kàrè 'taji-é titi-nà bè ya tɔ.

Jeju oy kagdəsi-ti

Mar 15:33-39; Luk 23:44-49; Jǎ 19:28-30

⁴⁵ Loki kàdì ǎ jam dɔ bɛ-ti ya bɛy rəmə, londul dɔnangi-ti nè lay sar ya kàdì kí mutə kí losɔlɔ asi-né. ⁴⁶ Loki kàdì kí mutə kí losɔlɔ asi lé, Jeju ilə bɔbi ndi-é nangi nɔ panè:

«Eli, Eli Lama sabaktani»,
kɔr mɛɛ-é to: «Lubə lə-m, Lubə lə-m,
kɔɔ ri bǎ 'iɲə-m kɔgi bè wa*?»

⁴⁷ Dow-je kí ná-je dan dɛ-ti kí d'ǎ lo-é-ti lé, d'oo ndi-é ə 'panè: «Yən! Ẹ bǎ Eli.» ⁴⁸ Lo-é-ti nɔɔ ya, dow káre dan-dé-ti ǎy ngɔdì ɔw un ndɔkrɔ, ulə dan man nduu-ti kí masi, ɔsi ta tuwətógi-ti ə ulə ta Jeju-ti kadi-é ǎy†. ⁴⁹ Ngà madi-é-je d'idə-é 'panè: «'Ngəbi mɔki, adi j'oo se Eli liə lé à ree kaji-é wa!» ⁵⁰ Jeju təl ilə bɔbi ndi-é nangi nɔ rangi ya bɛy, ə ɛ ya iɲə ndil-é adi tɛɛ. ⁵¹ Lo-é-ti nɔɔ ya, kubi gangi mɛɛ kəy lə Lubə i taá ya til ree njal tɛɛ nangi rəm, bǎ dɔnangi yəki buki-buki adi mbal-je ribə ékté-ékté rəm tɔ‡. ⁵² Rəm bǎ ta badi-je tɛɛ adi njékaa njay-je nǎ ya, 'tɔsi 'ndəl d'ində lo tɛɛ rəm. ⁵³ Rəmə go-ti kí Jeju tɔsi ndəl ində lo tɛɛ bɛy ngá bǎ, dɛ kí 'tɔsi ndəl lé d'ow mɛɛ bebo Jorijalɛm-ti kí to bɛ kí aa njay ə dow-je nǎ ya d'oo-dé.

⁵⁴ Loki njèkun dɔ asgar-je bu, dɛ kì asgar-je kí d'ǎ 'ngəm ta Jeju, d'oo kí dɔnangi yəki titi-nà bè rəm, d'oo né-je lay kí ra né titi-nà bè kin rəm lé, 'bəl nǎ adi 'panè:

* 27:46 27:46 Pa-je 22:2 † 27:48 27:48 Pa-je 69:22 ‡ 27:51 27:51 Tɛt 26:31-33

«Dow kinlé, to Ngon lə Lubə ya tɔgrɔ-ti.» ⁵⁵ †Dené-je n̄a ya d'a lo-é-ti n̄ɔɔ; d'a ngərəngi d'a d'oo né-je lé. Dené-je kinlé, d'un go-é Galile-ti n̄u kɔɔ ra kullə kadi-é. ⁵⁶ Mari kí Magdala, k̄i Mari kí kɔ Jaki kí to kɔ Jojepi tɔ, b́a kɔ ngan lə Jebede d'a dan dené-é-je-ti lé n̄ɔɔ tɔ.

'Dubi Jeju bole mbal-ti

Mar 15:42-47

⁵⁷ Ta kàdì kur-ti rəmə, dingəm káre kí njènékingə kí Arimate, kí ri-é lə Jojepi ree. Ē kàrè to kí káre dan njéndó né-je-ti lə Jeju tɔ. ⁵⁸ Beba ɔw ingə Pilati d̄əji-é nin Jeju. Ə Pilati un ndu kadi d'adi-é nin Jeju lé. ⁵⁹ Jojepi un nin Jeju, b̄ir k̄i takubi kí nda kí sigi. ⁶⁰ Ngà b́a ɔw il-é bole mbal-ti liə kí adi 'tɔl sigi, b̄əy b́a nduburu ər kí boy ya uti-né ta-é b́a ɔti ɔw. ⁶¹ Mari kí magdala d̄ə k̄i Mari kí káre lé, d'isi nangi 'tɔl kəm-dé kí ta b̄adi-ti lé.

Ta kí ɔbi dɔ ngəm ta b̄adi Jeju

⁶² Lo aa go-ti kí à to ndɔ kí ore go ndɔ ra go né-je kɔɔ ndɔ taakoo lə jipi-je lé, njékun dɔ njégugné-je lə Lubə, k̄i Parisi-je 'ree nat̄i d'ingə Pilati ⁶³ †d'idə-é panè: «'Baji, m̄ɛɛ-ji ole dɔ ta-ti kí njèkədi dow-je kinlé pa, loki ɛ is̄i-né k̄i dɔ-é taá b̄əy. Ndɔki ɛ panè: “Ndɔ mutə go ndɔ d̄ubi-n'è-ti lé, n'a tɔsi ndəl kində lo t̄ɛɛ.” ⁶⁴ Beba j'd̄əji-i kadi adi asgar-je 'ngəm ta b̄adi lé, sar ndɔ kí njèkungi-ti mutə lé, al rəmə, njéndó né-je liə d'a k̄i kɔw b̄ogi nin-é ə d'a kidə dow-je panè: “Ē tɔsi ndəl ində lo t̄ɛɛ.” Rəmə takədi kí gogi nè kinlé à kitə ɛ kí kete lé ya b̄əy.» ⁶⁵ Pilati idə-dé panè: «Njéngəm né-je lə-si ya d'a n̄ɔɔ é ɔwi sə-dé adi 'ngəm ta b̄adi lé titi kí m̄ɛɛ-si ndigi-né.» ⁶⁶ Beba

† 27:55 27:55 Luk 8:23 † 27:63 27:63 Mat 16:21; 17:23; 20:19; Mar 8:31; 9:31; 10:33,34; Luk 9:22; 18:31-33

dɛ d'ɔw sə-dé ə 'tinə ta ɓadi lé ɓəy ɓá d'ində-dé ta-ti kadì 'ngəm.

28

Tɔsi ndəl kində lo tɛɛ lə Jeju

Mar 16:1-8; Luk 24:1-12; Jǎ 20:1-18; 1Kɔ 15:4-7

¹ Dimasi kì ndɔge ratì, go ndɔ taakoo-tì lə jipì-je lé, Mari kí Magdala dɛ kì Mari kí káre 'ree dɔɓadi Jeju-tì*.
² Rəmə titì kəm kì kində jipì bè ya dɔnangi yəki, yəki kí tò ɓəl nǎ, kdɔ malayka lə 'Babɛ káre j̄ dɔrǎ-tì ree nduburu ndəngrə ər kí d'uti-né ta ɓe nin lé kì rangi ə al isi dɔ-ti. ³ Malayka lé, rɔ-é tò titi-nǎ kì təlndi bè rəm, ɓá kubi liə kàrè nda mbəy-mbəy titi-nǎ kì kɔsi bè rəm tɔ. ⁴ Njéngəm ta ɓadi lé, 'ɓəl nǎ adi 'dadi tiki-tiki, 'to titi-nǎ kì dow-je kí d'oy bè. ⁵ Malayka lé, idə dené-je lé panè: «'Bəli al, kdɔ m'gə gɔw kí səi isi 'sangi Jeju kí ndɔ-é-ti 'ɓə-é kagdəsi-ti lé. ⁶ Ɛ goto nè ngá; ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ titi kí ɛ pa-né kete loki isi-né sə-si ɓəy lé. 'Reei ooi lo kí ndɔ-é-ti d'ilə-é-ti lé ⁷ ə 'təli low ɔwi idəi njéndó né-je liə 'painè, ɛ tɔsi ndəl ində lo tɛɛ adi à kow kí ngɔsnè-ti kin ya kdɔ ngəbi-si Galile. Ɛ ɓá to lo kí a kooi-é titi. Ɛ kin ɓá to ta kí kadì m'idə-si†.»

⁸ Bəba dené-je lé, d'ɔti kalangi dɔɓadi-ti kì ɓəl rəm, kì rɔnəl kí nǎ rəm, d'ay ngɔdi low kadì d'ɔw d'ilə ta lé mbi njéndó né-je-ti lə Jeju.

⁹ Tajinatì nè ya, Jeju tilə kəm-dé ə idə-dé panè: «M'ra-si lapiya!» Ngà rəmə dené-je lé, d'ɔw rɔ-é-ti, d'uwə njá-é, d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ-é-ti. ¹⁰ Ngà Jeju idə-dé panè: «'Bəli al, ɔwi idəi ngankɔ-m-je adi d'ɔw Galile, ɛ ɓá to lo kí d'a koo-m-ti.»

* 28:1 28:1 'Ndó Mat 27:56 † 28:7 28:7 'Ndó Mat 26:32

Ta lə asgar-je kí njéngəm ta badi

¹¹ Ngà loki dené-je lé d'isi d'ow mɛɛ bebo-ti ki kow ya bəy rəmə, njérɔ-je kí dan-ti-je kí njéngəm ta badi, d'ow mɛɛ bebo-ti d'or poy né-je lay kí ra né kinlé d'adi njékun dɔ njégugné-je lə Lubə. ¹² Njékun dɔ njégugné-je lə Lubə kinlé, d'uwə dɔ-nə kɪ 'ngatógi-je lə jipi-je, d'ɔji-nə ta. Beba go ta kɔji-je-ti lə-dé lé, dɛ d'un là kí bay-bay ya d'adi njéngəm ta badi-je lé. ¹³ Rəmə d'idə njérɔ-je lé 'panè: «ɔwi idəi dow-je 'painè: “Njéndó né-je liə, 'ree ndɔɔ kí jɛ j'to bi ya ree d'un nin-é kɪ ngəy‡.”» ¹⁴ Loki 'pai bè bá lé Gubərnər oo ta-é kàrè, j'a taa dɔ-si kadi né à ra-si al. ¹⁵ Njérɔ-je 'taa là lé, ngá bá d'ow d'idə dow-je titi kí d'idə-dé-né lé bè ya tɔ. Né kin bá poyta kinlé taa-né lo dan jipi-je-ti sar bəne.

Jeju tɛɛ dɔ njéndó né-je-ti liə

¹⁶ †Njéndó né-je lə Jeju kí dɔgi gidi-é káre d'ow dɔnangi Galile-ti dɔ mbal-ti kí Jeju ɔji-dé lé§. ¹⁷ Ngà loki dɛ d'oo-é rəmə, d'ɔsi dɔ-dé nangi nɔ-é-ti. Bè ya kàrè, dɛ kí nɔ-je kí dan-dé-ti 'gir toki to Jeju al. ¹⁸ Beba Jeju ɔti ree rɔ-dé-ti bá idə-dé panè: «Tógi-je lay kí dɔrɔ-ti, kɪ dɔnangi-ti nè lé, Lubə adi-m ji-m-ti. ¹⁹ †ɔwi, 'təli gin dow-je lay njéndó né-je-ti lə-m. 'Rai-dé batəm, kɪ ri Bɔbi, kɪ ri Ngon, kɪ ri Ndil kí aa njay*. ²⁰ ə 'ndói-dé kadi 'təl rɔ-dé go ndukun-je-ti lə-m lay kí m'adi-si. Ooi maji, m'a kisi sə-si nati kɪ ndɔ-je lay sar ya kadi dɔbəy ndɔ asi-né.»

‡ 28:13 28:13 'Ndó Mat 27:64 † 28:16 28:16 Mat 26:32; Mar 14:28

§ 28:16 28:16 'Ndó Mat 26:32 † 28:19 28:19 Knj 1:8 * 28:19 28:19 Knj 1:8

Ta lə Lubə Kunmindī kī Sigi

Mango: Ta lə Lubə Kunmindī kī Sigi (New Testament)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mango)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-18

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 14 Jun 2022 from source files dated 28 May 2022

96bdbd07-24d6-556c-9e7c-7269c72880cd